

Ülkü Ocakları

Yıl:27 | Sayı:203 | Aralık 2020 | www.ulkuocaklari.org.tr

Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi

MİLLÎ KİMLİK

SARIKAMIS

22.12.1914

Ülkü Ocakları
Eğitim ve Kültür Vakfı

Ülkü Ocakları

Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi

İmtiyaz Sahibi

Ahmet Yiğit YILDIRIM

ahmetyigityildirim@ulkuocaklari.org.tr

Genel Yayın Yönetmeni

İsmail Burak TATLI

ismailburakatli@ulkuocaklari.org.tr

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

İlhan DURAK

ilhandurak@ulkuocaklari.org.tr

Yayın Yönetim Danışmanları

Hüseyin Erol ŞİMŞEK

Alparslan DOĞAN

Muhammet ÜRGEN

İdare Yeri

Nasuh Akar Mah. 1401. Sok. Nu:17

Balgat / ANKARA

0312 285 44 44

ISSN: 2687-4237

Kapak, Dizgi ve Mizanpaj

Ömer YILDIZ

dergi@ulkuocaklari.org.tr

Baskı Yeri

Vega Basım Hizmetleri

Korkutreis Mahallesi Lale Cad. 21/A

Çankaya / Ankara

0312 230 07 23

Dergimizde yayımlanan makaleler kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.

Gönderilen yazılar yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmez.

Yayımlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

www.ulkuocaklari.org.tr

Takdim

Kıymetli okurlarımız,

Ülkü Ocakları Dergisi'nin Aralık sayısını sizler için hazırlamış bulunmaktayız.

Bu ay dergimizin dosya konusunu “Millî Kimlik” olarak belirledik. Kimlik, bir ferdin veya ulusun tanınmasını sağlayan özelliklerini ifade eder. Bu özellikler, onu diğerlerinden ayırır; diğerleri arasında fark edilmesini, bilinmesini sağlar. Millî kimlik dediğimiz zaman da, bir milletin tanınmasını sağlayan kültürel özellikler anlaşılır. Millî kimlik, bir millî kültüre ait olmanın ifadesidir. Türk kültürüne sahip olan insanlar Türk kimliğini taşırlar; yani onlar Türk'türler. Bu aidiyetin yarattığı sahiplenme bilinci milliyetçilik duygusunu meydana getirir.

Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimi, gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralların bütünüyle oluşan Millî Kimliğin meydana gelmesinde en önemli ve ana faktörler hiç şüphesiz dil ve tarihtir. Dil, duygu ve düşüncelerimizi aktardığımız bir araç olmanın yanında insanlar arasında birliktelik bilinci oluşturan önemli bir görev de üstlenmektedir. Dolayısıyla dil hem bireyin ben kimliğini hem de aynı dili konuşan bireylerin diğer gruplar içindeki kimliklerini ortaya koyan önemli bir argüman olarak görülmektedir. Çünkü dil aynılık, tanınabilirlik, ayırt edici ve paylaşılabirlik açısından kimliği tanımlamaktadır. Mazi yani tarih de yine dil faktörü gibi, toplulaşmanın, kimlik kazanmanın zorunlu bir şartı olmaktadır. Fert ve toplum bu hafıza ve hatırlama ile birbirine bağlanmakta ve etkileşim içine girmektedir. Meydana gelen şuur, bireyleri aynı potanın içinde eriterek millî bir hüviyete erişmelerini sağlar.

Dergimizin bu sayısında öncelikli olarak millî kimliğin ayrı ayrı olarak dil, tarih, edebiyat, modernleşme ve milliyetçilik arasındaki ilişkisini derinlemesine inceledik. Umuyoruz ki bu çalışmamızla siz kıymetli okuyucularımıza faydalı ve farklı bakış açısı oluşturabiliriz.

Bu sayımız vesilesiyle 8 Aralık 1995'de aramızdan ayrılan Eski Ülkü Ocakları Genel Başkanımız merhum Ali Metin Tokdemir Ağabeyimizi ve 31 Aralık 1988'de ahirete irtihal eden Türk-İslam Ülküsünün fikir öncülerinden Seyyid Ahmet Arvâsî Hocamızı rahmetle ve minnetle yâd ediyorum. Ruhları şad, mekanları cennet olsun.

Yine geçmiş yıllarda Aralık ayı içinde şehadet şerbeti içen tüm Ülkücü Şehitlerimizi rahmetle ve dua ile yâd ediyorum. Ruhları şad, mekanları cennet olsun.

Yeni sayımızda görüşmek dileğiyle...

Ahmet Yiğit YILDIRIM
Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı
Genel Başkanı

İÇİNDEKİLER

Rabia Aslıhan TÜRKMEN	8
Kimlik-Millî Kimlik ve Milliyetçi Hareketin Milli Kimlik Meselesi	
Gülşen SAKA	15
Toplumsal Kimlik	
Nehir ÇELİKKOLLU	20
Milliyetçilik ve Millî Kimlik	
Okan IŞIK	31
Tarihsel Süreçte Türk Kimliği	
Öğr. Gör. Dr. Cihat Burak KORKMAZ	39
Millî Kimlik İnşasında Dilin Önemi	
Hüseyin Efe KARATAY	47
Milli Kimlik - Modernleşme ve Ziya Gökalp	
Ahmet Serdar AYDIN	53
Erol Güngör ve Milliyetçilik Kavramı	
Adeviye ÇAM	58
Ömer Seyfettin'in Turan Hikâyelerinin, Millî Kimlik İnşası Bağlamında İncelemesi	
Mustafa AKGÜL	62
Kimlik, Bireysel Kimlik, Millî Kimlik Kavramları ve Türk Millî Kimliği	
Emre YÜKSEL	71
Modern Türk Kimliğinin Oluşumunda "Türk Kimdir?"	
Melisa Asena YEŞİLYURT	78
Kimlik Kavramının Sosyolojik ve Bireysel Boyutu	
Kürşat AYANOĞLU	83
Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı'nda Millî Kimlik Aktarımı	
Ömer YILDIZ	92
Azerbaycan'da Milli Kimlik Tanımı	
Deniz GÜZELAY	98
Türk Dünyası Romanı ve Millî Kimlik	
İsmail Burak TATLI	106
Atatürk ve Türk Millî Kimliği	

Türkiye'nin kalkınması her şeyden önce bir milli kültür ve milli uyanıklık meselesidir. Milli kültürün korunmasını ve yayılmasını, hatta yaratılmasını üzerine almış olan aydınların ve sanatkârların Türk toplumunu rüyasından uyandırmaları, ona kendi öz benliğini hatırlatmaları çok kutsal bir hizmet olacaktır. Türkiye'de yaşayan insanların mutluluklarının, çözülmez bir birlik ruhu içinde birbirleriyle kaynaştırılıp yoğrulmasıyla gerçekleştirilebileceği inancındayım. Bunun için de gene kültür yaratıcılarına düşen görev büyüktür. Bunlar millî kültürü korumakla toplumsal orkestraya ahenk verecekler, müesseselerimizi aynı ruhu taşımaya mecbur edeceklerdir. Bu amaçları hızla gerçekleştirmek için güzel sanatların halk hizmetine yöneltilmesi ve milli fikir hareketlerinin yaratılması gerekir. Romanlarımızla, şiirlerimizle, tiyatro ve sinemamızla tek bir ülküyü, Türk Ülküsü'nü terennüm etmeliyiz. Öyle sanıyorum ki 'biz bize benzeriz' diye milli kültürün önemini belirten atalarımıza lââyık olabilmek için, başkalarına benzememek zorundayız. Taklitçiliği bırakmak zorundayız. Bu uğurda çaba sarf eden herkese karşı duyduğum sevgi büyüktür.

Memleketimizin kendi gücü ile ayakta durabilecek hale gelebilmesi için cari harcamaları asgari hadde indirmek ve ziraat alanı ile sanayi alanında verimliliği süratle arttıracak geniş ve büyük yatırımlara girişmek lâzımdır. Ayrıca her gün boşa gitmekte olan iş gücümüzü değerlendirmek için halk enerjisini seferber etmek gerekir.

İçinde bulunduğumuz çağ, ilim ve tekniğin büyük gelişmeler kaydettiği bir çağdır. İlim ve teknik bugün insan toplulukları için hakikî mucizeler yaratan bir imkân kaynağıdır. Bütçenin çeşitli bölümleri arasında, bu konu için özel bir plâna ve faaliyete yer verdiğini görmedik.

Bütün bir millet, kısa zamanda ilim ve kültür yönünden yükseltmek güç bir iştir. Fakat kısa zamanda 5-6 bin kişilik üstün kaliteli bir âlimler kadrosu meydana getirmek nispeten kolay bir iştir. Böyle üstün kaliteli bir kadro da memleketimizi büyük hamlelere götürebilir.

Geniş ilmî ve teknik araştırmalara girişilmesi ve Türkiye'nin ilmin önderliğinde hızla kalkındırılması yollarına başvurulması gereklidir.

Başbuğ Alparslan Türkeş

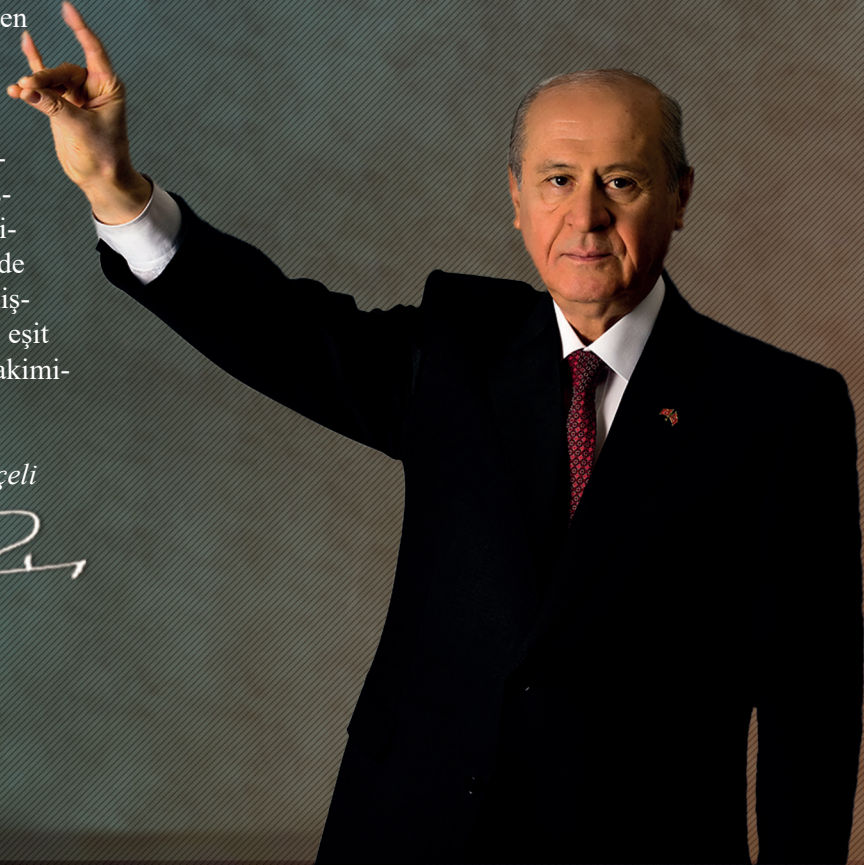

Yeni bir dünya düzeninin inşa çabaları devam ediyorken ortaya çıkan stratejik boşlukların bölgesel ve küresel ülkeler tarafından doldurulma amacı gerilimlere yol açmaktadır. Türkiye hiçbir konuda ihmal edilecek bir ülke değildir. Doğu Akdeniz’de yaşanan ve milli sabrı zorlayan provokasyonlar Türkiye’ye karşı teşekkül etmiş husumet ve hıyanet cephesinin bir yönüyle deşifresidir. Müslüman nüfusun en yoğun olduğu Almanya ve Fransa’da haftalardır ırkçı ve İslamofobik saldırılar yaşanmaktadır. Avrupa insan haklarıyla, insanlığın evrensel kazanımlarıyla yollarını kapamamak üzere ayırmıştır. Yunanistan’da, seçilmiş İskeçe Müftümüze karşı yapılan alçak ve ırkçı saldırıyı kınıyor, gelinen aşamanın Avrupa’nın hüsranı olduğunu düşünüyorum

23 Kasım 2020 Pazartesi günü, İrini Harekatı kapsamında, bir Alman fırkateyni hiçbir hukuk kuralıyla, hiçbir dostluk ilkesiyle bağdaşmayacak şekilde Türk bandıralı bir ticaret gemisine baskın düzenlemiştir. Türkiye’nin AB ile karşılıklı saygı ve eşit haklara dayalı diyaloglarını canlandırmak için sıcak mesajlar verdiği bir dönemde, üstelik 10-11 Aralık 2020 tarihlerinde yapılacak AB Liderler Zirvesi’ne sayılı günler kala, Doğu Akdeniz’de vuku bulan provokasyonun izahı yoktur, ifadesi yoktur, saklanacağı hiçbir kılıf da olamayacaktır. Bu korsan müdahale muhatap hiçbir devletin yanına bırakılmamalıdır. Libya’ya kimlerin silah sevk ettiği, kimlerin Hafter’i desteklediği malumdur, ortadadır. Uluslararası Deniz Hukuku’nun mihenk taşı olan ticari gemilerin seyrüsefer güvenliği ilkesi yok sayılmıştır. Bize göre İrini Harekatı Doğu Akdeniz’de kurulmuş mayınlı bir tuzaktır. 31 Mart 2020’den bu tarafa devrede olan bu hareketin meşruluk temelleri zayıf, güvenilirliği sallantıdadır. Taraf ülkeler akıllarını başlarına devşirsinler, Doğu Akdeniz’de önümüzü kesen kim olursa olsun her ihtimali göze almalıdır, bir yaparken bin düşünmek mecburiyetindedir. Mavi vatanı karşı boyun borcumuz

neyse yapılması gereken odur. Dileğimiz AB Liderler Zirvesi’nde akli selimin hakim olması, yaptırım yanlısına üye ülkelerin düşmemesidir. Yine dileğimiz, Doğu Akdeniz’de sağduyunun, yapıcı ilişkilerin, dayanışmanın, eşit ve adil paylaşımın hakimiyet kurmasıdır.

Lider Devlet Bahçeli

KİMLİK-MİLLÎ KİMLİK VE MİLLİYETÇİ HAREKETİN MİLLÎ KİMLİK MESELESİ

Rabia Aslıhan TÜRKMEN

“Millî Kimliği Yaratan Milliyetçiliktir”

Ziya Gökalp

Tarihsel, toplumsal ve siyasal nedenlerle şekillenen, farklı entelektüel yaklaşımlarla tarif ve tabir edilen kimlik, bir söylem ve olgu olarak çoğunlukla öteki tarafından inşa edilir. Tarihsel perspektiften kimlik olgusu, kimliğin oluşmasında ötekinin düşünceleri ve söylemleri, bireyin ve milletin kendi için ve başkaları için ne olduğunun, varoluşunun ifade biçimidir. Kimlik, modern çağın temel paradigmaları ile birlikte anlam ve önem kazanmış, post modern çağda ise değişen ve başkalaşan değerlerle önemini muhafaza etmiştir. Kimlik, hem psikolojik hem de sosyolojik meselelerde, meselenin nedenleri veyahut nihayetinde mutlaka söz konusu olmuştur. Bu bağlamda kimlik, bir bireyin ve yahut milletin en asli unsurlarında biri olarak farklı konu ve boyutlarla, bireyi ve toplumu etkileyen en önemli tarihsel olgu olarak varlığını idame ettirmiştir.

Kimlik olgusu, söylemi ve kavramı, modern çağdan bugüne toplumsal, siyasal ve kültürel konularda en çok tartışılan hususlardan

biridir. Özellikle sosyoloji, sosyal psikoloji, siyasi bilimleri, felsefe, edebiyat, antropoloji gibi sosyal bilimlerin önemli disiplinlerinin kendi bakış açılarıyla ele alıp değerlendirmesi ve ifade etmesi, tartışılan bu konunun çok yönlü olduğunu göstermektedir. Aynı kavrama farklı disiplinlerce farklı bakış açıları getirilmesi konunun önemine katkı sunarken bir taraftan da yapılan çok boyutlu açıklamalar konuyu girift bir duruma getirmiştir.

Kimlik-Kimlik Türleri ve Kimlik Düşünceleri zerine

Kimlik bir bireyin veyahut milletin özelliklerini, niteliklerini neye ve nereye ait olduğunun göstergesidir. Kimlik bu göstergesiyle aidiyetlik duygusu ve düşüncesine atıf yapmaktadır. Bu bağlamda kimlik, esasında ne olunduğuyla birlikte ne olunmadığının da bariz bir belirtisidir. Kim olduğundaki anlatı, kimlik olgusu, öteki karşısındaki farklılığın ve karşıtlığında bir göstergesidir. Bu yönüyle kimlik aynı zamanda belirsizliğin de karşıt durumunu teşkil etmektedir.

Kimlik kavramı, ‘aynılığı ve sürekliliği’ tabir eden Latincedeki ‘idem’ kökünden türemiştir. Türkçede ise ‘kim’ soru kökünden türetilerek aidiyetlik (mensubiyetlik), tek ve aynı olmayı, ne olduğunu ifade eden bir kelime olarak kullanılmıştır. Türk Dil Kurumu kimlik kavramını, “*Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü*” olarak açıklamıştır. Kimlik, bireyin veyahut bir milletin seçip istediği, rıza gösterdiği şeylerden ziyade ne olduğu ve nasıl tanındığının ifadesidir. Kimlik kavramı özellikle sosyal bilimlerde birey ve toplumların ilişkileriyle alakalı hususlarda özellikle 1950’li yıllar sonrası sıklıkla kullanılmaya konuşulmaya, söz konusu yapılmaya başlanmıştır (Dalbay, 2018: 162-163).

Kimlik teknik ve kültürel bir kavram olarak bugün ki tartışılma şekliyle 1980’li yıllarla birlikte sosyoloji, sosyal psikoloji ve sosyal antropoloji gibi disiplinlerin söz dağarcığına girmiştir. Özellikle 1980’li

yıllarla birlikte kimlik kavramı sosyolojinin bir yan dalı olarak kimlik sosyolojisi disiplininde ele alınıp akademik, toplumsal ve siyasal bir araştırma alanı haline gelmiştir (Yıldız, Demir, 2003: 2-3).

19. ve 20. Yüzyılda en önemli kavramlardan biri olan kimlik, 21. Yüzyıl dünyasında özellikle günümüzde de önemini muhafaza etmektedir. Kimlik kavramının literatürde ve toplumsal yaşamda etnik meseleler, milliyetçilik, göçler, din, cinsiyetçilik vb. gibi sıkça tartışılan konular içinde telaffuz edildiği görülmektedir.

Modern dönemden, Post-Modern döneme kavramsal ve olgusal olarak kimlik algısında önemli değişimlerin olduğu görülür. Bu süreç boyunca çeşitli bakış açılarının gelişmesi, farklı fikir akımlarının ortaya çıkması, küreselleşmenin etkisi gibi nedenler dolayısıyla kimliklerde çeşitlilik ve değişkenlik göstermiştir.

Sosyal bilimlerdeki araştırmalarda kimlik olgusuna dair yapılan çalışmalarda, ortaya farklı yaklaşımlar, bakış açıları ve nitelemelerle çeşitli kimlik tipolojileri ortaya atılmıştır. Bu tipolojiler çeşitli ayrımlara da tabi tutulabilir fakat genel olarak şu şekilde ayrıştırılıp tanımlandığı görülmektedir.

Bireysel Kimlik

Sosyal Kimlik

Öznel Kimlik

Nesnel Kimlik

Sosyolojik Kimlik

Mesleki Kimlik

Kültürel kimlik

Millî kimlik

Sosyal teoriler bu kimlik tipolojilerini kendi disiplinleri bağlamında değerlendirip açıklamışlardır. Bu tipolojiler bağlamında en çok

söz konusu olan kimlik türü ise millî kimliktir. Millî kimlik özellikle millet ve milliyetçilik bilincinin güçlenmesi ile önemi daha da çok belirginlemi, ulus devletlerin ortaya çıkması, milliyetçilik akımının yaygınlaşmasıyla en parlak döneminin yaamıtır.

Millî Kimlik Tipolojisi

Millet olmayı baarmı her topluluğun kendine has özelliklerini belirten kimlik türüne millî kimlik denir. Millî kimlik kelimesi, Türk Dil Kurumu tarafından, "Bir milletin kendine özgü dn ve yaayı biçimi, dil, tre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünü" olarak tanımlanmıştır.

Bir toplumun millî kimliğini ortaya koyan unsurlar ŗunlardır;

- Dil,
- Tarih Birliği,
- Dini İnanıı,
- Devlet Yapısı,
- Coğrafi Birlikteliği,
- Kültürü,
- Örf ve Adetleri,
- Musiki Anlayışı,
- Ülkü Birliği gibi unsurlar olarak sıralanabilir.

Millî kimlik, bireyi ve toplumu diğer benzerlerinden ayıran, farklılıklarını ortaya koyan nitelikleridir. Millî kimlik, bireysel ve toplumsal anlamda millî kültürün göstergesidir. Bu nitelikler, aynilikler, farklılıklar yaşama biçimlerini ŗekillendirir (Köseoğlu, 2003:19).

Millî kimlik unsuru, tarihsel bir süreç dâhilinde, millî bir coğrafya da yani bir vatan parçasında tarihsel olarak inşa edilir. Millî kimlik unsurunun inşasında dil, kültür ve inanç birlikteliği önemli bir yer tutar.

Bu bağlamda millî kimlik unsurlarının tarihsel olarak geriye götürülmesi, yine bu değerlerle toplumsal hafızanın yüceltilmesi millî kimlik unsurunun daha büyük bir değer kazanmasına katkı sunar (Çalık, 2009:19)

Millî kimlik millî unsurlara bağlılığı, milliyetçilik duygusu ve düşüncesini güçlendirirken, millî hassasiyetlerin artması, milliyetçilik düşüncesinin gelişimi de millî kimlik bilincini kuvvetlendirmiştir. Bu bağlamda millî kimlik özellikle “milliyetçilik çağı” olarak da anlatılan 19. Yüzyıl ve sonrası için önemli bir paradigma olmuştur.

Kolektif aidiyeti oluşturan en temel unsurlardan biri olan millî kimlik, milletin ve millî devletin birleşiminin bir ürünü olarak, temelde millî değerlerin yani dil, kültür, tarih gibi öğelerin aidiyetlik zemini. Millî kimlik yalnızca aidiyet zemini kurmakla kalmaz, aynı zamanda bir milletin mensuplarının günlük hayatını düzenleyen idari mekanizmayı ve siyasi amaçları da etkilemektedir. Bu bağlamda toplumsal yaşamı düzenlemek gibi bir misyonu olan toplumsal hareketler ve siyasi partiler içinde millî kimlik meselesi önem taşımaktadır (Şahnagil,2015:i).

Milliyetçi Hareket’in Millî Kimlik Meselesi

Millî kimlik oluşumu, milliyetçilik düşüncesiyle yakinen ilişkilidir. Modern millet imgesine göre millî kimliği inşa eden değer milliyetçiliktir. Keza milliyetçilik, bir toplumda o toplumun millî kültürünü hâkim kılmak veyahut da başka bir toplumun baskısından sıyrılmak ve bağımsızlığını kurtarmak, bu bağımsızlığı korumak ve sürdürmek için kültürel ve siyasi eğilimlerin bütünüdür. Milliyetçilik fikri milletlerin iç ve dış tehdit unsurlar karşısında dış politika, ekonomi, kültürel alanda bilinçli ve sistemli bir şekilde kendi değerlerine, millî menfaatlerine ve kimliklerine sahip çıkmaları anlamı taşır. Bu bağlamda rehber bir düşünce olarak görülebilecek milliyetçilik fikri millî kimlik için en önemli değerdir (Şahnagil, 2015: 15).

Milliyetçilik düşüncesi temelini oluturmu olduğu topluluk fikrini gerek toplumsal ve gerekse de siyasal anlamda gerçekleştirmek üzere, ortak kimlik unsurunu harekete geçirerek bir siyasal programa dönüştürecek şekilde millî kimlik vurgusu yapar. Burada asıl mesele birlikte yaşamak isteğinin oluşmasıdır. Birlikte yaşam sürme, birlik ve beraberliği kuvvetlendirecek iler yapmak, bunları devamlı kılmaya çalışmak millî kimlik duygusunu paylaşan insanlar aidiyetlik bağını kuvvetlendirir. Millî uur, millî tarih, millî mefkre, millî kültür gibi önemli değerlerden beslenen milliyetçilik düşüncesi, millî kimliğin yeniden inşası konusunda hitap ettiği alana millî kimlik unsurunu kuvvetlendirir.

Türk toplumunda milliyetçi gelenek ve ondan neet eden kurumsal yapılar, millî kimlik ile bağları kuvvetli, yrtm olduğu politikalar ise yine millî kimlik unsurlarından beslenen yöndedir. Milliyetçi Hareket'in bütün kurumsal yapılarında millî kimlikle ilgili çeşitli semboller, seremonileri, simgeleri ve gelenekleri görmek mümkündür. Millî hassasiyetleri daima ön planda tutan Milliyetçi Hareket gerek söylemleri ve gerekse de politikaları ve uygulamalarıyla millî kimliği en çok kullanan toplumsal ve siyasal harekettir. Milliyetçi Hareket Partisi'nin bayrağında kullanılan üç hilal, lk Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı'nın kullandığı bozkurt simgesi, Milliyetçi Hareket'in söylemlerinde sıklıkla kullandığı millî tarih, dil ve kültür söylemleri, binlerce yıllık Türk geleneklerinin bu kurumsal yapılarda halen yaanılıyor ve yaatılıyor olması, Milliyetçi Hareket'in millî kimlik unsuruna olan hassasiyetinin en bariz örnekleridir.

KAYNAKÇA

Dalbay, R. S. "Kimlik" Ve "Toplumsal Kimlik" Kavramı, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2018/2, Sayı:31, S. 161-176

Karaduman, S. (2010), Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü, Journal Of Yaar University 17(5) S. 2886-2899

Köseoğlu, N. (2003), Millî Kültür ve Kimlik, İstanbul: Ötüken Yayınları

Yıldız, R., Demir, S. (2003), Millî Kimliğin Oluşum Millî Kimliğin Oluşumunda Zihniyet, Dumlupınar Üniversitesi Dergisi

Şahnagil, S. (2015) Türkiye’de Siyasal Partilerin Millî Kimlik Algısı, Akp, Chp, Mhp Örneği, Cumhuriyet Üniversitesi (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)

TOPLUMSAL KİMLİK

Gülşen SAKA

“Bir toplulukta değer ve kuvvet, onu kuran bireylerin kendilerini değer ve kuvvet saymalarındandır. Ancak bu gibi bireylerden kurulmuş olan toplumlardır ki bütün olarak değer ve kıymet manzarası gösterebilirler. İnsanlar, dünya yüzünde insan sıfatını aldıkları tarihte, tarihten önceki zamandan bugüne kadar, yalnız yaşamayan ve kesinlikle topluluk halinde yaşamak doğal yazgısında yaratılmış olduklarını bilmelidirler. İşte bu şeref, saygınlık ve kahramanlık hiçbir bireyin değildir, bütün bu bireylerden meydana gelen toplumdur.”

Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK

Kimlik (identity), aynılığı ve sürekliliği belirten Latince “idem” kökünden türetilmiştir. Türkçe de ise “Kim?” soru kökünden türetilmiş olup aidiyeti, aynı olmayı, hangi kişi olmayı ifade edecek şekilde kullanılmaktadır. Toplum içerisinde bireyin var olma çabası, kendini ifade etme şekli, “Ben kimim?”, “Nereye aitim?” sorularıyla birey ve toplum arasındaki ilişkiden bahsedebilmek için kimlik konusu, yapısı ve içeriği itibarıyla sosyoloji biliminin konularından birisidir. Kimlik kavramı kişinin istenen ya da olması gereken arasında verdiği mücadelenin kavramsallaşmış halidir. Kimlik kavramı kolektif kimlik, melez kimlik, ulusal kimlik, sosyal kimlik, etnik kimlik, cinsel kimlik gibi görünümüleriyle toplum içerisinde bireylerin kendilerini tanımladıkları şekilde çeşitlenen kategorilerle karşımıza çıkmaktadır. Kimlik kavramının oluşumunda karşımıza iki kavram çıkmaktadır. Bunlar; bireysel düzeyde benlik kavramı, toplumsal düzeyde ise sosyal kimlik kavramlarıdır. Benlik kişinin belirli bağlamlarda kendini algıladığı, hissettiği ve bunların sonucunda kendini ifade etme, tanımlama şeklidir. Kimlik oluşumunda benliğin yanı sıra toplumun da etkisiyle sosyal kimliğimiz oluşmakta ve bireyin kendini tanımlama sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Birey, içinde bulunduğu toplumun değerlerinden, örf, adet, gelenek ve göreneklerinden bağımsız hareket edemez. Çünkü bir insanın önemli ihtiyaçlarından biri ait olma duygusudur. Bireylerde oluşan bu ait olma ihtiyacı ile benlikleri arasında uyumsuzluk oluştuğunda dışlanma ve bir yere ait olamama korkusuyla bireyler karşı karşıya kalmaktadırlar.

Kimlik kavramında bireyin düşünceleri ve kendini ifade etme şeklinin yanı sıra toplumsal kimliğin bireyi nasıl değerlendirdiği ve tanımlaması da kimlik oluşumunda etkilidir. Toplumsal kimliğin oluşumunda toplumun tarihsel süreci dikkat çekmektedir. Tarihsel süreç bağlamında değerlendirildiğinde toplumun geçirdiği süre ile kimlik oluşumu paralel düzeyde devam eder. Toplumsal kimliğin oluşumunda önemli bir yapı taşı olan kültür, bireyi çevreler. Bireyin düşüncelerinde, davran-

nışlarında yansımaları bulur; bireyin kendini ifade etme şeklini etkiler. Ve birey içinde bulunduğu kültürel dinamiklerle kendini tanımlar. Biri-kimli olarak devam eden ve oluşan toplumsal kimlik bireye geçmişten miras olarak gelmekte ve bugün de kendini tanımlama şeklinde etkili olmaktadır.

Literatüre bakıldığında toplumsal kimlik kavramından ilk olarak Hneri Tajfel ve John Turner bahsetmektedir. Toplumsal kimlik, toplu-mu ifade eden makro bir kavramdır. Toplumsal bağlamda oluşmasın-dan dolayı toplumsal dinamiklerden bağımsız düşünülemez. Toplumsal kimliğin meydana gelmesini sağlayan çeşitli ögeler bulunur. Bu ögele-ri öznel ve nesnel olmak üzere iki şekilde sınıflandırmak mümkündür. Öznel ögeler toplumun kendi içerisinde anlam yüklediği semboller, mitler, ortak dil, din gibi unsurlardan oluşmaktadır. Nesnel ögeler ise toplumun içinde bulunduğu ve gelişimini etkileyen coğrafya, tarih, ya-şam tarzı, ırk gibi unsurlardan oluşmaktadır.

Geleneksel dönem içerisinde kimlik oluşumunda toplumsal kim-lik ön plandayken modernleşmeyle beraber benlik öne çıkmaktadır. Bunun sebebi ise geleneksel dönem içerisinde toplumsal bütünlüşme ve toplumsal kurallar daha çok etkili iken modernleşmeyle beraber top-lumsal değer yargılarından uzaklaşarak bireyselleşmenin artmasıyla kimlik oluşumunda benliğin etkisini görmekteyiz.

Postmodern dönemle birlikte toplumsal yapıların parçalandığını; bununla beraber kimliklerin de parçalandıklarını görmekteyiz. Postmo-derin dönemde bireylerin hareketliliği süreklilik göstermektedir. Tekno-lojinin gelişmesi, ulaşım ve iletişim ağlarına kolay ulaşmaları bireylerin kimliklerini tanımlamada çeşitlilik göstermesine neden olmaktadır. Bu dönemde bireylerin birden fazla kimliğe sahip olmaları söz konusudur. Bireylerin kendini ifade etme şekilleri çeşitlenmekte ve fakat bu ifade çeşitliğine bağlı olarak oluşturdukları kimliklerin devamlılığı tarihsel süreç içerisindeki diğer dönemlerdeki gibi devamlılık göstermemekte-dir.

Kimlik kavramı postmodern dönem içerisinde sıklıkla tartışılan bir konu olmuştur. Kırılgan hale gelen kimliklerin yeniden ve daha sağlam bir zeminde inşa çabaları bu dönemde yoğunlaşmıştır.

Günümüzde kimlik çalışmaları, kimliklerin daha stabil ve dayanıklı bir yapıya bürünmesinin imkânını aramaktadır. Sosyal ve tarihsel çalışmalardaki veriler, bu yolların iki temel unsorda kesiştiğini göstermektedir: etnik köken ve din. Diğer bireysel ve toplumsal kimliklere göre bu iki unsur daha çok tercih edilmekte ve kişiye güven ve aidiyet duygusu vermektedir (Özdil, 2017: 17).

Toplumsal kimliği kendi içinde çeşitli alt başlıklara ayırabiliriz. Bunlardan en önemlileri millî kimlik ve dini kimliktir. Kimlik kategorilerinin toplumlara göre farklılaştığı görülmektedir. Örneğin; geleneksel toplumlarda dini kimlik birincil konumda iken modern toplumlarda ikincil konumdadır. Millî kimlik ise hem geleneksel toplumlarda hem de modern toplumlarda birincil konumdadır. Geleneksel toplumlarda var olan kimlik öğelerinin değişmesi modern toplumlara göre daha yavaş ve zordur. Bunun sebebi ise geleneksel toplumların daha kapalı yani diğer toplumlarla etkileşiminin az olması ve toplumsal normların, değer ve yargılarının işleyişinin etkin olmasıdır. Toplumsal kimliğin ana unsurlarından olan ulus ve din, toplum içinde var olan kültürle temellendirilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda kültür; bir toplumun tarih içinde oluşturduğu değer, norm ve sosyal kontrol gibi sistemlerinin göstergesi olan unsurlarla işlevselliğinin ve etkinliğinin artırmasıyla kimlik ve aidiyet şuuru kazandırmaktadır. Mensubiyet şuuruна sahip bir birey hem geçmişteki insanlarla hem de gelecek nesillerle bağ kurmaktadır (Tural, 1988: 63).

Bireyler yaşadıkları toplum içerisinde ve var oluşlarının temelini oluşturan unsurlarla beraber kendilerini tanımlamak ve bir yere ait olmak isterler. Bu bireyler için bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın giderilmesi açısından en önemli etken ise toplumsal kimliktir. Birey aldığı eğitimlerle buna bağlı olarak edindiği bilgiler ışığında düşünce ve davranış-

larını geliştirerek benliğini oluşturmaktadır fakat yaşadığı çevreden, ait olduğu toplumdan bağımsız bir kimlik oluşturmaları mümkün değildir. Bireyler içerisinde bulundukları toplumların birer parçasıdır. Toplumsal kimlik bireylerin aidiyet duygusunu pekiştirmektedir. Aidiyet duygusunun yüksek olması bireyleri bulundukları toplum içerisinde güvende hissettirmektedir. Geleneksel dönemdeki toplumlar da etkileşimin az olması, toplumsal normların işlevsel olması bireylerdeki kimlik çeşitliliğini azaltmaktadır. Modern dönem de ise toplumların etkileşimlerinin fazla olması, teknolojinin gelişimi, ulaşım ve iletişim araçlarına ulaşılabilir olması bireylerin sürekli hareket halinde olmalarına neden olmuştur. Bu hareketlilikle beraber bireylerde kendini tanımlama ve ifade etme şekli çeşitlilik kazanmıştır. Modern dönem içerisinde bireylerin birden fazla kimlikle kendini tanımlaması bazı noktalarda kimlik karmaşalarına yol açmaktadır. Günümüz toplumlarında kimliğin çeşitlenmesi bireyleri daha çok bireyselleşmeye yöneltmiştir. Toplumsal değer ve yargılardan uzaklaşan bireyler kimlik tanımlamalarını benlikleri üzerinden yapmakta ve toplumsal kimliklerini göz ardı etmektedirler.

KAYNAKÇA;

ÖZDİL, Muhammed (2017), “Kolektif ve Bireysel Kimlikler Bağlamında Sosyal Bütünleşme”. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 383-400

TURAL, S.K (1988) Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları

MİLLİYETÇİLİK VE MİLLÎ KİMLİK

Nehir ÇELİKKOLLU

Akademik çevreler, milleti oluşturan unsurları somut ve soyut olmak üzere ikiye ayırarak inceler. Somut unsurlar ırk, dil ve yurt birliği; soyut unsurlar tarih ve kültür birliğidir. Bu tanım bir hayli noksanlık içermekle birlikte unsurlar arasında müsavi bir tutum sergilemesi hesabıyla yanlışlık da barındırır. Pozitivist tarih anlayışının tabii bir getirisi olarak soyut-somut ikilemi arasında sağlıklı bir bağ kuramamak bizi Garbî mefhumlara esir düşürecektir. Şüphesiz ırk, dil ve yurt somut kavramlardır fakat millet dediğimiz oluşum bu kavramlara soyut birtakım manalar da yükler ve tüm unsurları bir bütün olarak değerlendirmemizi sağlar. Örneğin bir milletin her kelimesinde o milletin kültür öğelerine rastlanılır. O kelime yabancı bir kökten türemiş olsa dâhi telaffuzu ve çağrışımlarıyla onu alıntılamanın millete has bir kavram hâline gelir. Kültür ile dili farklı kefelere koyarak millet kavramını tanımlamaya çalışmak maddeci bir tavır sergilemektir.

Bu noktada en doğru şekliyle millet; dilce, dince, ahlakça ve güzellik duygusu bakımından ortak olan yani aynı terbiyeyi almış olan fertlerden oluşan bir topluluktur.¹ Soy birliği hususu, ırkçılıktan farklı olarak manevî ve ruhî temellere dayandığı için tanımında soy birliği hu-

¹ Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Alter Yayınları, Ankara, 2014, Syf.32

susunun doğrudan zikredilmesine lüzum yoktur. Din birliği ise aşağıda detaylıca değerlendirilmiştir.

Nurettin Topçu'nun *"Millet, kökleri mazide, gövdesi hâlde bulunan; dalları ve yaprakları istikbâle uzanan; geçmişte, hâlde ve gelecekte hatıraları, temayülleri ve tasavvurlarıyla birleşmiş olan varlıktır."* ifadesi de aynı tanıma felsefî bir bakış açısı getirmiştir.²

Sadri Maksudi Aarsal, milleti *"Millet, muayyen bir dili konuşan; aynı örf ve âdetlere, aynı millî seciyeye, müşterek tarihe, müşterek millî emellere malik olan fert ve ailelerden tereküp eden bir insan kütlesidir."*³ şeklinde tanımlayarak dil, örf âdet, ruh, tarih ve ülkü birliğine dikkat çekmiştir. Bu tanım da tamamen maddiyat temelli hiçbir mefhum yoktur.

Millet üzerine yapılan tanımlar aynı kulvar üzerinde sıralansa da bu tanımların kendi aralarında bu kadar çok fark içermesi milliyetçilik fikrinin âdeti en derin ummanlardan daha derin olmasıyla ve düşünmeye açıkça sevk etmesiyle ilgilidir. Tefekkürsüz bir milliyetçilik anlayışı düşünülemez.

Milliyetçilik

Milliyetçiliğin başlangıcı yalnızca Fransız İhtilâli'ne yahut birtakım siyasî-iktisadî faaliyetlere dayandırılmaz. Roma'nın ahlâksız yapısıyla zihnini uyuşturan, "halk" kisvesine sığınarak millet demekten âciz olan ve millet gerçekliğini reddederek sınıf çatışması oluşturmaya çalışan sosyalizm; sosyolojiden, tarihten ve maneviyattan bîhaberdirdir. Çünkü aslî olan; tüm meslek gruplarının kendi içlerinde teşkilatlanarak millî bütünlüğü meydana getirmesi ve dayanışma içerisinde olmasıdır.

Milliyetçilik, ezelden beri var olan yegâne fikir olarak tarihi süreç içerisinde birtakım değişme ve gelişmelere uğramıştır. Bu gelişim,

² Nurettin Topçu, Milliyetçiliğimizin Esasları, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1978, Syf. 17

³ Sadri Maksudi Aarsal, Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları, Ötüken, İstanbul, 2018, Syf.40

milletlerin ilerlemesi ve medeniyet tasavvurunun iyileşmesiyle doğrudan ilgilidir. Milliyetçiliğin gayesi ve yapı taşı bâkidir. Milliyetçilik, bu ebedî varlığını gelişmeye açık olmasına borçludur. Bir milletin milliyetçiliğini yapmak, tarihin o millete yüklediği vazife şuuru kadar çağın o millete yüklediği mesuliyet duygusuyla da ilgilidir. Şüphesiz burada diğer milliyetçiliklerden farklı olarak Türk milliyetçiliğine değinmek gerekir. Çünkü Türk milliyetçiliği, onu inceleyen insanların gözlerini kamaştıracak kadar eşsiz bir medeniyet tasavvuruna ve tarihî vazifeye sahiptir. Diğer milliyetçiliklerden farklı olarak cihanda yalnızca kendi varlığını korumakla mükellef değildir; her mazlumu korumak ve kollamakla mükelleftir. Yalnızca kendi varlığını tehdit edenle değil cihan sulhunu tehdit eden her kim varsa onunla da savaşıır.

Her milletin kendine göre bir mimari anlayışı, sanat anlayışı, edebî birikimi ve tahayyül etme kabiliyeti vardır. Bu his ve düşünceler *garp* ve *şark* adı altında ikiye ayrılarak incelendiğinde anlaşılır ki *garp*, sanata dahi maddeci ve oportünist bir tutumla yaklaşırken *şark*, maddeye ruh katan bir tutum sergilemektedir ve Türkler *şarkın* en güzel çiçeğidir.

Milliyetçiliğin tarihsel inkişafını daha iyi kavramak için bu fikrin zamana sığmayacak nitelikte olduğunu hatırlamak gayesiyle lügat dışı tanımını tahlil etmek gerekir.

Milliyetçilik, en temel ifadeyle bir milletin fikir dünyasını oluşturan değerlerin tümüne sahip çıkmaktır. Fikir dünyası ekseninde yoğunlaşmamızın sebebi kavimlerin millet hâline gelişi üzerinden başlayan bir millî tarih anlayışının yüzyıllar sonra dahi millî zihinlerdeki yansımaları görmektir. Milleti oluşturan tüm unsurlar, “mefhum” hâline gelerek tahayyül dünyasında vücut bulduğunda kıymet kazanır. Şüphesiz dil de bu vücudun en mühim uzvu olmak mecburiyetindedir. Çünkü dil, düşüncedir; ortak düşünce, millettir. Bu bağlamda “*Milliyetçilik, milletin sevmektir.*” şeklindeki bir tanımın, sevmek kabiliyetini idrake ve hissetme iradesine dayandırdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Kutsiyet atfettiğimiz milliyet şuuru, vatan şuuru, din şuuru akademik birtakım bilgilerle kısıtlanırsa manalarından koparak bir “değerler yığını” haline gelir. Oysa bizler, bu şuurlarda insan ve medeniyet tohumlarını yeşertiyor; şahsiyeti oluşturması yönünden bu mefhumlara kıymet ve kutsiyet atfediyoruz. O halde açıkça denilebilir ki kutsal olan insandır. İnsanı var olma sancısından kurtararak bir ideale bağlayan ve daha da önemlisi insanın şahsiyetini doğrudan oluşturan millî değerler, cemiyet ruhu bu açıdan incelenmelidir.

“Milliyetçilik, fikir dünyasını oluşturan değerlerin tümüne sahip çıkmaktır.” tanımını biraz daha derin şekilde incelemek gerekirse inanç birliği, soy birliği, dil birliği gibi milleti oluşturan birtakım gerekliliklerin tamamının bu tanım içinde yer aldığını söylemek hata olmaz. Çünkü inanç, düşünceye ve hissiyata doğrudan etki eder. Bu etkiyi anlamak için geniş perspektifli örneklerle bakmak gerekir. Burada bahsedilen iki farklı inanca mensup kişinin bazı olaylar karşısında aynı düşünce içerisinde bulunması değil, aynı inanca mensup iki kişinin düşüncelerini aynı zemine oturtturarak gerektiğinde de temeli aynı olan farklılıklar meydana getirmesidir.

İnanç Birliği

Tabii bir durum olarak millet gerçeği doğrudan din birliğine dayanmaz fakat bir milletin sanat anlayışını daha doğru bir şekilde anlamak, edebiyattaki yerini özümsemek ve tarihî vazifesini algılamak için bazı dini hususlarda ortak inanma eğilimi göstermek mecburidir. Seküler bir milliyetçilik hiçbir millet için tasavvur edilemez. İnanılmaz bir şevkle İslam’a hizmet eden ve şanlı tarihine kuvvet katan Türk milleti için bu durum, tasavvurdan öte söz konusu dahi olamaz. Hatırlatmakta fayda vardır ki yalnız din birlikteliğinden -İslamiyet için ümmet şuurundan- millet doğmaz, ortak his ve düşünce kabiliyetinden millet doğar. Din, dolaylı yoldan ortak his ve düşünce kabiliyetine etki eder. Bu sebepten inanç birliğini, milleti oluşturan yegâne güç değil güçlerden bir tanesi olarak görmek gerekir. İslamiyet’teki kavme sahip çıkma em-

rini doğru şekilde ifa etmeye çalışmak da bu anlayışın bir mahsulüdür.

Türk Müslümanlığının oluşumu din hususunda cemiyetin nasıl bir birlikteliğe sahip olması gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. Türk kültürünün İslâmiyet'i yorumlama kabiliyeti, Türk milletinin içinden çıkan İslâm âlimleri bu durumu vuzuha kavuşturmuştur.

Soy Birliği

Soy birliğinin maddi boyutu milleti oluşturan unsurlardan bir tanesi olmakla birlikte vazgeçilmez değildir. Kavmiyetten milliliğe evrilme sürecinde coğrafyanın da getirisiyle bazı tarihçiler için vazgeçilmez kabul edilse de anlaşılır ki millet, oluşum aşamasından sonra göz önüne alındığında coğrafyaya ve zamana dar gelen bir muhteviyata sahiptir. Coğrafyaya dar gelme hususu, aynı soya mensup insanların farklı ülkelerde yaşamasını kapsadığı gibi farklı soya mensup fakat ilmî hakikatler ışığında o milletle aynı düşünceye ve hissiyata sahip olmuş kimseleri de kapsar. Bu, insan zihnini ve vicdanını doğru anlamaktır. Çünkü zihin; coğrafyayla, yetiştirilme tarzıyla yahut birtakım ezberletilmiş değerlerle kısıtlanabilecek bir yapıda değildir.

Sosyoloji, insanın şahsiyetini oluşturan etkenleri incelerken bunu zaruri birtakım farklılara yahut tabii getirilere dayanarak değil; irade merkezli değerlendirmek zorundadır. Garbın düşüncesizliği ve yığın hâli temel alan ifadesiyle “sürü psikolojisini”, şarkın düşünceyi ve varoluşsal amacı temel alan ifadesiyle “cemiyet ruhunu” daha iyi anlamak için irade merkezli bir değerlendirme yapmak, daha sonra toplumu anlama üzerine araştırma yapmak lazım gelir.

Şüphesiz bu noktada cemiyetin aslî işlevine de değinmek gerekir. Çünkü milliyetçi düşüncede şahsiyet temelli doktrinlerin tamamında “fert” değil “millet” esası yer alır.

Cemiyet, insanın yalnızca yetiştiği topluluğa verilen ad değildir. Cemiyet; hafıza, dil, aidiyet hissi, inanç, medeniyet, tarih gibi insan şahsiyeti için vazgeçilmez unsurları doğuran yapının adıdır. İdeallere

gebe kalan ve insanın manasını yansıtan yüce bir oluşumdur. İnsanın aslî hüviyetini şahsiyeti olarak kabul ettiğimizde; cemiyet, şahsiyetin mihenk taşıdır. İnsanın yalnızca yaşadığı dönemi ifade etmez. Örneğin cemiyete mensup kimselerden çıkan ve “kanon eser” olan bir edebî ürün asırlar sonrasına dâhi seslenebilecek kabiliyettedir. Eğer cemiyet ülküsüzleşmekteyse bu sese kulak veren fedakâr insanlar onu tekrar ayağa kaldırabilir. Bir husustan daha bahsetmek gerekir ki cemiyetin en gelişmiş hali millettir. Dolayısıyla “cemiyet ruhu” diye ifade ettiğimiz olguyu (burada geçen hâliyle) “millî ruh” olarak kabul etmekte hiçbir sakınca yoktur.

Türk milleti nezdinde değerlendirdiğimizde safkan bir ırktan söz etmemekle birlikte Türk ırkının varlığını kabul ediyoruz fakat “soy birliği” noktasında aradığımız husus, ruhen Türk soyuna mensup olmak; cemiyeti manevî bir kudretle birbirine bağlamaktır.

Dil Birliği

Dil, sıkça ifade ettiğimiz üzere düşünceyi doğrudan etkiler. İnsanlar kelimeleri kadar düşünür. Bir nesil, on bin kelimeyle konuşmaya mecbur bırakıldıysa o nesilden yüz bin beyit yazan bir şair çıkamaz. Bir milletin tasavvur kabiliyeti yalnızca bir camın ardında gördüğü film karakteriyle sınırlı kaldıysa o millet, kendi içinden iyi bir roman yazarı çıkaramaz. Yazar yetiştiremeyen bir millet can vermeye mahkûmdur. Fikir üretemeyen bir millet artık millet değil, insan topluluğudur.

Kültür Birliği

Türk milliyetçiliğini kültür temelli değerlendirdiğimizde kültürün de insan zihninin bir ürünü olarak hayati problemleri çözmek üzere denenen ve uzun yıllar içinde standart hâle gelen usûlleri ve vasıtaları yansıttığını fark ederiz.⁴

Kültür, medeniyetten farklıdır. Ziya Gökalp kültürleri milletlere has, medeniyeti ise evrensel bir tanım olarak değerlendirmiştir. Bu ta-

⁴ Erol Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, Ötüken, İstanbul, 1989, Syf.76

nımlar başta Erol Güngör olmak üzere birçok Türk aydını tarafından eleştirilmiş, medeniyetin de milletlere has olduğu savunulmuştur. Erol Güngör kültürü manevî bir unsur olarak değerlendirirken kültürün uygulanma şeklini maddî olarak nitelendirmiştir.⁵

Seyyid Ahmed Arvasi ise kültür ve medeniyeti birbirlerini tamamlayan unsurlar olarak nitelendirerek kültürü, medeniyet kaynağı olarak ifade etmiştir. Kültürü maddî ve manevî olmak üzere ikiye ayırmakla birlikte bu iki unsuru Türk kültürünü oluşturması noktasında bir bütün olarak değerlendirmiştir.⁶

Bu noktada, hangi açıdan bakılırsa bakılsın “kültür” şeklinde ifade edilen unsurun, medeniyet tasavvurunda önemli bir rol üstlendiği görülür. Dolayısıyla kültür birliği, gerek bir milletin zihnî yapısını doğrudan yansıtması gerekse aynı milletin medeniyet tasavvurunu ortaya koyması hasebiyle çok önemlidir ve milleti oluşturan unsurların başında gelir. Garba ait olan insanlık dışı tasavvurları “medeniyet” bağlamında değerlendiremesek de Garp kültürü esas alındığında anlaşılır ki bu tasavvur, Garp milletlerinin zihniyetini ortaya koyar.

Günümüzde, insanlık dışı tasavvurlarından kurtulmaya çalışan bir garp göze çarpmaktadır. Garp milletleri bugün ilme ve hukuka, hürriyete dayanan yeni kalkınma modelleri geliştirerek asıl zihniyetini gizlemeye çalışmaktadır. İlmîn asaletine ve adaletin varlığına inanan bir Türk medeniyeti, özünü hatırlarsa garplılaşmaya hiçbir şekilde ihtiyaç duymadan “ekol” hâline gelebilir.

Yurt Birliği

Şüphesiz ki coğrafya, milletleri kısıtlayacak bir yapıda değildir. Türk düşüncesinde “Anadoluculuk” adıyla yer bulan ve Türklüğü yalnızca Anadolu coğrafyasından ibaret gören bir fikir, Türklük özelinde milliyetçiliği doğru algılayamamıştır. Coğrafya yalnızca fiziksel un-

⁵ Erol Güngör, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, Yer-Su, İstanbul, 2019, Syf. 9

⁶ Seyyid Ahmed Arvasi, *Türk-İslam Ülküsü*, Cilt 1, Burak Yayınevi, İstanbul, 1991, Syf. 259.

surlara ve kültürün belli başlı noktalarına etki eder. Örneğin giyim ve yemek kültürü coğrafyayla doğrudan ilişkilendirilebilir, dile etki eden unsurlar coğrafyaya bakılarak tahmin edilebilir fakat coğrafya hiçbir millet ve medeniyet için varlık sebebi değildir. Bugün Roma'dan çok farklı bir coğrafi konumda bulunan İtalya'nın Roma kültürünü yaşattığı açıkça görülmektedir. Başkaca bir örnek olarak Türk milleti Anadolu'ya gelerek Türkistan coğrafyasındaki kimliğini yok saymamıştır.

Yurt birliği diye ifade ettiğimiz husus, bir milleti coğrafyasına sığdırmaktan farklı olarak ülke bütünlüğünü kasteder. Türk milleti diğer milletlerden farklı olarak ülkesi işgal edildiğinde varlığını ülkesiz bir biçimde devam ettirmektense yeni bir ülke kurmak için çaba sarf etmiştir. Türklerdeki vatan şuurunu bu minvalde değerlendirmek gerekir. Her milletin bir yurdu olmuştur ama vatan yalnızca Türk'e mahsustur.

Millî Kimlik

Kişilerin şuursuzca kimlik arayışına girmesi, çağımızın vebasıdır. Şüphesiz toplumlar da bu vebadan nasibini alır. Kimliklerini yitirerek “farklılaşma” temayülü göstermeden aynılığı arzulayan yeni bir kimlik arayışına giren milletler, bu buhrandan yara almadan kurtulamaz.

Kimlik, bir insanı yahut toplumu nitelikleri bakımından tarif etmek için vardır. Kimlik ferdi olarak değerlendirilse dâhi içtimaî özellikleri yansıtır. Çünkü toplumdan bağımsız bir fert tahayyül edilemez.

Liberal akımlar, ferdiyetçiliği cemiyetçilikten ayrı düşündükleri için çürümüştür. Daha detaylı bir tanımla; ferdi cemiyetten bağımsız inşa etmişler, bu sebepten başarıya ulaşamamışlardır. Şahsiyetçilikten farklı bir ferdiyetçi tasavvur, kişinin maddî ve manevî tüm dengesini altüst eder.

Şahsiyetçilikte esas olan insanın bir şahsiyet sahibi olması ve cemiyet için yaşamasıdır. Cemiyet şahsiyeti doyurur, insan cemiyeti kalkındırır. Ferdiyetçilik ise sermaye sahibi olmayanları “şahıs” olarak saymama noktasına dahi varabilecek bir akımdır. Bencillik ve egoizm

had safhadadır, insan manasını yitirmiştir.

Ferdi tanımlama hususunda hüviyetin vazgeçilmez olduğunu belirtmiştik. İçtimaî kimliğe de değinecek olursak evvela içtimaî kimliği millî kimlik haline getirecek unsurlara bakmamız gerekir:

- Millî kimlik, millî kültürün bir ürünüdür. Bu sebepten edebiyata, sanata yahut dünya üzerindeki herhangi bir vasıtaya farklı bir bakış açısı getiremeyen toplumların yansıttığı kimlik, millî kimlik olamaz. Çünkü bu toplumlar millî kültüre sahip değildir.

- Bir topluluk, bir milletin sömürgesi altında kalarak insani şerefini kaybetmiş yahut “etnik” birtakım güzellemelere sığınarak yeni bir millet inşa etmenin peşinden koşuyor olabilir. Tarihe hiçbir konuda iz bırakmayan, kültüre bağlı olarak medeniyet tasavvuru oluşturma noktasında hiçbir özgünlük içermeyen, bağrından süzdüğü bir sedayla dilini oluşturmaktan ziyade alenen intihal yolunu seçen bir topluluğun millî kimliğinin olması mümkün değildir. Kaldı ki “etnik” temeller üzerinden ilerleyen bir topluluğun tek başına hareket etme ve başka milletlerden “akıl almama” ihtimali oldukça düşüktür.

Bu maddeler çeşitli araştırmalarla arttırılabilir, maddelerin kapsamı genişletilebilir.

Üst Kimlik Olarak Türklük Meselesi

Türk milliyetçiliği hiçbir zaman laboratuvar ırkçılığına dayanan bir mahiyette olmamıştır. Türk milleti, maneviyata ve insana duyduğu derin hürmet hasebiyle en azılı düşmanına dahi insanlık dışı uygulamalarla yaklaşmamıştır. Türk ruhu, yansıdığı her yere sinesinden izler bırakmış ve derin tevazusuyla harmanlanmış bir nümayişle göz kamaştırmıştır.

Edebiyatta ve sanatta benzeri görülmemiş eserler vermiş, tarihte nice büyük zaferler kazanmıştır. Mütefekkirleriyle cihanı aydınlatmış, kendinden olmasa dahi haklıya hakkını vermiştir. Yüksek mesuliyet

şuuruyla, uyumayı zûl bilen insanların var olduğu bir medeniyet inşa etmiş ve bu medeniyet tasavvuruyla üç bin yıl sonraki nesline seslenmiştir. Türk'ün bu hassasiyetini benimseyen ve kendini Türk olarak ifade eden herkes Türk'tür. Millî unsurlarımızı kabul eden içinde hiçbir art niyet taşımayan ve samimi olarak Türk milletinin refahı için çalışan herkesin (etnik aidiyetlerine bakılmaksızın) aslî ve üst hüviyeti Türklüktür.

Türklüğün üst kimlik olma meselesi, ezelden beri var olan Türk milletini koruma ve kalkındırma çabası olduğu kadar birtakım gerçek dışı vaatlerle kandırılan ve zihinlerinde mefhumları bilmeden suikasta uğratan kimselere de hakikati gösterme çabasıdır.

Üst kimlik meselesi, yegâne unsur meselesinden farklı olarak imparatorluklarda değil millî devletlerde bulunur. Şüphesiz burada devletin millileşme noktasında hangi usulleri belirlediği de önemlidir fakat Türk devletçiliği bazında değerlendirecek olursak bu farkı ciddi derecede devlet felsefemize yansıttığımızı söylemek yanlış olmayacaktır.

Yegâne unsur hususu, asimile ve inkâr politikalarını beraberinde getirerek inkâra ve millî kimliğin manasızlaşmasına sebep olabilir. Oysa üst kimlik, manevî bir şuurla tüm etnik aidiyetlerin üzerinde bir millet ruhu inşa etmek için vardır.

Sonuç

Milliyetçilik tanımı, milletlerin siyasî-sosyolojik tutumunu belirlemekle ve milletleri doğrudan yansıtmakla birlikte her millette aynı şekilde tezahür etmez. Bugün Alsas-Loren dediğimiz bölgede Almanların ve Fransızların birbirinden farklı olarak menfaatçi bir tutumla milliyetçilik anlayışlarını ortaya koymaları Garp milletlerinin, maneviyatı dahi oportünist bir yaklaşımla açıklamaya çalışmalarının bir ürünüdür.

Türk milliyetçiliği diğer milliyetçiliklerden farklı olmasına rağmen bir “antitez” usûlüyle ortaya konmamıştır. Tarihsel motifler incelendiğinde Türk medeniyetinin dünya üzerindeki en eski medeniyetler-

den birisi olduğu anlaşılır. Şüphesiz burada bize düşen, Türk milletinin tefekkür dünyasını yansıtan eserlere bir katre dahi olsa mürekkep dökmek; “zihnimiz çatlayınca”ya kadar çalışmaktır.

KAYNAKÇA

Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Alter Yayınları, Ankara, 2014

Nurettin Topçu, Milliyetçiliğimizin Esasları, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1978

Sadri Maksudi Arsal, Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları, Ötüken, İstanbul, 2018

Erol Güngör, Türk Kültürü ve Milliyetçilik, Ötüken, İstanbul, 1989

Erol Güngör, Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, Yer- Su, İstanbul, 2019

Seyyid Ahmed Arvasi, Türk İslam Ülküsü, Cilt 1, Burak Yayınevi, İstanbul, 1991

TARİHSEL SÜREÇTE TÜRK KİMLİĞİ

Okan IŞIK

ÖZET

Türk kimliğinin gelişiminde töre, yaşanan coğrafya, dini inanç ve ortak duygu birliği önemli yer tutmaktadır. Türk ismi ilk olarak Hz. Nuh'un torunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihi kaynaklarda ise ilk olarak ünlü Hun hükümdarı Mete Han'ın boyu olarak geçen Türk kelimesi 16. yüzyılda halifeliğin Türklere geçmesi ve Balkanlardan Hindistan'a tüm büyük İslam devletlerinin Türkler tarafından yönetilmesi sebebiyle Müslüman kelimesiyle eş tutulmuştur. Fransız İhtilali'yle başlayan süreçte mezhep eksenli millet tanımı yerine "soy"u merkez alan millet kavramının yaygınlaşması sonucunda bu anlamını kaybetmiştir. 20. yüzyıla geldiğimizde ise başta Sovyet, İran ve Çin devletlerinin böl-parçala-yönet politikaları karşısında Türk devletleri, ufak farklılıklardan dolayı kendilerini Türk olarak tanımlamaktan kaçınmıştır. Günümüzde sadece Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC vatandaşlarına verilen isim olarak görülmesine rağmen dünya genelinde artan milliyetçilik akımları sonucunda başta Azerbaycan olmak üzere tüm Turan Coğrafyasında Türk bilinci uyanmaktadır.

Giriş

Batılı bilim insanları, Türkleri ve Türk adını 6. yüzyıla dayandırıp geç medeniyete erişen bir toplum olarak nitelendirme çabasındalar. Lakin tarihin başlangıcından itibaren Türklerle karşılaşmak mümkündür. Ünlü Alman bilim insanı Prof. Dr. Fritz Neumark “*Dünya tarihinden Türkleri çıkarırsanız geriye tarih diye bir şey kalmaz.*” sözüyle bu durumu en iyi şekilde ifade etmektedir. Tarih boyunca tüm toplumları etkileyen “Türk” adının anlamını incelediğimizde Ünlü Türk Sosyolog Ziya Gökalp Türk kelimesinin “Törelî, Gelenekli” anlamına geldiğini bildirmektedir. Alman Türkolog F.W.K. Müller, “kuvvetli, güçlü”; Kaşgarlı Mahmut ise “Türk” adının Türk milletine Tanrı tarafından verildiğini ve “olgunluk çağı” manasına geldiğini söylemiştir.

Dini Metinlerde “TÜRK” Kelimesi

Tarihteki Türk izine ilk olarak Tevrat’ta rastlamaktayız. Tevrat’ta yer alan Tufan hikâyesinden sonra yaşanan olayları anlatan kısımda Hz. Nuh’un en büyük oğlu olan Yafes’in, Gomer adında bir oğlu olduğu ve bu oğlundan da Togarma adında bir torunu olduğunu bildirmektedir. Musevilikte önemli bir yeri bulunan Jerahmeel Günlükleri ve Sefer ha-Yashar adlı kaynaklarda Nuh’un torunu Gomer’in Kimmerlerin atası olduğu ve onun oğlu Togarma’nın da Türklerin atası olduğunu bildirmektedir. Bu iki kaynağa göre de Togarma’nın çok sayıda çocuğu olduğunu ve bu çocuklara Peçenek, Hazar, Bulgar, Avar, Uygur, Oğuz gibi isimler verdiği bildirmektedir. İslami kaynaklar ise Yafes’in çocuklarını sayarken Togarma yerine Türk kelimesini kullanır. Kaşgarlı Mahmut ise Türk isimli bu kişinin adını Allah’ın (c.c.) koyduğunu ve “*Olgunlaşma Çağı*” manasına geldiğini bildirmektedir. Bu konuda Türk kaynakları ise ilk defa MS 960 yılında bilgi vermektedir. Hazar Hükümdarı Yusuf Kağan ile Endülüs Emevileri arasında yer alan bir yazışmada Yusuf Kağan şöyle söylemektedir:

“... Mektubunda bizim hangi halktan, hangi soy ve boydan (geldiğimizi) soruyorsun. Bil ki, Yafes oğullarından, onun oğlunun oğulla-

rından, *Togarma'dan (geliyoruz)...*”

Günümüzde tarih, etnoloji ve antropoloji ilmiyle ilgilenen bilim adamlarının yaptığı bilimsel araştırmalar sonucunda Türklerin Yafes'ten geldiği kesin olarak ortaya koyulmasına rağmen Togarma veya Türk diye bir kişinin yaşadığına dair kesin ifade bulunmamıştır. Günümüzde antik kavimlerden Kimmerler hakkında yapılan araştırmada Kimmerlerin ilk Türk devletlerinden biri olduğu ortaya koyulmuştur.

Tarihi Kaynaklarda Türk İsminin Kökenleri

Tarih kaynakları içinde ilk olarak Türklerden bahseden kaynak Hun Türkleriyle yakın ilişki kuran Çin Kaynaklarıdır. Çin kaynaklarında Türk kelimesi ilk olarak Hun hükümdarlarının boyu olarak verilen Tu-küe olarak geçmektedir. Çin kaynaklarında sadece hanedan ailesinin adı olarak bildirmesine rağmen tartışmalı bir durumdur. Şahsi görüşüm Hun Devleti, Asya'nın büyük bir kısmına hâkim olmuştur. Bu coğrafyada yaşayan diğer milletleri de hâkimiyetleri altına almıştır. Çinlilerin hükümdar ailesi olarak ifade etmek istedikleri hususun; Hun hâkimiyetinde yaşayan diğer toplumlardan farklı olarak hükümdarın mensup olduğu budunu anlatmak olabilir.

Antik Yunan kaynaklarında ise Türk kelimesi ilk olarak, MÖ 5. yüzyılda yaşayan Herodot'un eserinde yer alan İskitlerin atası ve ilk hükümdarı Targitaos ve yine İskit topraklarında yaşayan Tyrcae toplumdur. Bundan 30 yıl öncesine kadar İskitlerin kim oldukları tartışmalı idi. Ancak bu süreçte yapılan araştırmalar sonucunda 21. yüzyılın başında yapılan çalışmalar neticesinde İskitlerin bir Türk toplumu olduğu kesinleşmiştir.

MS 1. yüzyılda yaşayan Antik Romalı ünlü coğrafyacı Pomponius Mela, Anzak denizinin kuzeyinde yer alan toplumları sayarken Turcae'dan bahsetmektedir. Yine aynı yıllarda yaşayan Filozof Gaius Plinius, burada yaşayan halktan “Tyrcae” olarak bahsetmektedir. Günümüzde yapılan araştırmalar bu bölgede Bosporan Krallığının var olduğu bu devletin İskitçe konuştuğunu ortaya çıkarmıştır. Doğu Roma

kaynakları MS 6. yüzyılda Gök-Türk elçisinin de İskitçe dilinde konuştuğunu bildirmesi bu iki toplumun aynı olduğunu göstermektedir.

Buraya kadar bahsettiğimiz kaynaklarda direk Türklerden bahsedilmesine rağmen kelime olarak bu milletlere Türk diye isimlendirilerek Türk kelimesine benzer ifadelerde bulunulmuştur. Bunun başlıca iki sebebi olabilir: ya Türk kelimesi modern şeklini almamıştır ya da diğer kavimler yeni bir kelime duydukları için doğru yazamamış, kendi söyleyebildikleri şekilde kaleme almışlardır.

Türk Adı Geçen İlk Kaynaklar

Bu bölüme kadar olan anlattığımız kaynaklar Türk kelimesinin kökenini oluşturması açısından önemlidir. Bu dönemlerle ilgili yapılacak daha çok çalışma ile bu kelimelerin kesinleşmesi sağlanacaktır. Tarihte günümüzde kullandığımız şekliyle Türk ifadesi ilk olarak Pers kaynaklarında karşımıza çıkmıştır.

Pers metinlerinde ilk olarak 420’de “Türk” kelimesine rastlanmaktadır. Seyhan nehri ötesindeki toplumları isimlendirirken bu tarihe kadar Turan ifadesini kullanan Persler ilk defa bu dönemde Türk adını kullanmıştır. 515-530 yılı arasında “Türk Hun” (Kuvvetli Hun) adı verdikleri bir toplumdaki asker olarak Bizans’ın üzerine yürümüşdür. Savaşçı olan bu ordu ile Bizans’a ağır bir darbe vermiştir. Bizanslı Tarihçi Procopius’un “Sabiri” adını verdiği bu toplum şüphesiz Sabir Türkleridir.

Cahiliye dönemi Araplarından NÂBİGA ez-ZÜBYÂNÎ ve Numan b. al-Hâriş yazdıkları şiirlerinde yine Türklerden bahsetmiş ve “Türk” kelimesini kullanmıştır.

TÜRK KİMLİĞİNİN RESMİYET KAZANMASI

Günümüzde kesin olarak bildiğimiz Türk adıyla kurulan ve vatandaşlarına Türk denilen ilk devlet Gök-Türk Kağanlığıdır. MS 552’de Bumin Kağan tarafından kurulan bu devlet, Çin kaynaklarında Tu-cüeh

(Tuk-yu) olarak geçmektedir. 1893 yılında Orhun Kitabelerinin çözülmesi gerçekleşene kadar bu devletin kimliği tartışılmasına rağmen Tuk-yu Türkleri adıyla batılı kaynaklarda yer almıştır. 1893 yılında Danimarkalı dilbilimci Vilhelm Thomsen tarafından çözülen bu kitabelerde devletin adının Türk Kağanlığı; devleti oluşturan budunun adının ise Türk Budunu olduğu kesinleşmiştir. Hem kitabeler hem de Çin kaynaklarından incelediğimizde Türk kelimesinin manasının bu dönemde Türkçe konuşan ve Türk töresine mensup kişiler manasına geldiğini tespit etmekteyiz. Zira bu dönemde kurulmuş olan diğer Türk devletlerinden bahsederken de “Türk Budunu” ve “Türk Begi” ifadesine yer verilmektedir. Bu tarihten sonra Türk isimlendirmesi modern manasıyla devam etmiştir.

11 yüzyılda Türk kelimesinin yanında “Türkmen” kelimesi de ortaya çıkmıştır. Türkmen kelimesi hakkında çeşitli iddialar vardır. Bir iddiaya göre Müslüman olan Türklere Türkmen denilmeye başlanmıştır. Diğer bir görüşe göre ise yerleşik hayata geçen Türklerdir. Bir başka görüşe göre Türk ve Kuman kelimesinin birleşimidir. Bu konuda Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lügatit Türk adlı eserinde ““Sen kimsin” diye soran kişiye ‘Türkmen’ cevabı verilir. Bu, ben Türküm demektir.” diyerek Türk ve Türkmen ayrımının sadece bir söyleyiş şekli olduğunu bildirmiştir.

Türklerin İslamiyet’i kabul etmesinden itibaren kısa süre sonra Türkler, İslam dininin koruyucusu unvanını almıştır. Tuğrul Bey’in Abbasi halifesini korumasından sonra Rüknu’d-Devlet (Dinin Direği) ve Malikül-Meşrik ve Magrib (Doğu’nun ve Batı’nın Sultanı) unvanlarını alması, Türk kelimesinin anlam genişlemesinde önemli bir rol oynamıştır. Sultan Alparslan’ın Anadolu’yu fetih etmesinden kısa süre sonra Haçlı seferini konu alan batı kaynakları Anadolu’ya Türklerin memleketi anlamına gelen Turchia adı verilmiştir.

Müslüman Türkler, 10 ve 11. yüzyılda dünya siyaset sahnesinde etkin rol oynayan bir millet haline gelmişlerdir. Doğuda Gazneli Mahmut önderliğinde Hindistan’a akınlar düzenlerken; batıda Selçuklular

ile Doğu Roma'ya akınlar düzenlenmiştir. Eyyûbîler'in ardından gelen Memlûklüler Döneminde de Kudüs ve Mısır coğrafyası başta olmak üzere Afrika'da ve Akdeniz'de Türk hâkimiyeti görülmektedir. Bu dönemden itibaren dünya için Türk kelimesi Müslüman kelimesiyle eş tutulmuştur. 16. yüzyılda batılı seyyahlar gittikleri bölgede karşılaştıkları Müslümanları anlatmak için Türk isimlendirmesi yapmışlardı.

Osmanlı Devleti'ne geldiğimizde ise oldukça çok sayıda milletin bir arada yaşadığı cihan hâkimi bir devlet ile karşılaşırız. Fatih Sultan Mehmet'e kadar Türk töresiyle yönetilmesine rağmen genişleyen sınır ve diğer milletlerden de kişilerin katılmasıyla beraber yeni bir millet sistemine geçmişlerdir. Millet sistemi öncesi yazılmış Tevarih-i âl-i Osman'lar, Gazavatnâmeler, Menâkıbnâmeler gibi erken devir Osmanlı kaynaklarında Türk ismine çokça karşılaşılmıştır. Fatih Sultan Mehmet'in getirdiği "Millet Sistemi" denilen bu sistemde kişiler etnik kimliklerine göre değil mezheplerine göre sınıflandırılmıştır. Bunun sonucunda Türk Müslüman ayrımı ortadan kalkmıştır.

Tanzimat Dönemi Türk Kimliğinin Millî Kimlik Haline Gelmesi

Fransız Devrimi sonrasında başlayan milliyetçilik akımlarından en çok etkilenen devlet olan Osmanlı Devleti, Tanzimat'la birlikte yenileşme sürecine girdi. Bütün tebaasını tek bir Osmanlı kimliği altında birleştirmeyi denese de bunda başarılı olamadı. Ardından İslamcılık fikri ile birlik ve beraberliğin sağlanması denendi ise de sonuca ulaşamadı. En son İttihat ve Terakki'nin iktidara gelmesiyle Türkçülük ve Türk kimliği öne çıkmıştır. Yusuf Akçura'nın "Üç Tarz-ı Siyaset" eserinde ve Ziya Gökalp'ın "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" eserlerinde Türkçülük ve Türklük kurtarıcı olarak görülmüştür. Bu dönemde Dr. Abdullah Cevdet gibi kürt asıllı ve aşırı batı hayranı aydınlar bile kendilerini Türk olarak nitelendirmeye başlamıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 yılında ilan edilen Anayasa'da yer alan "*Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık*

itibariyle (Türk) ıtlak olunur.” ifadesiyle Türk kelimesi millî bir kimlik haline gelmiştir.

SONUÇ

Türkler, tarih boyunca dünya tarihini en çok etkileyen toplumdur. Türk kavramı tartışmalı bir hale gelmiştir. Türk kelimesinin aslında bir ırkı temsil etmediği hatta bir üst kimlik olduğu iddiası hem batılı camialarda hem de bazı satılmış yerli yazarlar tarafından dile getirilmektedir. Bu saçma iddiayı eğer kabul ettirebilirseler Türk milletini alt parçalara bölmeleri kolaylaşacaktır. Orta Asya’da Özbek-Kırgız-Türkmen ayrımı gibi Anadolu’da da benzer parçalanmanın hayalini kurdukları şüphesiz kesindir. Lakin Türk kavramı bir üst kimlik olmayıp tam manasıyla bir millet adıdır. İlk kökenleri Hz. Nuh’a kadar dayandırılan Türk kimliği tarih boyunca çeşitli aşamalardan geçmiştir. Bazen bir kişi adı, bazen bir hanedan adı, bazen devlet adı, bazen de bir dine inanan tüm kişilerin adı olarak karşımızda çıkmaktadır. Lakin her zaman varlıklarını bir bütün olarak korumuşlardır.

KAYNAKÇA

Cihan, C. (2015). Türk-Sasani Askerî İttifakları ve Sasani Ordusunda Türkler/TürkSassanian Military Alliances and Turks in the Sassanian Army. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(32), 89-107.

Durmuş, İ. (2017). Türk Adının Ortaya Çıkışı, Anlamı ve Yayılışı. Gazi Akademik Bakış, 10(20), 37-47.

Ergin, M. (2016). Orhun Abideleri, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Kafesoğlu, İ. (1958). Türkmen adı, manası ve mahiyeti. Jean Deny Armağanı, 121133.

Kafesoğlu, İ. (2005). Türk milli kültürü. Ötüken Neşriyat AŞ. İstanbul

Karatay, O., & Duranlı, M. (2013). Hazar Kağanı Yusuf’un Endülüs’e Mektubu. Bilig, (64), 199-230.

Öz, M. (2008). Tarih perspektifinden Türk kimliği üzerine bazı düşünceler. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), (8), 219-226.

Şeşen, R. (1969). Eski Araplara Göre Türkler. Türkiyat Mecmuası, 15, 11-36.

Şeşen, R. (1985). İslâm Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Ülkeleri. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları Ankara,

Tarhan, M. T. (2002). Ön Asya Dünyasında İlk Türkler Kimmerler ve

İskitler. Türkler Ansiklopedisi, 1, 597-610.

MİLLÎ KİMLİK İNŞASINDA DİLİN ÖNEMİ

Öğr. Gör. Dr. Cihat Burak KORKMAZ

“Türk milletinin millî dili ve millî benliği bütün hayatında hâkim ve esas kalacaktır...”

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

Millet ve Millî Kimlik Kavramları

Millî bir kimlik ortaya koyabilmek öncelikle millet olabilmeyi gerektiren bir güç ve iradenin sonucudur. Milletin tanımına, “*Millet ne coğrafî, ne ırki, ne siyasi, ne de iradi bir zümre değildir. Millet lisanen müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan harsî bir zümredir*” (Gökalp, 1982: 278) diyerek dilce, dince, ahlak-ça ve güzellik duygusu bakımından müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden meydana gelmiş bulunan bir topluluk şeklinde ifade etmektedir. Mustafa Kemal Atatürk de benzer şekilde: “*Zengin hatıra mirasına sahip bulunan, beraber yaşamak hususunda ortak arzu ve olur da samimi olan, sahip olunan mirasın korunmasına beraber devam hususunda iradeleri ortak olan insanların birleşmesinden meydana gelen cemiyete millet adı verilir*” (İnan, 1969: 23). Tanımlardan

yola çıkarak Türk milletinin ırksal ve genetik bir temele dayanmadığı, kültürü meydana getiren millî kimlik unsurlarının tamamını taşıyan ve bunları gelecek nesillere aktarmada kararlı olan; ahlaklı, eğitilmiş, disiplinli, çalışkan ve yüksek karakterli bir insan topluluğunu işaret etmektedir. Zira “*Ne mutlu Türk’üm diyene!*” özdeyişi rastgele söylenmiş bir söz değil, yukarıda bahsedilen konularda birbirine söz verenlerin ortak sloganı olarak bilinmelidir. Bununla beraber T.C. Anayasası da Türkiye Cumhuriyeti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk saymış ve herkese vatandaşlık hakkı tanımıştır.

Hem Gökaltp Bey’in hem de Atatürk’ün millet ve millî kimlik konusundaki görüşleri ırkçılık veya kavmiyet anlayışından tamamen uzak, kültür ve irade birliğine dayalı eğitim yoluyla kazandırılabilen bir anlayışın ürünüdür. Kültürel ve objektif milliyetçilik anlayışı kaynağını Türk tarihinin derinliklerinden ve yaşadığı coğrafyanın özelliklerinden alır. Bu anlayış, yurttaşların ortak ülküler etrafında birleştirilmesi, millî şuurun canlı tutulması ve millî iradenin egemen kılınması ilkeleriyle pekiştirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucu felsefesinin dışı vurumu olan milliyetçilik anlayışı; her türlü sınıf ve zümre farkını ortadan kaldırarak, kaynaşmış bir toplum oluşturma isteği, ideolojik kaygıların önlenmesiyle birlikte, ülke insanını vatandaşlık düzleminde birleştirmeyi de amaçlamaktadır.

İnsan topluluklarının millet adını alarak yaşadıkları coğrafya üzerinde milletleşmeleri yani bir devlet olmaları, var olan millet ve devlet geleneklerini nesilden nesile aktararak devam ettirmeleri; tıpkı yeme, içme, hayatta kalma gibi içgüdüsel bir davranış şekli olarak değerlendirilmektedir. Milletleşme sürecinin doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkan *Millî Kimlik* kavramının kelime anlamı, aslında kendisini meydana getiren her iki kelimenin irdelenmesi ile açığa çıkmaktadır. Bu noktada kelime grubunun sözlük anlamı, “*Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimi, dil, töre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünü, millî hüviyet.*” (TDK, 2020) şeklinde açıklanmaktadır. Yani kederde ve kıvançta bir-

liktelik sözü vermiş insan topluluğunun sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin dışı vurumu, *Kimsin? Nesin?* sorularının cevabı bir kişinin veya milletin millî kimliğinin açıklamasıdır. Zaten bu tanıımı oluşturan bileşenler ve ilgili soruların cevapları da aslında millet olabilmenin temel ilkeleri olarak değerlendirilmektedir.

Millî kimlik, millî kültür olarak adlandırılan ortak paydaya dayanmaktadır. Millî kimlik bir insan topluluğunun en yüksek seviyedeki ortak yönler, tarihin derinliklerinden gelen milliyete dayalı değer ve davranışlar ile din kavramının eklendiği değer ve davranışlarının bütünüdür. Bu açıdan bakıldığında *Türk ve İslâm* kavramları milletimizin millî kimliğini ifade etmektedir.

Millî Kimliğimizin Ses Bayrağı: Türkçe

Bir milletin kimliğini oluşturan unsurların neler olduğuna yukarıda değinilmektedir. Ne var ki bu bileşenlerin içerisinde dil kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü “*Aynı dili konuşan insanlar millet denilen sosyal varlığın temelini teşkil ederler. Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak, aralarında duygu ve düşünce birliği olan bir cemiyet, yani millet haline getirir.*” (Kaplan, 2016: 35). Dil, ortak kültürümüzün de baskın ögesidir. Milletler, geçmişlerine dilleri üzerinden ulaşır; geleceklerine yönelik tasarımları yine onunla yapar. Ulusun ortak dili ne kadar zengin ise kültürü de o düzeyde gelişmiştir. İşte bu noktada milletin dili ile ortaya çıkardığı temel eserlerinde yer alan kavram ve ifadelerden hareketle o millet ile ilgili bir yordama yapılmalıdır.

Türk adının geçtiği ve *Türk Milleti* kavramının ilk defa yer aldığı Türkçenin ilk yazılı kaynağı olan Göktürk Yazıtları’nın gelecek nesillere seslenerek bıraktığı miras Türk’ün dünyayı okuma, algılama, yaşama, savaşma, yönetme gibi pek çok özelliğine işaret etmektedir:

“...Üstte mavi gök, altta yağız yer kıldındıkta, ikisi arasında insanoğlu kılınmış. İnsanoğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İste-mi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini töresini tutuvermiş,

düzenleyivermiş. Dört taraf hep düşman imiş. Ordu sevk ederek dört taraftaki milleti hep almış, hep tâbi kalmış. Başlıya baş eğdirmiş, dizliye diz çöktürmüş...”(Ergin, 2009: 9).

Birkaç yüzyıl sonra bilim ve teknikte ileriye gitmeyi kendine şiar edinen Türk milleti, pozitif bilimlerin her dalında birbirinden değerli bilim insanları yetiştirerek kültürünü dili ile ileriye taşıma iradesini devam ettirmiştir. Dönemin ünlü dil bilimcisi Kâşgarlı Mahmud, Dîvânu Lugâti't-Türk adlı eserinin girişinde Türk ve Türkçe betimlemesini şöyle yapmaktadır:

“...Ant içerek söylüyorum, ben Buhara'nın, sözüne güvenilir imamlarından birinden ve başkaca Nişaburlu bir imamdan işittim. İkisi de senetleri ile bildiriyorlar ki, Yalvacımız (Peygamber), kıyamet belgelerine, ahir zaman karışıklıklarını ve Oğuz Türklerinin ortaya çıkacaklarını söylediği sırada Türk dilini öğreniniz, çünkü onlar için uzun sürecek egemenlik vardır buyurmuştu. Bu söz (hadis) doğru ise sorguları kendilerinin üzerine olsun Türk dilini öğrenmek çok gerekli bir iş olur. Bu doğru değil ise akıl bunu emreder. Tanrı devlet güneşini Türk burçlarını yükseltmiş ve onların mülkleri üzerinde felekleri döndürmüştür. Tanrı onlara Türk adını vermiş ve yeryüzüne ilbay kılmış, hakanları onlardan çıkartmıştır. Dünya uluslarının yularların onlar eline vermiş, herkese üstün kılmıştır. Onlarla birlikte çalışanları aziz kılmış ve Türkler onları her dileklerini ulaştırmış, kötülerin şerrinden korumuştur. Onlara hedef olmaktan korunabilmek için, akli olana düşen şey, onların yolunu tutmak, derdini dinletebilmek gönüllerini alabilmek için dilleriyle konuşmaktır...” (Akkoyunlu ve Ercilasun, 2014: 177).

Hemen birkaç yüzyıl sonra anonim bir şekilde kaleme alınan ve Oğuz Türklerinin yaşamında var olan bütün kültürel ve sosyolojik unsurları kaleme alan *Dede Korkut Kitabı* (*Kitâb-ı Dedem Korkud Alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân*), Türk kültür ve tarihinin canlı hafızası olmanın yanında millet olma bilincinin de ideal değerler etrafında anlatıldığı ülküleştirilmiş gelenek deneyimlerinin belleğini oluşturmaktadır (Ünveren, 2020: 183). “*Dede Korkut Kitabı*, Türk millî kültür ve gelenek-

lerinin özü olarak, Türk milliyetçiliği ve birliğini sağlamlaştırabilecek güç ve yapıda bir eser, Oğuzların ve Türk ulusal bilincinin bir yansıması ve geçmişle kurulan bir köprüdür.” (Sepetçioğlu, 1998). Dede Korkut Kitabında yer alan on iki hikâyeden hareketle Türk millî kimliğini meydana getiren kültürel değerler şu şekildedir:

Şekil 1. Dede Korkut Hikâyelerinde yer alan değerler. *Deveci, H., Belet, D. ve Türe, H., (2013). Dede Korkut Hikâyelerinde yer alan değerler. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12(46), 294-321.*

Millî kimliğin ancak dil ile var olabileceğinin, devlet-millet bütünleşmesinin dil birlikteliği ile sağlanabileceğinin ve *Millî Devlet* ilkesinin ancak millî bir dil ile olabileceğini çok iyi bilen Karamanoğulları Beyliği’nin kurucusu ve ilk hükümdarı I. Mehmed veya *Karamanoğlu Mehmed Bey* adı ile anılan Türkçe sevdalısı devlet yöneticisi 13 Mayıs 1277 tarihinde yayımladığı bir ferman ile “**Şimden gerü hiç gimesne divanda, dergahda, bergahda, mecliste, meydanda ve dahi her yerde Türk dilinden özge söz söylemeye.**” kavl-ü karar duruşunu sergilemiştir.

Yakın tarihte ise *Kamûs-ı Türki*, adında *Türk* kelimesi geçen ilk Türkçeden Türkçeye sözlüktür. Şemseddin Sami, bu sözlükte Osmanlı Türkçesinde kullanılan, ancak konuşulan Türkçeye girmeyen Arapça ve Farsça sözcükleri ayıkladı; Türkçe kökenli sözcüklere ağırlık verdi. Ayrıca, Türkçeyi zenginleştirmek için dile tekrar kazandırılması gerektiğine inandığı Doğu Türkçesine ve Anadolu Türkçesine özgü kelimelere yer verdi.

Genç Kalemler dergisi etrafında toplanarak *Yeni Lisan* hareketini başlatanlar da devrin Türkçülük hareketini yürüten sanat ve fikir adamlarıdır. Türkçenin sadeleşmesi konusunda en kalıcı atılımı, *Yeni Lisancılar* başarmıştır. 1911’de Selânik’te “*Genç Kalemler*” dergisi etrafında toplanan Yeni Lisancılar ilk defa *Millî Edebiyat* kavramını da ortaya atmışlardır. Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, öncülüğündeki Genç Kalemler ve Yeni Lisan hareketi “Millî bir edebiyat millî bir dille yaratılabilir.” görüşünü ortaya atıp, Türkçenin sadeleşmesi için şu ilkeleri

kabul ve ilân etmişlerdir:

1- *Arapça ve Farsça gramer kurallarının kullanılmaması, bu kurallarla yapılan terkiplerin kaldırılması,*

2- *Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçede söylendikleri gibi yazılması,*

3- *Başka Türk Lehçelerinden kelimeler alınmaması,*

4- *İstanbul konuşması esas alınarak yeni bir yazı dilinin meydana getirilmesi,*

5- *Dil ve edebiyatın doğu-batı taklitçiliğinden kurtarılması.*

Türk şair, yazar ve fikir adamları arasında kısa zamanda yayılan bu yeni lisan ve millî edebiyat anlayışı, bir edebiyat akımı halini almış ve devrin hemen bütün şair ve yazarları bu anlayışla eserler vermişlerdir. Bu dönemde sade dille eser veren şair ve yazarlardan bazıları şunlardır: Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Faruk Nafiz, Halit Fahri, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya Enis Behiç, Halide Edip, Yakup Kadri, Refik Halid, Reşat Nuri, Yahya Kemal; Türkçü hareketin içinde bulunmamakla beraber Mehmet Akif, Süleyman Nazif...

Günümüz Türkçesinin sadeleşmesinde ve gelişmesinde Yeni Lisan Hareketi ilk devre, başlangıç devresi olarak düşünülürse ikinci devresi de 1930'larda başlayan *Dil İnkılâbı* devresidir. Bu devrede Atatürk'ün öncülüğü ile Türkçe'ye devlet eli uzanmış; sadeleşme ve Türkçecilik bir devlet politikası haline getirilmiştir. 1928'de Lâtin Alfabesi'nin kabulü ve 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin ve 1936'da Türk Dil Kurumu'nun kuruluşu, Türkçenin sadeleştirilip zenginleştirilmesi yanında araştırılıp incelenmesini de sağlamıştır.

SONUÇ

Dil, bir milletin dünyayı anlama ve anlatma aracı, milletin fertlerinin düşünme ve ifade etme kaynağı; milletin kültürünün gelecek nesillere aktarılma vasıtasıdır. Bir milleti güçlü kılan dilinin güçlü olması ve bu dil ile ortaya koyduğu eserlerinin çokluğudur. Çünkü dil aracılığıyla oluşturulan her kelime ve ifade adeta o milletin malıdır; kullanım hakkı ancak o milletin dilinin sınırları içerisinde gelişmektedir. Türk

milliyetçilerine düşen vazife; dilin yalnızca seslerden, kelimelerden ve kurallardan örülü bir duvar olmadığını bilmek ve bu duvarın Türklüğün aziz sinesi ile Türklük düşmanları arasında örülü bir duvar olduğu bilincine varmaktır.

Çalışmanın gelişme bölümünde uzak tarihten yakın tarihe kadar dilin millî kimliği oluşturmadaki rolünü çok iyi bilen ve bilinçli bir şekilde Türkçeye hizmet eden Türklük sevdalılarının yaptıkları hizmetlere değinilmektedir. Bu hizmetler, bugün kullandığımız ve ağızımızda anamızın ak sütü gibi olan dilimizin tarihi seyrine ışık tutacak önemli bazı örneklerdir. Ayrıca 24 Ağustos 2013 tarihinde Konya’da *Türkçe* temalı bir miting tertip ederek bütün dünyaya Türkçe seslenen Türk Dünyası’nın Bilge Lideri Devlet Bahçeli Beyefendi’nin şu sözleri tarihe altın harflerle yazılan birer damga olmuştur:

“Şimdi de Türkçe diyoruz ve Türkçeyle karanlığa, karışıklığa ve kargaşaya meydan okuyoruz. Türkçeyle hayata, hakikate ve beşeriye bakıyoruz. Türkçeyle hadiseler, gelişmelere ve insanlık vicdanına sesleniyoruz. Öyle ki varlığımızın nişanesi Türkçe’dir. Kültürümüzün kaynağı Türkçe’dir. Birliğimizin şemsiyesi, kardeşliğimizin çatısı, bin yıllık kaynaşmanın kanıtı Türkçe’dir.

√ *Türkçe kaderimizdir, kavlimizdir böyle kalacaktır.*

√ *Türkçe kutsalımızdır, kutbumuzdur, kişiliğimizdir böyle olmayı sürdürecektir.*

√ *Türkçe izzet-i nefsimizdir, iffetimizdir ve irfanımızın kökleri derinlere inmiş sapaşğlam ve devasa sütunudur.*

Ve bu sütun yıkılmamalıdır, yıkılmayacaktır. Bilinsin ki, ümitlerimizin çeşmesi Türkçe’dir. Bilinsin ki, gök kubbemizden eksik olmayacak seda da, nida da Türkçe’dir. Türkçe susarsa Türklük duracaktır. Türkçe susarsa Yüce Dinimiz iyice mahzunlaşacaktır, iyice gariipleşecektir. Türkçe zayıflarsa, Türk ve İslâm âlemi tamiri, tarifi ve tahsisi imkânsız zarar ve ziyanlarla yüze yüze kalacaktır. Buna da müsaade etmemiz mümkün değildir.”

KAYNAKÇA

- Akkoyunlu, Z., & Ercilasun, A. B. (2014). *Dîvânu Lugâti t-Türk*. Ankara: TDK Yayınları.
- Deveci, H., Belet, D., & Türe, H. (2013). Dede Korkut Hikâyeleri'nde Yer Alan Değerler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 294-321.
- Ergin, M. (2009). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Gökalp, Z. (1982). *Makaleler VII: Küçük Mecmua'daki Yazılar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 387, Ziya Gökalp Dizisi, 17.
- İnan, A. (1969). *Medenî Bilgiler ve M. Kemâl Atatürk'ün El Yazıları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kaplan, M. (2016). *Kültür ve Dil*. İstanbul : Dergâh Yayınları.
- Sepetçioğlu, M. N. (1998). *Karşılaştırmalı Türk Destanları*. İstanbul : İrfan Yayıncılık.
- Ünveren, D. (2020). Türkçe Öğretiminde Aşkın Bir Millî Kimlik Alanı:Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Destan. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları (DEA)*, 175-199.
- Türk Dil Kurumu. Eylül 2020 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.

MİLLİ KİMLİK - MODERNLEŞME VE ZİYA GÖKALP

Hüseyin Efe KARATAY

Giriş

Osmanlı Devleti'nde 16. yüzyılda başlayan ve muhtelif sebeplerle 20. yüzyıla kadar devam eden gerileme süreci, İstiklal Savaşı'nın zaferle tamamlanmasıyla sona ermiştir. Bu tarihten itibaren Türk ulusu, kültürel bağlamda kendi öz kimliğini yeniden hatırlayarak kurduğu 17. Türk devletini bu “millî” hususlar etrafında inşa etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasında en önemli faktör millî şuur sahibi “halk” olmuştur. İşte bu millî şuura sahip milliyetperver toplumun oluşmasında en önemli pay şüphesiz devrin aydınları ve merhum Ziya Gökalp'tir.

1789 yılında gerçekleşen Fransız İhtilali sonucunda Avrupa'ya ve tüm dünyaya hızla yayılan “ulusal ruh” ve “ulus devlet olma isteği” en fazla çok uluslu devletleri; dolayısıyla Osmanlı Devleti'ni de etkilemiştir. Dünyada hız kesmeden yayılan milliyetçilik akımı, Osmanlı Devleti'ne karşı yapılan muhtelif başkaldırıları da beraberinde getirmiştir. İşte bu süreç içerisinde dönemin Türk aydınları arasında da Türk milliyetperverliği baş göstermeye başlamıştır. Bu durum neticesinde Türk kimliğini inşa etmek isteyen bir grup tarafından başlatılan *Millî Edebiyat* hareketi yeni kurulan Türk devletinin *millî devlet* olma sürecini de gerçekleştirmiştir.

Millî Edebiyatın kurucularından olan Ziya Gökalp, bu sürecin yol başçısı olmuştur. Millî kimlik kazanma sürecimizi ve bu aşamada modernleşme reçetemizi Gökalp'in özelinde iki başlık altında inceleyeceğiz.

Millî Kimliğin Oluşum Süreci ve Millî Edebiyat

*“Millet terimi, modernizmin eseri olan milliyetçilik sayesinde ortaya çıkmıştır. Milliyetçilik ise beraberinde kendine özgü modern bir devlet anlayışını getirmiştir.”*¹ Bu görüş etrafında söylenmesi gerekir ki milliyetçilik, modern anlamda kültürel bağlarıyla milleti oluşturmuştur. Millet denilen topluluğun içinde bulunduğu, onu oluşturduğu, kurallarını koyduğu değerlerin metinler yoluyla anlatılmasına ihtiyaç vardır. İşte Millî Edebiyat Dönemi aydınlarının gayesi de budur. Metinlerle millete kendisini anlatmaktır. Çünkü yaşanan tarihsel süreç milletin kendi kimliğinin kaybolmasına, diğer toplumlar karşısında kompleks sahibi olmasına neden olmuştur. Millî Edebiyat Devri'nin amacı; kendi kültüründen kopmuş, kim olduğunu unutmuş topluma kim olduğunu hatırlatmaktır. Bu nedenle bu devir, aynı zamanda bir “kanon edebiyatı” devridir. Çünkü kanon edebiyatı, sadece millî kimliği temsil etmekle kalmaz; bunun yanı sıra milliyetçilik ruhunu da topluma kazandırmayı hedefler. Dolayısıyla tüm uluslarda kanon edebiyatı zor dönemlerde ortaya çıkar ve milletin yeniden dirilmesini sağlar. Bir kanonun oluşmasını sağlayacak anlatıların oluşması için önemli dönüm noktaları gerekir. Millî Edebiyatçılar için bu dönüm noktaları I. Dünya Savaşı ve Çanakkale Zaferi'dir. Bunu örneklendirmemiz gerekirse Millî Edebiyatın mihenk taşlarından olan Ömer Seyfettin'in “Çanakkale'den Sonra (1919)” adlı hikâyesi bu duruma net bir örnektir.

“Bir kanon olarak Türk millî edebiyatı, (...) Genç Kalemler, Türk Yurdu, Yeni Mecmua, Küçük Mecmua gibi dergiler ‘aracılığıyla’ Türk tarihi, dili, edebiyatı, sanatı, ahlâkı, kültürü, folkloru gibi konularda araştırmalara ya da bunlardan hareketle yazılmış edebî metinlere sayfalarında yer vererek Türklük düşüncesi ve bilincinin uyanmasına ve

¹ Türk Kimliğinin Yeniden İnşası Bağlamında Ziya Gökalp, ss. 124.

yayılmasına katkıda bulunurlar.”² İşte bu sistemi Ziya Gökalp, *Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak* (1918), *Yeni Hayat* (1918) ve *Türkçülüğün Esasları* (1923) eserleriyle doktriner bir hale getirmiştir.

“Benedict Anderson, (...) sınırları dil tarafından belirlenen bir ulusal kültürün üyeleri arasında aynı anda aynı düşünceleri uyandırmanın gücünü (...) entelektüel karakterli bir yazılı edebiyatta bulur.”³ O halde şunu diyebiliriz, bir kanon olan Millî Edebiyat yazılı olmalı ve aydınlar tarafından yazılarak *halka doğru* bir bilinçlendirme hareketi başlatılmalıdır. Gökalp ilk aşamada bu durumu gerçekleştirmek niyetinde eserler vermiş, öneminin ve gerekliliğinin nedenlerini de meşhur “Halka Doğru” makalesinde gerekçeleri ile izah etmiştir.

Ziya Gökalp’in, Türk edebiyatı üzerindeki tesirlerini iki dönem içerisinde inceleyebiliriz. Bu sürecin ilk aşaması 1908’den 1922 yılına kadar olan süreçtir. Bu süreç millî edebiyatın oluşum aşamasıdır. Bu aşamada Gökalp, “Altın Destan”, “Kızıl Elma” şiirleriyle bunu amaçlamıştır. Bu eserlerinin yanı sıra Türk mitolojisini de işin içine dâhil ederek oluşturduğu masallar ve efsaneler bulunmaktadır. Gerçekleştirilmek istenen Türk milletinin *kolektif şuuraltına* temas etmek ve millî ateşi yakmaktır. Efsanelerinden birisi olan “Ergenekon” onun için en özeldir. Çünkü Ergenekon destanıyla birlikte Türk milleti yüzyıllar önce atalarının yaptığı gibi sığınacak bir liman bulmuş ve oradan yeniden doğmuştur. Ergenekon Destanı tam da dönemin şartlarına uygundur. Yeniden yükselmek ve önde yol gösterecek bir bozkurta ihtiyaç vardır. Bu bozkurt ilerleyen yıllarda isim bulacak ve Atatürk olacaktır. Gökalp’in kullandığı *Bozkurt* motifi önümüzdeki yılların da temellerinin atılmasına vesile olmuştur. Buraya kadar değerlendirilen kısım 1922 yılına kadar millî ruh oluşturma maksadıyla altyapısı oluşturulan eserlerdir ve nitekim sonuç verdiğine de tarih şahittir. 1923 sonrası gerçekleşecek süreç yeni kurulan Türk devletinin bir *millî devlet* olma yolundaki hamleleri belirleyecektir.

² Türk Kimliğinin Yeniden İnşası Bağlamında Ziya Gökalp, ss 130.

³ Türk Kimliğinin Yeniden İnşası Bağlamında Ziya Gökalp, ss 128-129

Milli Devlet Yapısı ve Türkçülüğünün Esasları

Türkçülüğün Esasları içerik bakımından burada yapacağımız kısa incelenecek bir eser değildir. Çünkü *Türkçülüğün Esasları*, *Türkiye Cumhuriyeti'nin yol haritasıdır*. Bu nedenle konumuzun sınırları içerisinde gerekli gördüğümüz hususlar üzerinden incelemeye çalışacağız.

Yeni kurulan millî devletin esasları da millî olmak zorundadır. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucularının hayata bütün anlamda bakış açıları millîdir. Bu noktada Mustafa Kemal Atatürk de en az Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin kadar *kolektif bilinçaltına* vurgular yaparak millî ruh ateşini yakmaya çalışır. Atatürk'ün “*Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!*”⁴ Sözü *kolektif bilinçaltına* yapılmış en net göndermelerden birisidir. Bu pencereden yapacağımız değerlendirmeye de devlet kurucularının da millî kimliğe verdiği önemi anlamak, sanıyorum daha kolay olacaktır.

Cumhuriyet sonrası süreçte Gökalp yeni dönemin muhtevasını Türkçülüğün Esasları ile oluşturur. Yeni *yol haritası* olan eserde birçok alanda yapılması gereken yenilikler, bu yeniliklerin hangi basamaklarda yapılacağı ve metotları anlatılır. Ancak burada en önemli husus sanıyoruz ki “Halka Doğru” prensibidir. Çünkü yüzyıllar içerisinde yaşananların neticesi olarak aydınların halktan uzaklaştığını; yeni bir suni dünya kurduklarını dolayısıyla halktan çok uzak olduklarının farkına varmak ve bu durumu telafi etmek gerekir. Gökalp, meşhur “Halka Doğru” makalesinde bu konuyu şöyle açıklar: “Seçkinler, halka doğru niçin gidecekler? Bu soruya bazıları söyle cevap veriyor: “Seçkinler, halka millî kültür götürmek için” gitmelidirler. Hâlbuki (...) millî kültür denilen şey yalnız halkta vardır. (...) O halde, seçkinlerin halka doğru gitmesi şu iki maksat için olabilir: 1) Halktan millî kültür terbiyesi almak için, halka doğru gitmek. 2) Halka medeniyet götürmek için, halka doğru gitmek. Gerçekten de seçkinlerin halka doğru gitmesi bu iki maksat içindir. Seçkinler, millî kültürü yalnız halkta bulabilirler. (..) Demek ki halka doğru gitmek, millî kültüre doğru gitmek mahiyet-

⁴ Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, Gençliğe Hitabe.

tindedir. Çünkü halk, millî kültürün canlı bir müzesidir.”⁵ Demek ki büyük mütefekkir Gökâlp’e göre *millî kimliğin oluşumunda ve halkın medeniyetle buluşturularak inşa edilecek kültürde*, eğitimi Avrupalı bir şekilde almış olan aydın kesim halka medeniyeti taşıyacak; halk ise aydınlara bilmedikleri millî kültürü öğretecek, böylelikle de kurulan yeni cumhuriyetin yol haritası bu ölçülerde çizilecektir.

Bu karşılaştırmalarımızla da anlıyoruz ki *Gökâlp ve Atatürk aynı çizgidedir*. Dolayısıyla inşa edilen *yeni hayat* bu iki mütefekkin görüşlerinden hareketle düzenlenir. Bu görüşümüzün kanıtı niteliğindeki söz yine Atatürk tarafından söylenmiştir: “*Benim ruh ve bedenimin babası Ali Rıza Bey, heyecanlarımın babası Namık Kemal, fikirlerimin babası Ziya Gökâlp’tir.*” Bu sözün yanı sıra Atatürk inkılaplarında da Gökâlp Bey’in fikri etkilerini görmek mümkündür.

Sonuç

Edebiyat, hayatın içinden olan her şeyi yansıtmaya gücüne kabildir. İnsan hayatının içinde bulunduğu tüm duygu, durum ve olayları iyi bir formla hazırlayarak edebiyat aracılığıyla okura kendisini, yani topluma kendisini yansıtabilirsiniz. Ancak edebiyatın etki alanları sadece bununla sınırlı değildir. “Edebiyat kendi etrafında kolayca bir inanmışlar halkası oluşturabilir. Bu, edebiyatın taşıdığı ‘kanon’ oluşturma karakterinin ortaya çıkmasıdır. Kanon, millî ve toplumsal değerler ile hedefleri içinde barındıran metinlerin meydana getirdiği bütünsel bir yapıdır. Burada edebî metinler kadar fikrî ve ideolojik metinler de kendilerine yer bulurlar. Çünkü kanonların herkes tarafından rahatça ve kolayca ulaşılır olma gibi temel bir özelliği vardır. Türk milletinin yeniden inşası ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması sürecinde edebiyatın bu rolü üstlenmesi kasıtlı olarak sağlanmıştır.”⁶

1908’de Genç Kalemler dergisinde yayımlanan Yeni Lisan makalesi ile dilde sadeleşme aracılığıyla millî kimliği inşa etme gayesiyle başlayan ve 1923’te hazırlanan Türkçülüğün Esasları ile doktriner bir

⁵ Ziya Gökâlp, *Türkçülüğün Esasları*, ss. 46-47.

⁶ Hülya Argunşah, *Millî Kimlik Oluşturmada Edebiyatın Rolü ve Ziya Gökâlp*, ss. 25

yapıda millî devletin yolunu belirleyen, merhum Ziya Gökalp'tir. Türk edebiyatına ait olan hazırladığı eserlerle *unutulmuş* Türk kimliğini yeniden oluşturma yolunda ışıık olmuş; kurtuluş meşalesi yandıktan sonraki süreci belirlemiştir.

Cephede yapılan savaşların önce zihinlerde kazanılması gerekir. Bunun için de ortak bir inancın, mefkûrenin olması lazım gelir. Bunu sağlamak da toplumu kültürel bağlamda bir araya getirmekten geçer. Gökalp, kolektif bilinçaltını hedef alarak oluşturduğu şiirler, destanlar, masallar ve diğer eserleri ile bu aydınlanmayı gerçekleştirmede büyük pay sahibi olmuştur. Bizler de bugün halen onun dünya görüşü etrafında dünümüzü, bugünümüzü ve geleceğimizi “millî” olarak anlıyor; millî bir ruhla değerlendirmeye devam ediyoruz.

KAYNAKÇA:

Türk Kimliğinin Yeniden İnşası Bağlamında Ziya Gökalp, s. 124.

Türk Kimliğinin Yeniden İnşası Bağlamında Ziya Gökalp, s. 130.

Türk Kimliğinin Yeniden İnşası Bağlamında Ziya Gökalp, s. 128-129.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, Gençliğe Hitabe

Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, s. 46-47.

Hülya Argunşah, Milli Kimlik Oluşturmada Edebiyatın Rolü ve Ziya Gökalp, s. 25

EROL GÜNGÖR VE MİLLİYETÇİLİK KAVRAMI

Ahmet Serdar AYDIN

“Türklük, milliyetçilik ve millî değerlere sahip çıkmada hiçbir zaman geri durmayınız. İçinde eğitim aldığınız salonlara isimlerini verdiğimiz Merhum Prof. Dr. Erol Güngör ile Merhum Prof. Dr. Mehmet Eröz Beylerin açtığı yolda ve verdikleri ilham ile fikirlerinizi olgunlaştırınız.”

Lider Devlet Bahçeli

GİRİŞ

Kırşehir... 1938 yılı... Dindar bir aile olan Hacıhafizoğullarından Abdullah Sabri Bey ve Zeliha Gülsen Hanım'ın bir oğulları dünyaya gelmiş, adını “Erol” koymuşlardı. Erol, bir asra damga vuracak bir şahsiyet niteliğinde büyüyecek Türkiye'nin kadim tarihinde yerini alacaktı.

Erol Güngör ilk ve ortaöğrenimini memleketi olan Kırşehir'de tamamladı. Çocukluk yaşamını Anadolu'nun göbeğinde, tarih ve kültür kokan bir atmosferde tamamladı. Bu nedenden ötürü tarihe ve felsefeye

merak saldı. Ortaokul yıllarında eski yazıyı öğrenirken lise zamanlarında Arapça eğitimleri aldı. 1956 yılında Kırşehir Lisesi'ni bitirdi ve İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girdi. Daha sonra Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne geçti. Azimli  alışmaları ile üniversitede adını geçirten Güngör, 1961'de lisansını tamamladı ve eğitim g rd   üniversitede konuk akademisyen Hains'in asistanlı ı görevinde bulundu. Daha sonrasında  niversitenin Tecr b  Psikoloji yani Deneysel Psikoloji Kürsüsü'ne asistan oldu. Henüz Türkiye'de yeni bir ilim dalı olan sosyal psikolojide kendisini geliştirdi. 1965'de doktorasını "Kel m  (Verbal) Yapılarda Estetik Organizasyon" başlıklı tezi ile tamamladı. Güngör,  alışmaları ile tüm dünya üzerinde etki bırakmaya başlamıştı bile. ABD Colorado  niversitesi'nden sosyal psikolog Kenneth Hammound'un daveti üzerine 1966'da Amerika'ya gitti. Gitti i  niversitede Davranış Bilimleri Enstitüsü'nde milletler arası bir ekibin araştırmalarına dâhil oldu. 1968 yılında Türkiye'ye dönen Güngör, daha önce asistanlı ını yapt ı Tecr b  Psikoloji Kürsüsü'nde sosyal psikoloji derslerini yürütmeye başladı.

Askerli ini yapt ı sıralarda "şahıslararası İhtilafların   z m nde Lisanın Rolü" başlıklı tezini hazırladı. Bu tezi ile 1970'de Doçent unvanını alan Güngör,  niversitede verdiği dersler ve ilmi yayınları ile Türkiye'de sosyal psikolojiyi önemli bir alan haline getirdi. Güngör, Başbakanlık Planlama Teşkilatı'nda, Millî Eğitim Bakanlığı'nda ve Kültür Bakanlığı'nda çeşitli görevlerde bulundu. 1978'de genel değerler sistemiyle ahl k  değerler arasındaki ilişkileri incelediği "Değerler Psikolojisi  zerinde Araştırmalar" başlıklı teziyle sosyal psikoloji profesörü oldu. Y K tarafından 1982 yılında Selçuk  niversitesi'ne rektör olarak tayin edildi. Rektörlük görevi sırasında geçirdiği kalp krizi sonucu İstanbul'da 24 Nisan 1983 tarihinde hayatını kaybetti.

Erol Güngör'de Milliyetçi Düşünce

Erol Güngör henüz genç yaşlarında Ziya Gökalp'ten çok etkilenmiştir. Tarihe olan merakı ile millî duyguları pekişen Güngör, Ziya Gökalp'in eserlerinin etkisi ile Milliyetçilik düşüncesini ideolojik boyutun

dışında sosyal olarak da ele almıştır. Genç yaşta felsefeye merak salmasının temel nedenlerinden birisi de budur. Dönemin milliyetçi dergileri ve gazetelerinde yazmıştır. Türk Yurdu, Hisar, Türk Birliği, Töre, Türk Edebiyatı, Türk Kültürü, Millî Eğitim ve Kültür, Millî Kültür, Konevî, Toprak ve Diriliş dergileri ile Millet, Her Gün, Yeni Düşünce, Yeni Sözcü, Yol, Ayrıntılı Haber, Yeni İstanbul ve Ortadoğu gazetelerinde yayınlanan yazıları ile toplumun kimliği üzerinde durmuş; toplumdaki kimlik sorunları üzerine yoğunlaşmıştır. Milliyetçilik kavramını sosyal olarak açıklamış; milliyetçiliğin kimlik yapısı üzerinde durmuştur. Millî kimliği kültür bağlamında ele alan Güngör, kültür ve milliyetçilik temelli birçok eser kaleme almıştır.

Türkiye'nin günümüzde kültür olarak millî bir yapıda oluşu elbette ki Türkiye Cumhuriyeti'nin milliyetçi temeller üzerine kurulmasındandır. Batılama hareketleri arasında Türk millî kültürünün yok olmasının nedeni tam olarak budur. Atatürk'ün emirleri doğrultusunda millî kimlik sahasında yapılan çalışmalar Türk kültürünün korunması açısından oldukça önemlidir. Güngör bu durumu kısaca şu şekilde açıklamaktadır: *Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde kültür politikasının, kuruluşundan bugüne kadar, iki ana kaynağı olmuştur. Bunlardan birincisi Cumhuriyet'ten önce başlayan ve onunla birlikte devam eden "Milliyetçilik", ikincisi ise yine Cumhuriyet'ten önce başlayan ve onunla birlikte devam eden "Batılama" politikasıdır.*¹

Buradan da anlaşılabacağı gibi Türkiye Cumhuriyeti, muhasır medeniyetler seviyesine ulaşmak için Batılama politikasından vazgeçmediği gibi; Batılama adı altında bir kimlik kaybına engel olmak için milliyetçi bir politika da izlendiği anlaşılmaktadır.

Güngör; kültürün korunması, millî hâkimiyet ve millî devlet kavramlarının canlı tutulması gerektiğine ve milliyetçilerin bu yöndeki tutumlarına şu şekilde değinmiştir²: *Ziya Gökalp'in kültür ve medeniyet*

¹ Erol Güngör, "Cumhuriyet Devrinde Türkiye'nin Kültür Politikası", Töre Dergisi, (Mart 1979): Sayı 94

² Erol Güngör'ün yazısının içerisindeki parantez içi açıklamalar, kavramların daha net

ayrımı kendi zamanında oldukça müspet (beklenildiği, istenildiği gibi; olumlu) karşılanmış ve Türkçüler kadar İslâmcılar tarafından da benimsenmişti. Onun kültür ve medeniyet muhtevası (kültür ve medeniyetin özü, taşıdığı anlam yükü) olarak gösterdiği unsurlar üzerinde münakaşa yapılabilir... Fakat Gökâlp'in bu konuda takındığı tavır muhteva münakaşalarından daha ötede bir önem taşımaktadır. Medeniyet çeşitli kültürlerin ortak taraflarını temsil ettiğine göre, bir cemiyet hem millî bir kültüre hem de müşterek bir medeniyete sahip olabilir. İşte milliyetçilerle her türlü beynelmilelleri (milletlerin sosyal sınıfları arasında uygunluk olması ve birlikte davranılması gerektiğini savunanlar) birbirinden ayıran asıl kriter; bu fikrin birinciler tarafından benimsenmesine karşılık ikinciler tarafından reddedilişidir. Milliyetçilerin bu görüşü millî hâkimiyet ve millî devlet kavramlarını da birlikte getirmektedir. Devlet dediğimiz siyasî organizasyon bir milletin maddî ve manevî kültürünü ayakta tutmak, onu yaşamaktan ve gelişmekten alıkoyacak tehlikeleri ortadan kaldırmak için kurulur. Millet haline gelmek isteyen toplulukların bir an önce siyasî bağımsızlığa kavuşmak için çırpınmaları da bu yüzdendir. Bilhassa Türkler gibi devleti millî varlığın temel direği haline getirmiş bir milletin siyasi organizasyondaki sarsıntılar ve çözümler millî hayatın devamı bakımından en büyük tehlikeyi teşkil eder.³

Erol Güngör Hakkında Son Sözler

Erol Güngör sosyal psikoloji alanındaki çalışmaları ile ismini duyurmuş, milliyetçi temelli düşünceleri ile tarihe geçmiştir. Milliyetçiliği ilmek ilmek işlemiş, günümüzde milliyetçiliğin pek değinilmeyen konularını açığa çıkartmıştır. Tarih, kültür, ahlak, din, töre gibi kavramları felsefi bir boyuttan incelemiş ve açıklamıştır. Günümüzde milliyetçiliğin uygulamasında sosyal olarak getirilerinin gözlemlenebilmesini onun derin çalışmalarına borçluyuz. Bir fikir münazarasında milliyetçiliği inceleyecek olursak, milliyetçiliği ilmi olarak açıklamak

anlaşılabilmesi açısından orijinal metin dışında eklenmiştir.

³ Erol Güngör, "Batılılaşma ve Türk Kültürü", Töre Dergisi, (Ocak 1972): Sayı 36

için onun çalışmalarına başvurmak zorundayız. Ziya Gökalp ve Mümtaz Turhan'dan etkilenen Güngör, sosyal psikoloji alanında çalışmalar yapan birçok aydını da etkilemiştir. Kesindir ki gelecekte de birçok şahsiyet onun eserleri üzerinde çalışmalar yapacak; onun fikir dünyasından etkilenecektir. Ve Güngör, asırlarca anılacaktır. Ben de bu yazı vesilesi ile kendisini saygı ve rahmet ile anıyorum. RUHU ŞÂD MEKÂNI CENNET OLSUN!

KAYNAKÇA

GÜNGÖR, Erol, Türk Kültürü ve Milliyetçilik, Yer-Su Yayınları, İstanbul: 2019

GÜNGÖR, Erol, Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, Yer-Su Yayınları, İstanbul: 2019

GÜNGÖR, Erol, Dünden Bugünden Tarih-Kültür ve Milliyetçilik, Yer-Su Yayınları, İstanbul: 2019

<https://www.biyografya.com/biyografi/6321>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/gungor-erol>

ÖMER SEYFETTİN'İN TURAN HİKÂYESLERİNİN, MİLLÎ KİMLİK İNŞASI BAĞLAMINDA İNCELEMESİ

Adeviye ÇAM

19. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkarak tüm dünyaya yayılan Milliyetçilik akımı, Osmanlı Devleti Türk aydınları tarafından da bir çıkış yolu olarak görülmeye başlanmıştı, çünkü devletin içinde bulunduğu sosyal ve siyasi durumlar, yeni bir yol bulmayı zorunluluk haline getirmişti. Böylece Osmanlı Devleti'nin aydın zümresi bu fikir etrafında toplanmaya başlamıştı. Osmanlı Devleti Türk aydınları, dinî kimliğiyle tanınan devletin “millet” kavramı etrafında toplanmasını amaç edinmişlerdi. Milliyetçiliğe bağlı olarak gelen Turancılık fikri, Millî edebiyat dönemi yazarlarının ilgisini çekmiştir. Bu fikir, kimlik inşası sürecinde edebî eserlerle adını topluma duyurmuştur. Bu süreçte Millî edebiyatın ileri gelenlerinden olan Ömer Seyfettin, Türkçülük ve Turancılık fikirlerini işlediği eserleriyle ön plana çıkmıştır. Fikrî yazıları ve hikâyeleriyle “millî kimlik” kavramını merkeze alarak onun inşası için gayret göstermiştir. Ömer Seyfettin, millî kimlik inşasını devletin içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik şartlar bağlamında ifade etmiştir. Türkçülüğü, Osmanlı Devleti için bir çıkış yolu olarak değerlendiren, millete, millî kimliği aşılacak ve Türk ülküsünü kazandırmak amacıyla Turan hikâyelerini topluma sunmuştur. Türkçülük his ve fikriyatının benimsenmesi ve yayılması anlamında milliyetçilik fikrinin öncülerinden olmuştur. Neredeyse bütün eserlerinde millî kimlik inşası ve milliyetçilik fikri karşımıza çıkmaktadır. Tarihteki Türk kahramanla-

rına eserlerinde yüksek oranda yer verirken mitleri kullanmıştır.

Prof. Dr. Nazım Hikmet Polat tarafından “Turan Masalları” başlığı altında derlenmiş çalışmada “İhtiyarlıkta mı? Gençlikte mi?”, “Forsa”, “Primo Türk Çocuğu”, “Üç Nasihat”, “Binecek Şey”, “Beynamaz”, “Kurumuş Ağaçlar”, “Mermer Tezgâh”, “Tütün”, “Dama Taşları”, “Makul Bir Dönüş”, “Acaba Ne İdi?”, “Nâdan”, “Uzun Ömür”, “Herkesin İçtiği Su” ve “Bir Hayır” adlı hikâyeler bulunmaktadır.

Türk milletine kimliğini, tarihini, dilini öğretmek gayesiyle Türk-İslam mefkûresinden almış olduğu ilhamla Turan ülküsünü benimsemiştir. Ömer Seyfettin, millî kimlik ve kültürel hafıza konularında en önemli unsur olarak gördüğü dili, hikâyelerinde işlemiştir. “Tütün” adlı hikâyesinde ana dilini bilmeyen Şulever Bacı’yı, Cabi Efendi aracılığıyla eleştirir:

“Kendi ana lisanını unutan, Türkçe’yi öğrenemeyen bu Sudanlı ihtiyar, dokuza kadar sayamadığı halde nasıl tiryaki, nasıl keyif sahibi olabiliyordu?”¹

“Primo Türk Çocuğu”nda Kenan karakterinin karşılaştığı garson, Türkçe konuşmak istemediği için Türkçe bilmiyor gibi davranmaktadır:

“...Bu kır bıyıklı, kırk yaşında tahmin olunur bir Rum’du.

- Oda var mı? diye sordu. Garson anlamamış gibi yüzüne baktı.

Sözde Türkçe bilmiyordu. Biraz tereddütten sonra :

- Malista dedi.

Fakat karşısındakinin Rumca bilmediğini intikal edince tekrar iğrenç bir Yahudi Fransızcasıyla ilave etti...”²

Ömer Seyfettin vatan, din, dil, gelenek-görenek, ahlaki değerler gibi millî kimliğimizi oluşturan temel öğelere hemen hemen tüm eserlerinde yer vermiştir. Millî kimlik oluşumuna katkı sağlamak ama-

¹ Ömer Seyfettin 1999c: 63

² Ömer Seyfettin 1999a: 172

cıyla hikâyelerini bilinçli olarak bu bağlamda kurgulamıştır. Bir milleti oluşturan değerleri Turan ülküsü altında toplayarak dönemindeki belirsizliğe karşı millet kavramının oluşumuna katkı sağlamıştır. 1914 yılında yazdığı “Yarınki Turan Devleti” adlı yazısında millet tanımını şu şekilde yapmıştır: “*Millet: bir lisan konuşan, bir din, bir terbiye, bir maarifle birbirine merbut (bağlı) insanların mevcududur.*”³

Ömer Seyfettin, hikâyelerinde millî tarihe de dil gibi büyük önem ve yer vermiştir. Millî tarihi sığınılacak geçmiş olarak görmüştür. Millî tarih şuuru, atalarımızdan miras kalarak geçmiş ve geleceğimizin harmanlanması sonucu onu yaşamak ve yaşatmak gayesiyle somutlaşan, millî kimlik inşası sürecinin bir unsurudur. Hikâyelerinde millî kimlik bilincine sahip kahramanlarına yer vermektedir. Türklüğün soyunda bulunan kahramanlık ve asalet niteliklerini, Türk’ü temsil eden kahramanlara yükleyerek olaylarını işlemiştir. “Primo Türk Çocuğu”nda yer alan, kimliğini unutmuş Kenan’ı uzunca anlatır:

*“O hiç harbi sevmezdi. ‘Harp hayattır!’ diyen feylesofun kırmızı bir canavardan başka bir mahlûk olmayacağını iddia eder, uzviyetteki ‘mücadele’ fiilinin içtimaiyatta, insanlıkta da lazım ve mecburi bulunduğunu fenle tecrübe gösteren Darwin’den nefret ederdi. Hakikate dokunmayarak daima hayal içinde yaşayan o tembel, korkak ve hasta mütefekkirlerin müşterek şiiri, ‘insaniyet’ hülyası onun mezhebi idi...”*⁴

Türklerin millî kimliğinde ezelden var olan asker kimliğini yitiren Kenan karakteri savaştan nefret etmektedir. Barışı savunan bir hayat yaşarken sevdiği kadınla değerleri ve millî kültürü ölçüsünde düşünmeden evlenmiştir. Türk olmayan karısının kimliğini kaybetmediğini görmüş; fakat Türk kimliğini ırkçılık olarak gördüğü ve savaş yanlısı bir düşünce olduğunu savunduğu için öz kimliğini kabullenememiştir.

“Yanından geçen devriye polisi ‘Kimdir bu?’ der gibi yüzüne bakıyordu. Bütün hayatında ne kadar yanlış ve çürük fikirlerle aldandı-

³ Ömer Seyfettin 1993: 69

⁴ Ömer Seyfettin 1999a: 167

ğını, kavmiyetsizliğin, milliyetsizliğin, ‘beynelminelcilik ve masonluk’ hülyasının biraz düşünebilen bir adamı hüüngür hüüngür ağlatacak derecede gülünç bir budalalık olduğunu anlıyor, istemeyerek, içinden:

- Ben neyim?...

diye kendi kendine soruyor fakat:

- Türk’üm!...

demeye cesaret edemiyor, şimdiye kadar ruhu zaptolunmuş kıymetsiz bir cesetten başka bir şey olmadığını idrak ile hiddetinden ve utanmasından ağlamak istiyordu.”⁵

Bu düşüncelerle Kenan, kimlik arayışına girmiş ve kendindeki yanlış düşünceleri fark etmiştir. Kendisi gibi düşünen, tarihinin büyüklüğünü, mazisinin şerefini, dedelerinin şanını bilmeyen, inkâr eden, milliyetinden utanan Avrupalılaştırmış kişileri de “renksiz” olarak nitelendirmiştir. Yaşadığı evi de göz önüne aldığında Türk kültüründen ne kadar uzak, Avrupalı yapıda olduğunu fark etmiştir. Kenan, “...kaybettiği kavmiyeti, unuttuğu milliyeti, kıymetini takdir edemediği esasları için acı bir matem...” hissetmektedir.⁶

Adlarda da yine geçmişe ve Türklüğe bağlılığı vurgulayan Ömer Seyfettin, Türk kahramanlarının isimlerinden olmasına önem vermiştir:

“-Oh Oğuz, Oğuz... Oğuz koyalım.

diye ellerini çırpı ve babasının boynuna sarılarak sordu:

-Bu büyük bir adamın adı mıdır?

-En büyük Türk’ün adı.

-Bu bir paşa mı?

-Hayır, Türklerin ilk hakanı... İlk Türk hakanı... Her milletin olduğu gibi Türklerin de esatiri vardır. Oğuz Han gökten inmiş ve sülalesi Türklere hükmetmiş.”⁷

“Acaba Ne İdi?” adlı hikâyede yıllarca tımarhanede kalan Cabi Efendi ve hastaneden çıktığında bıraktığı şehri bulamayışı anlatılmak-

⁵ Ömer Seyfettin 1999a: 170

⁶ Ömer Seyfettin 1999a: 178

⁷ Ömer Seyfettin 1999a: 265

tadır. Savaşın etkisiyle şehrin değişmesi millî tarih şuurunun yok oluşunu ifade etmektedir.

“İhtiyarlıkta mı? Gençlikte mi?” adlı hikâyede Hasan isminde bir Türk beyinin bir rüya görmesi ve devamında başına gelen felaketler anlatılmaktadır. Başına gelenlere karşı büyük bir sabır göstermesi sonucu tüm kötülükler bitmiştir. Bu hikâyede de yine Türklük ve bahsi geçen Türk beyinden övgülerle söz edilmiştir. Ömer Seyfettin, bu hikâyeyi şu sözlerle bitirerek yine millî şuurunu aşılamayı amaçlamıştır:

“Bu suretle bütün Asya'nın tahtları gibi Acem tahtı da büyük Türk soyuna geçmişti. Ve hâlâ, bütün Asya'nın tahtlarında olduğu gibi Acem tahtında da büyük Türk soyunun bir evladı oturur.”⁸

“Makul Bir Dönüş” adlı hikâyede Cabi Efendi'nin mescit araması da yine kaybolan bir değeri temsil etmektedir. Olan biteni gazeteden öğrenmek isteyen kahraman, aradığı gazeteleri de bulamaz. Rastgele aldığı gazetede de anlayamadığı bir dil ve üslupla karşılaşır. Milleti millet yapan değerlerin birer birer kayboluşuna dikkat çekilmektedir. “Forsa” adlı hikâyenin başkahramanı Kara Memiş ise geçmişi kahramanlıklarla dolu bir Türk askeridir. Ömer Seyfettin bu karakteri rol model olarak önümüze sunmaktadır. Ömrü boyunca çile çeken Kara Memiş'i hiçbir şey ülküsünden vazgeçirememiş ve Kara Memiş vatan uğruna birçok fedakârlık yapmıştır. Türklük ve vatan bilincini aşılamayı amaçlayan yazar şu sözleri Kara Memiş'e söyletmiştir:

“... Vatan, al bayrağın dalgalandığı yer değil midir?...”⁹

Ömer Seyfettin, millî kimlik inşasında, dönemin aydınlarından olması sebebiyle üzerine düşen görevi yazdığı hikâyelerle yerine getirmiştir. Türk toplumunun değerlerini referans alarak millî kimliği, millî şuurunu ve millî kültürünü kazanma ve koruma konusunda Türk milletine örnek olacak karakterlerle vücut bulan hikâyelerini aziz Türk milletine sunmuştur.

⁸ Ömer Seyfettin 1999b: 27

⁹ Ömer Seyfettin 1999c: 176

KİMLİK, BİREYSEL KİMLİK, MİLLÎ KİMLİK KAVRAMLARI VE TÜRK MİLLÎ KİMLİĞİ

Mustafa AKGÜL

Kimlik temalı konu başlığına hürmeten öncelikle kimlik kavramını tanımlar isek; kimlik, bir aidiyet vesikasıdır. Kimlik, bir kişinin aidiyet özelliklerini ifade ettiği gibi, kişinin ait olduğu milletin de aidiyet unsurlarını tanımlayarak milliyet kavramına denk gelmektedir.

Kimlik; var olmak için farklılığa ihtiyaç duyar ve kendi kesinliğini ortaya çıkarmak için farklılığı ötekiliğe dönüştürerek kendi özdeşlik alanını belirler. *Farklılık* ötekiliğe dönüştürülürken iki ayrı kavram ortaya çıkmaktadır: “Biz” ve “Onlar”. “Biz” ve “onlar” ayrımında onların hiçbirisi “bizden biri” değildir. Kendimizi “onlar” karşısına koyma ihtimali olmaksızın, kendi kimliğimizi anlamlandırmada da zorluk çekeriz (Bauman, 2006: 65; akt., Özdil, 2017:386).

Kimlik kavramı sosyal bilimlerde kullanılan köprü görevi gören kavramlardan biridir. İnsan bilimlerinden siyasal bilimlere, psikolojiden sosyolojiye kadar çok geniş bir kullanım alanına sahiptir (Aydın, 1999: 7). Kimlik, bireysel ve toplumsal anlam dünyalarının oluşumunda belirleyici unsurlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır çünkü kimlikler hem bireysel hem de toplumsal olarak oluşmaktadır. Bireye ve topluluğa kategorik düzeyde farklı anlam yükleyen kimlikler, tanımlayıcı referans olarak işlev görürler. Kimlikler, deneyimlerden ve öznel

konumun farklı öğelerinden oluşur, ama bir araya geldikleri zaman, özgün ve öğelerinin toplamından daha fazla bir unsur haline gelmektedirler (Karakaş; 2013:3).

Kimlik kavramı sosyolojik bakış açısıyla değerlendirildiğinde, sosyal süreçlerle oluşturulmakta ve bir kez oluşturulup somutlaştırıldığında, sosyal ilişkilerle devamlılığı sağlanmakta, değiştirilebilmekte ya da yeniden biçimlendirilerek tekrar oluşmaktadır. Kimliğin, oluşumu ve devamlılığını içeren sosyal süreçler de içinde bulunan sosyal yapı tarafından belirlenmektedir (Berger ve Luckmann, 2008: 250; akt. Özdi; 2017:386).

Bireyler, kimliklerini çoklu bir çatışma ortamında oluşturur ve bu çatışmaların öznesi ve nesnesi olarak farklı boyutlarda, farklı şekillerde kendini yer bulmaktadır. Farklı kimlikler birbirleriyle etkileşim içinde bulunurlar. Ancak söz konusu etkileşimler, uzlaşmaya değil farklılaşmaya sebep olmakta ve istenmektedir. (Karakaş; 2013:3). Bireysel kimlikler modern dönemle birlikte ön plana çıktığı ve bireyler arasındaki benzerlikleri vurgulamaktan daha ziyade farklılık üzerine oluşturulmaktadır.

Bireysel kimlik duygusunun bireye kazandırdıklarını Nuri Bilgin şöyle sıralar:

1- Kimlik duygusu zamansal bir boyut kavramında dahil olur ve bireyi geçmişi ile ilişkilendirmektedir

2- Bireysel kimlik bir birlik ve tutarlılık duygusu vermektedir ve bireyi farklı zamanlarda aynı kişi olduğu bilinci içerisinde tutmaktadır.

3- Bireysel kimlik çok sayıda kimliği bütünleştirici rol oynamaktadır. Bireylerin sahip oldukları fiziksel, gramatikal, hukuksal, bölgesel, ulusal, etnik, sosyal ve kültürel kimlikleri birleştirir bunlar arasında oldukça uyumlu bir birliktelik sağlamaktadır.

4- Bireye özgürlüğünü, haklarını koruma duygusu sağlamaktadır ayrıca; ben ve ötekiler kavramı arasındaki farklılığı ortaya koyar.

5- Bireyde orijinallik duygusu yaratmakta; bireye kendi özelliklerinin ötekilerden farklı olan yanlarının farkına varmasını sağlamakta ve biricikliğin önemini kavratmaktadır.

6- Bireysel kimliğinin farkına varan bireylerin verimliliği artmaktadır ve verimliliği artan bireyin daha güçlü bir kimlik duygusu geliştirmesini sağlamaktadır.

7- Bireysel kimlik duygusu bir değer olarak bireyin bilincine yerleşmesi bireyin en temel ihtiyaçlardan olan kendisinin gözünde ve toplumun gözünde değerli olma duygusunun gelişmesini sağlamaktadır (Bilgin, 1999).

Bunlar ışığında kimlik duygusu bireye; hayatın anlam ve önemini kavrama, bir yaşam felsefesi oluşturma, geleceğe yönelik planlar yapma ve bir değerler sistemi oluşturma, aidiyet duygusunu da geliştirerek birey olma ve aidiyet duygularını dengeli bir şekilde yaşamaya yönelik olarak güdüler oluşmasını sağlamaktadır.

Kimlik bireysel ve kolektif olması yönüyle bireyin bir bütüne aidiyetinde zayıf ya da güçlü bağlara vurgu yapmaktadır. Bir bütüne bağlanma noktasında kolektif kimlikler sağlamlıklarıyla ön planda iken post modern dönem dikkate alınırsa bireysel kimlikler esnek, kırılgan ve sürekli olarak inşa edilebilen yapısıyla oyun hamuruna benzemektedir. Kimlikler üzerinde geleneksel ve modern toplumlardaki keskin ayrılıklar, farklı toplum tiplerinde farklı kimliklerin ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Millî, dini, etnik, mesleki, vatandaş, tüketici vs. kimlik tiplerinin bazı toplumlarda farklı önceliklerinin bulunması, en temelde gelenek ve sonrası temel alınarak yapılan sınıflandırmalardan kaynaklanmaktadır. Bireyselliğin ve bireysel hakların daha çok vurgulandığı modern toplumlarda bireysel kimlikler birincil konumda iken kolektif kimliklerin geleneksel toplumda daha ön planda tutulduğu gözlenmektedir (Özdil; 2017:387).

Bireyin aidiyetini tanımlayan kimlik kavramından milletin aidiyetini tanımlayan millî kimlik kavramına geçtiğimizde; millî kimlik ta-

nımının millet ve milliyet kavramları zemininden yükseldiğini görebilmekteyiz. Aynı coğrafyayı paylaşan, aynı dili konuşan, ortak bir kültüre ve tarihe sahip olan topluluk millet olarak ifade edilmektedir; bireyin millet ile aidiyet bağı da milliyeti olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda millî kimliği çerçeve itibari ile ait olunan milletin sahip olduğu değerler bütünü olarak ifade edebiliriz. Millî kimlik tarihsel arka plan dahilinde vatan toprağı üzerinde oluşturulan ortak dilden hareketle inanç ve toplumsal hafıza ekseninde kendisine zemin bulmaktadır. Belirli bir coğrafya ile kurulan ilişki ve bağ diğer bir ifadeyle bir vatan toprağına mensubiyet şuuru, millî kimliğin oluşmasında güçlü bir etki yaratmaktadır. Millî kimlik, topluma üyelerini diğer topluluklardan ayırt ederek aidiyet duygusu kazandırmaktadır. Ötekilerden ayrılığın vurgulanması iç gruptaki birleşmeye yönelik bir özellik taşımaktadır (Bilgin, 1999: 65). Millî kimlik, üyelerini grubun geçmişi ve geleceğı arasındaki ortak bir kaderde birleştirmektedir ve modernleşmeyle beraber getirdiğı köksüzleşme ve yersizleşmeye karşı bireye korunak görevi görmektedir (Özyurt, 2005: 123).

Millî Kimlik millî şuur ile sahiplenildiğinde milliyetçiliğı ifade etmektedir. Bu bağlamda Türk Milletinin, milliyetine hakim bir şuurla millî kimliğini ifade ve idame ediş i Türk Milliyetçiliğı kavramı olarak ortaya çıkmaktadır. Türk Milliyetçiliğini varlık olarak ele aldığımızda, tarih boyunca millî bir şuur neticesinde devlet felsefesini oluşturan Türk Milleti için Türk Milliyetçiliğinin, tipolojik bir özellik olduğunu söyleyebiliriz. Türk Milliyetçiliğinin kavramsallaşma aşamasını incelediğimizde ise bu durumun temeli millî mücadele dönemine dayanmaktadır diyebiliriz. Karakteristik bir özellik olarak asırlar boyu Türk Milletinin zihin uçlarını uyaran milliyetçilik; Osmanlı Hanedanlığının son döneminde vatan ve millet tehdidi karşısında bir tepki olarak kendini göstermiş ve hem millî mücadelenin organize gücü olmuş hem de küresel bir akım etkisi ile bir kavram içinde yerini bulmuştur. Millî Mücadele ile harekete geçişin uyarıcısı olan Türk Milliyetçiliğı, kavramsallaşarak

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ilkelerinin de zemini olmuştur.

Türk Milliyetçiliği yahut diğer bir ifade ile Türkçülük kavramları tehdit altında olan Türk kimliğini savunma iç güdüsü ile yükselmiştir. Avrupa'nın farklı merkezlerinde yapılan Türkoloji çalışmalarının etkisiyle II. Meşrutiyet sonrasında, kültürel söylem olma yönünde önemli bir yol kat etmiştir. İttihat ve Terakki'nin etkili bir aktör haline gelmesiyle birlikte, Almanya'nın da bu akımı destekleyen politikalar oluşturması, ayrıca Balkanlarda ve Arap dünyasında ortaya çıkan millî bağımsızlık hareketlerinin de katkılarıyla Türkçülük adına siyasal bir kimlik olgusu yaratmıştır. İttihat ve Terakki'nin 1908 İhtilali'yle birlikte Osmanlı'da önemli siyasal aktörlerden biri olması, Türkçülük anlayışının siyasal özellikler kazanmasına katkıda bulunmuş ve bu sürecin hızlanmasına katkı sağlamıştır. Bu süreçte İttihat ve Terakki'nin benimsediği Türkçü politikalar, Türkçülük akımına yeni imkânlar ve alanlar yaratmıştır. Böylelikle Türkçülük akımı, Osmanlı devletindeki Türk halkı ögesine ve Türk Dünyası'na ilgiyi ve Türklerin tarihteki rolünü ön plana çıkararak Türklüğe vurgu yapmaya başlamıştır. Türkçülüğün örgütlenmesinde Orta Asya'dan gelen Türkçü düşünürlerin (Kuzey Türkleri) katkıları dikkate alınacak ölçüde önemlidir. Ayrıca Türkçülüğün teşkilatlanma sürecinde söz konusu düşünürlerden Yusuf Akçura, Ahmed Ağaoğlu ve Hüseyinzade Ali neredeyse bütün Türkçü yapılanmaların kurucuları arasında yer almışlardır (Tunaya, 1998: 440-474).

Türkçülük akımı II. Meşrutiyet döneminde kendine aydınlardan ve devlet adamlarından çok sayıda taraftar bulmuştur. Bunun yanı sıra İttihat ve Terakki'nin ileri gelenleri tarafından da desteklenmiş ve zamanla İttihat ve Terakki Cemiyeti bir siyasal teşkilât olarak Türkçülük akımını temel felsefesi olarak benimsemiştir. İttihat ve Terakki merkez umum üyelerinden Ziya Gökalp başta olmak üzere önemli bir aydın kadro, bu akımın düşünce sistemini yaymak için çalışmıştır. Ziya Gökalp, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e doğru evrilen süreçte Türk Milliyetçiliğinin temel karakteristiklerini belirleyen ve bu doğrultuda Türkçülü-

ğün en önemli ideologlarından biri olmuştur ve Ziya Gökalp'in etkisi, genel anlamda sadece Osmanlı'da Türkçülüğün ortaya koyulmasıyla sınırlı kalmamış, modern Türkiye'nin Türk kimliği tanımlamalarının içeriğini de belirleyecek izler yaratmıştır (Yıldırım; 2014:82).

1940'lı yıllardan sonraki süreç ise; millî mücadele ile harekete geçen ve nihayetinde Cumhuriyet'in kurucu ilkelerini oluşturan Türk Milliyetçiliğinin, aksiyoner bir yapıya dönüşerek ideolojik bir boyuta eriştiği dönemlerin miladı olmuştur. Türk Milliyetçiliği bu dönemde devlet yapısındaki kurumsal varlığından sıyrılarak halkın arasına karışmış ve fikrîsel olgunluğuna erişmiştir. 1944'de yaşanan Türkçülük Davaları bu sürecin kırılma noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. O dönem, devlet makamında olan yöneticilerin millî hassasiyetlerde zafiyet göstermesi, esen komünizm ve sosyalizm rüzgarlarına kapı aralaması ve memlekette bir karmaşa ortamına fırsat vermesi; Türk Milliyetçiliğini kampüslerden meydanlara indirmiştir.

Türk Milliyetçiliği, Türk Milletinin kimliğini savunmak için kullandığı itici gücü iken; varılan süreçte savunulan fikir halini almıştır. Gelişen olaylar ve süreç içerisinde; Türkçülük-Turancılık davaları ile aksiyoner bir yapıya dönüşen Türk Milliyetçiliği, Milliyetçi-Ülkücü hareket ile ideolojik olgunluğuna erişmiştir. Türk Milliyetçiliği Başbuğ Alparslan Türkeş tarafından ideal bir çerçeveye oturtularak Ülkücülük tanımlaması ile ideolojik olgunluğuna erişmiştir. Bu bağlamda Türk Milliyetçiliğinin bir ideal olarak benimsetilerek, fikir olgunluğunu kazanışının verimli havzası olarak karşımıza Milliyetçi Hareket Partisi ve Milliyetçi-Ülkücü Hareket çıkmaktadır.

O dönemde küresel bir yıkım etkisi gösteren komünizm ve sosyalizme karşı Başbuğ Alparslan Türkeş, millî köklerden yükselen “Üçüncü Bir Yol” tayin ederek Türk Milliyetçiliğini ideolojik yapıya erdirmiştir. Döneme ayak uydurmak isteyerek zafiyet gösteren ve ülkeyi kavgalara sürüklemeye çalışanlara karşı; üçüncü ve millî bir yol göstererek, bir başkasının belirttiği ideolojik yola sürüklenmemize gerek

olmadığını vurgulamıştır. Dünyayı saran sosyalizm ve komünizmin sert rüzgarlarına karşı millî bir set çekerek ilerlemenin mümkün olduğunu vurgulayarak, bu yolu 9 Işık Doktrini ile kapsamlı bir şekilde kavuşturmuştur. Bu bağlamda Dokuz Işık Doktrini, Türk Milliyetçiliğinin işlenmiş hali olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dokuz Işık Doktrini ideolojiler içinde sıkıştırılmaya çalışılan Türk Milleti için; Türk Milliyetçiliğinin, milleti oluşturan her bir ferdinden, milletin çatısı olan devletin her bir işleyişine kadar sindirilmesi ile modern zamanın öne sürdüğü “sosyal refah” arzına bir reçete olarak yazılmıştır. Bu millî çizgi üzerinde Türk Milliyetçiliğini olgunlaştırarak taşıyan Milliyetçi Hareket Partisi, günümüzde de duruş ve tavrını korumayı başararak, Türk Milliyetçiliğinin kurumsal varlığını korumaktadır. Sonuç olarak kimlikler, toplumsal değişime, siyasal toplumsallaşmada ve duruş belirlemede etkili olmaktadır. Bu bağlamda Türk Millî Kimliğine sadece Türkiye değil tüm Türk Devletleri sahip çıkmakta, korumakta ve yaşatmaktadır.

KAYNAKÇA

AYDIN, S. (1999) Kimlik Sorunu, Ulusallık ve “Türk Kimliği”, 2. Baskı, Ankara: Öteki Yayınları.

BAUMAN, Z. (2006) Sosyolojik Düşünmek, Çev. Abdullah Yılmaz, 5. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

BAYART, J. François (1999) Kimlik Yanılsaması, (çev.) M. Morali, Metis Yayınları, İstanbul.

BİLGİN, N. (1999) Kollektif Kimlik, 2. Baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık

Dergisi (Journal of Academic Inquiries) Cilt/Volume: 8, Sayı/Number: 2, Yıl/Year: 2013. Özdi, M. (2017), “KOLEKTİF VE BİREYSEL KİMLİKLER BAĞLAMINDA SOSYAL

BÜTÜNLEŞME” Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2017/3, Sayı:28, s. 383-400.

ÖZYURT, C. (2005) Küreselleşme Sürecinde Kimlik ve Farklılaşma, İstanbul: Açılık Kitap.

SMITH, A. D. (2002) Küreselleşme Çağında Milliyetçilik, Çev. Derya Kömürcü, İstanbul: Everest Yayınları.

WEBSTER, A M. (1981) “İdentity”, Webster’s New Collegiate Dictionary, Massachusettes.

MODERN TÜRK KİMLİĞİNİN OLUŞUMUNDA “TÜRK KİMDİR?”

Emre YÜKSEL

Kimlik kavramı ele alındığında konuya kültürün tanımı ve kültürden kimliğe doğru bir geçişle başlamak gerektiği kanaatindeyim. Kültür bizim değer yargılarımız nispetinde ele alındığında bir yazma oyasından kilim dokusuna, yeme içme adetlerinden tutun da musikiye, güzel sanatlara, mimariye ve toplum yaşantısını genel hatlarıyla oluşturan kıymetlerin tamamının yer aldığı değerlere verilen addır. Erol Güngör’ün ifadesiyle *“maddi ve manevi, usul ve vasıtaların uzun yıllar boyunca meydana getirdiği hayatın içinde yer alan faaliyetlerin tamamına hâkim soyut bir ifadedir.”*

Kültürün oluşumunda zaman ve mekân algısı son derece belirleyicidir. Millî kültür milletin yaşadığı hadiselerin neticesinde yerleşir ve kemikleşir. Bunun yanı sıra değişen zaman ve mekânsal koşullara göre kültür zamanla dönüşebilir, kültürel parçalar yok olabilir. Bir milletin kültürel devamlılığını sağlaması o milletin tarih serüveninde devingen bir vaziyette benliğini diri ve dirayetli tutmasıyla doğru orantılıdır.

Kültür ile bağlantılı kavramlar ele alındığında ise medeniyet ve kimlik kavramlarının kültürün alt ve üst başlıkları halinde tanımlanabileceğini görmekteyiz. Ziya Gökalp’e göre medeniyet, kültürlerin ortak unsurlarının bir araya gelmiş halidir. Burada Gökalp, medeniyet kavra-

mına kültürün kapsayıcı bir üst türevi mahiyeti yüklemiştir. Medeniyet tanımına değinmemizin sebebi ise esasında Türk kimliği söz konusu olduğunda kendi kültür sermayesi ile medeniyetler kuran bir milletin millî kimliğinden bahsederken üst ölçeğe değinilmemesinin konuda eksiklik bırakacağına dair düşüncemizden kaynaklıdır. Türk milletinin yeryüzünde var olan bütün insani yüksek değer ve birikimleri kendi millî kimlik ve karakterinde nasıl bulundurduğuna dair ipucu vermektir.

Türk medeniyeti yeryüzünde adım atmadık coğrafya bırakmamıştır. Türk milletinin belirli zamanlarda hüküm sürdüğü coğrafyaları tanımlarken Ahmet Ağaoğlu şöyle diyor: “*Hayal kadar vâsi ve yine hayal kadar müphem olan Türk âleminin hudûd-ı hakikisini çizmekten müşkül bir şey yoktur. Asya’nın tam göbeğinden Altay dağlarından yükselen Türk unsuru tarihin müteaddit ve muhtelif devirlerinde zaman zaman taşan seylâb-ı hayata kapılarak dünyanın dört tarafına şarka ve garba, şimal ve cenuba doğru yayılmış: Çin’in en ücra köşelerinden, Finlandiya, Lehistan, Macaristan ve Afrika’ya kadar serpilmiştir.*” Buradan yola çıkıldığında Türk millî kimliğinin yeryüzünde medeniyet tasavvuru söz konusu olduğunda niçin her coğrafya ve her kültürde izlerinin olduğunu görmekteyiz. Türk milleti, yeryüzünde her coğrafyaya millî kimliğini yansıtabilmiş ve her medeniyetin yüksek değerlerini kendine katabilmiştir. Millî kimliğin kimlik ve kültür ekseninde ele alınışının yanı sıra diğer bir sacayağı ise millet kavramıdır. Millet kavramını konunun ana ekseninden uzaklaşmadan çok derinlemesine olmasa da tanımlamakta fayda var. Bizim millet anlayışımızı da en veciz halde Türk Milliyetçiliğinin fikir babası olan Ziya Gökalp şöyle ifade ediyor: “*Millet ne ırkî ne kavmî ne coğrafi ne siyasî ne de iradî bir zümre değildir. Millet, dince, dilce, ahlakça ve güzellik duygusu bakımından müşterek olan yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bir topluluktur.*” Ziya Gökalp’e göre Türk kimliği manevi unsurlardan meydana gelmektedir. Milletin fiziki yapı, renk ve soydan gelen bir birliktelik olmadığını Türk milliyetçiliği öğretisinde bu şekilde dile getirmiştir.

Yazımızın belirleyici konusu olan ve yine kültür ile bağlantılı bir diğer kavram olan Millî kimlik ise kültürün ayırt edici özelliklerinin millî karakter üzerinde vücut bulmuş ve görünen hali olarak değerlendirilebilir. Millî Kimliğin oluşumunda kültür belirleyici etkindir. Kimlik; kültürün bir öz veyahut bir çekirdek halini almış hali olup milletin sahip olduğu kültürel değerlerin en kısa haliyle göre göze görülen ve tanımlanabilen, dışa yansıyan halidir. Zaten somut olarak kimlik nedir diye sordüğümüzda ilk akla gelen şey insanın ya da nesnenin tanımını yapabildiğimiz en kısa ifadelerdir. Prof. Cengiz Güleç'in ifadesiyle "Millî Kimlik; yabancılar için bir deniz feneri bizim için ise pusula niteliği taşımaktadır. Bu anlamda millî kimlik, millî kültürle örtüşür, bir milletin millî kültürü o milletin millî kimliğini oluşturur."

Milletimizin özelinde "Türk kimliği" ele alındığında ise Türk milletinin tarihi ilerleyişi ve dünden bugüne ne gibi mesafeleri kat ettiğı göz önünde bulundurulmalıdır. Kültürün zaman vasfı kimliğe etki eden soyut kavramlardan biridir. Türk milletinin öznel kimliğini oluşturan husus, milletin zaman içerisinde kat ettiğı mesafeler, yaptığı keşifler, genel kültür ve inanışlarından yola çıkarak sahip olduğu değerlerin ve şuurun toplamıdır. Bu bahsi biraz daha açmak için Türk kimliğinin oluşumunda tarihi süreçleri ele almak, kültürden kimliğe geçişte bahsettiğimiz zaman kavramının idraki hususunda önem arz etmektedir.

Türk milletinin göçebe toplum yaşantısının izlerini hala barındırdığı kuşkusuzdur. Geçmişte de Orta Asya steplerinde at üstünde bir uçtan diğer uca sürekli bir hareket içinde olduğu bilinmektedir. Türk Milletinin ata olan hâkimiyeti İbrahim Kafesoğlu'nun düşüncesiyle "Türk milletinde beylik hissiyatını var eden etkenlerden biridir." At üstünde gezmek kibirden ziyade beylik ve fetih duygusunu güçlendirmiştir. Beylik duygusu da diğer insanlara karşı merhamet duygusunu pekiştirmiştir. Türk'ün millî kimliğinde fütuh, yücelik ve beylik vardır.

Yine hareketli yaşama zorunluluğunun Türk milletinin karakterine kattığı bir başka unsur ise düzenli ve disiplinli olma halidir. Türkler-

de disiplin ve düzen çok önemlidir. Orta Asya’nın bozkırlarında iklim ve coğrafi koşullarla birlikte savaş ve hayatta kalma sebebiyle oluşan etkenlerin yaşama koşullarına mütecaviz olması sebebiyle Türkler tarihin her safhasında düzenli ve disiplinli olmuşlardır. Mete Han’ın MÖ askeri sisteme getirdiği 10’luk düzen Türk milletinin dünya medeniyetine kattığı askeri düzen ve disiplinle alakalı bir değerdir. Türkler tarihin her döneminde askeri şekilde yaşamış, düzenli ve disiplinli birlikler halinde olmuşlardır, buda millî kimliğe sirayet etmiştir.

Türk milletinin tarihsel sürecinde en kritik kilometre taşlarından biri İslamiyet’in kabulü ve ardından Anadolu’nun yurt tutulmasıdır. Tarihin her devrinde cengâver bir millet olan Türklerin, bu çağdan sonra artık eskiden beri yaptığı akınları Allah yolunda hizmet etmek ve İslamiyet’i yayarak dünyaya adaleti tesis etmek için yaptığını görmekteyiz. Türk millî kimliğini diğer milletlerden ayıran en büyük ve en yüce etken belki de inançlarını ülkü haline getirerek yeryüzünde doğru bildiğini inşa etme çabası içine girmeleridir. Başka milletler yeni tarım arazileri bulmak, sıcak iklimlerde yaşamak, ticaret yollarını ele geçirmek, enerji yataklarına hâkim olmak gibi sebeplerden ötürü savaşlar yaparken, Türk milleti İslam anlayışıyla Nizam-ı Âlem ülküsüyle hareket etmiştir. Başka milletler gittikleri her yere zulüm ve sömürü düzenini hâkim kılarken Türk milleti gittiği her yerde adaleti tesis etmeye çalışmış, gidilen ülkelerin millî karakterini yok saymadan, onları sömürge haline getirmeyerek kaynaklarını ve inançlarını sömürmemiştir. Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u fethedip bir çağı kapatıp yenisini açtığı tarihte bile fethettiği topraklardan kimseyi sürmemiştir. Kimsenin diline, dinine, kültürüne müstevi olunmayacağını belirterek insanlıkta da Türk Kimliğinin ne kadar yüce olduğunu tüm dünyaya göstermiştir. Öyle ki o dönemde İstanbul’da yaşayan Ortodokslar Katolik kûlahı giymektense Müslüman sarığı giyerim diyecek kadar Türk milletinden emin olup millî kimliğimizden aldıkları güven neticesinde göç etme gereği bile duymamışlardır. Türk milletinin yegâne kaygısı İslam ahlak ve fazi-

letlerini Türklük gurur ve şuurunu özümsetmekten yana olmuştur. İşte bunun en büyük sebebi ise Türk millî kimliğinde vücut bulan adalet, merhamet ve insan haklarına riayet etme ilkelerindendir.

Modern kimliğin oluşması süreci ele alındığında ise 20.YY sonlarına doğru hızlı bir biçimde değişen dünya geneli siyasi yapı ve ulus devletlerin kurulma sürecinde; Türk milleti öznel kimliğine ait değer ve tanımlardan en kuvvetli olanını tüm dünyaya göstermiştir. Bağımsızlık... Türk milleti karakterinden ilham aldığı bozkurtlar gibi boynuna pranga vurulmasını tarih boyunca hiçbir zaman içine sindirememiştir. Bağımsızlık ateşi ile yanan ruhlar emperyalizmin dayatmalarını kabullenmeyerek Osmanlı devletinden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçişle misakı millî sınırlarında vatan toprağını koruyabilmiş ve düşmanlarını vatanından kovarak son Türk yurdunda Cumhuriyeti kurmuştur. Türk millî kimliğinin özgürlüğünden ödün vermeyen bu tavrı tüm dünyada Türklüğün başkaldırışı ve bağımsızlık ateşiyle yanan benliğinin dışa vurumu olarak hissedilmiştir.

Cumhuriyet ile birlikte Türk millî kimliğinin öne çıkan bir diğer yanı ise Türk milletinin çalışkanlığı, azmi ve kudretidir. Çok kısa bir süre de ekonomik, siyasi ve askeri her alanda yıpranmış bir devleti bu aziz millet, mücadelesi ile ayağa kaldırmıştır. Memleketin her bir noktasında fabrikalar, tersaneler ve çeşitli kamu yatırımları ile ciddi bir kalkınma hamlesi meydana getirilmiştir. Dört yanı talan edilmiş bir devletin nasıl ayağa kalktığının kimlikel karşılığını M. Kemal Atatürk 10. Yıl nutkunda söylediği şu sözlerle belirtmiştir. *“Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti millî birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir.”* İşte bu milletin yüce karakteri her türlü zorlukla başa çıkmanın yolunu çalışmakta bulmuş ve çalışkanlığıyla memleketi her durumda ayağa kaldırmayı bilmiştir. Türk milletinin fertleri kimseye zararım dokunmasın diyerek değil kime ne faydam olur diyerek yaşamayı şiar edinmiştir. Göktürk kitabelerinde Bilge Kağan “Yoksul ve dağılmış halkı topar-

ladım, açları doyurdum, çıplakları giydirdim, fakir halkı zengin ettim, az milleti çoğalttım” diye yazdırmıştır. Burada millî karakterin çalışma ve dayanışma ile yaşadığı süreçlerden sonra o günlerden cumhuriyete kadar nasıl her yok oluştan bir varoluş çıkardığını görmekteyiz.

Türk modern kimliğinin bir diğer önemli yanı ise yine Türklerde öznel kimliğin bir tezahürü olan kadına saygı ve kadının toplum yaşantısında olan yeri ile ilgilidir. Birçok modern toplum kadınlara seçme ve seçilme hakkını çok geç vermişken Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu dönemden hemen 12 yıl sonra 1934 yılında henüz birçok millet daha bu durumun farkında bile değilken kadınlara bu hakkı tanımıştır. Çünkü Türk milleti kadına hükümdarlık verecek kadar kadını merkeze alabilen ve değer veren bir yapıya sahiptir. Türk kimliğinde kadın evde cennetin ayaklarına serildiği annedir. Cepheye sırtında mermi taşıyan Kara Fatma’dır. Türk kimliğinde kadına öyle değer verilmektedir ki milletin en kutsal değeri, namusu olan bayrağa dahi atıf yaparken bayrak şairimiz Arif Nihat Asya “kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü” deyip kadının Türk kimliğinde ki yerini ve önemini bayrakla eşleştirmiştir.

Yine Türk milletinin millî kimliğinin bir başka tezahürü ise Türk milletinin ağırbaşlı, mütevazı, gösterişten ve süsten uzak, alçak gönüllü, hayâ sahibi insanlar olduğu gerçeğidir. Bilhassa Avrupalı yazarlar tarihin birçok devrinde Türk yurtlarına yaptıkları gezilerin seyahatnamelerinde ve yazdıkları kitaplarda Türkleri tarif ederken ne kadar ağırbaşlı ve şatafattan uzak bir yaşantı sürdüğüne, Millî karakterin vakar ile şekillendiğine değinmiştir.

Yukarıda başlıca bahsettiğimiz Türk milletinin Millî Kimliğini oluşturan değerlere dair örnekleri ve yaşanmış hadiseleri çok fazla örneklendirecek muhteva Türk tarihinde ve Millî kimliğinde mevcuttur. Biz burada bazılarını temas etmeye çalıştık. Görüyoruz ki Türk Millî Kimliği denildiğinde akla gelen en temel özellikler Türk milletinin savaşçı yapısından kaynaklı olarak düzenli ve disiplinli bir yapısının olduğudur. Türk milleti insan haklarına saygılı, adaletli ve merhamet-

lidir. Türk milleti kadına saygılıdır, kadın toplumun her alanında yer almaktadır. Türk milleti çalışkan ve azimlidir. Türk milleti ağırbaşlı ve mütevazıdır. Türk milleti inançlıdır ve inandığı değerleri ülkü sancağı etrafında toplayarak yaşar ve yaşatır.

Son olarak yabancı bir yazar “Biz Türk ülkelerinde ki her şeyin Türki olduğunu gördük” diyerek Türk millî kimliğinin kendine has özelliklerinin ne derece belirgin olduğunu ifade etmiştir. Türkler cihan içerisinde Millî Kimlik ve millete münhasır tavrı sayesinde tarihin her döneminde kendini ispat etmiş bir millettir. Her gidilen yer de her atılan adım da millî kimlik en güzel yanlarıyla tüm insanlığa hissettirilmiştir. Türk demek bazı medeniyetlerde güzelliğin ifadesi olarak kullanılmış ve Türk Kimliği töreyi, gücü ve güzelliği temsil etmiştir.

KAYNAKÇA

Kösoğlu, NEVZAT. “Türk Olmak Ya da Olmamak” 2005

Güngör, EROL. “Türk Kültürü ve Milliyetçilik” 1975

Gökalp, ZİYA. “Türkçülüğün Esasları” 1923

KİMLİK KAVRAMININ SOSYOLOJİK VE BİREYSEL BOYUTU

Melisa Asena YEŞİLYURT

“En iyi fertler, kendinden ziyade mensup olduğu toplumu düşünen, onun varlığının ve mutluluğunun korunmasına hayatını veren insanlardır”.

Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK

Kavram Olarak Kimlik

Kimlik kavramı, günümüzde sosyoloji ve psikoloji başta olmak üzere birçok sosyal bilimi; bu bilimleri kendi çerçevesi içinde ilgilendiren, sosyal bilimlerin temel kavramlarından birisidir. Sosyal bilimlerde birey ve toplum arasındaki ilişkiden bahsetmek için 1950’li yıllarda yoğun olarak kullanılmaya başlanmış ve bireyin kim olduğuna ya da nereye ait olduğuna yönelik sorularına cevap arayışından doğmuştur.

Kimlik; aidiyeti, aynı olmayı, tek olmayı, hangi kişi olmayı; *toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan nitelikler ile birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü*nü ifade eder. Bireyin, benliğini nasıl tanımladığı bireysel kimliği; toplumu oluşturan diğer bireylerle bağlantılı olarak benliğini nasıl sınıflandırdığı ise toplumsal kimliği ifade eder. Bu anlamda bireyin kendisini nasıl gördüğü, nasıl algıladığı ve toplum tarafından nasıl görüldüğü, nasıl algılandığı sorunları kimlik

kavramının ana temasını oluşturur. Gündelik hayatta kimlik kavramı ile çoğu kez eşdeğer tutulan kişilik kavramı; bireyin ve toplumun kendine özgü davranış özelliklerini ifade etmesi ve algılama ile öznel yargılara göre değişim göstermemesi hususları bakımından kimlik kavramından ayrılır.

Kimliğin Sosyolojik Boyutu: Toplumsal Kimlik

Toplumsal kimlik, bireylerin toplumsallaşma sürecinde edindikleri kültürel, tarihi ve siyasal kodlardan oluşmaktadır. Toplumsal kimlik, daha dar kapsamda ifadesini bulan mikro kimlikleri ve alt kimlikleri bünyesine aldığı; bütün ulusu, bütün toplumu kapsadığı varsayılan kimliktir. Toplumsal kimlik, durağan değil; dinamik; toplumsal kimliği oluşturan tüm faktörlerle birlikte yenilenmeyi ve değişimi içerir. Bu yenilenme ve değişim sayesinde toplumsal kimliğin inşası da mümkün olur. Bireyin ait olduğu toplumsal çevrenin değerlerine, normlarına, toplumsal çevrenin kültürünü oluşturan; sanat, dil, din, gelenek ve görenek gibi toplumun kültür unsurlarına ve diğer kurumlarına karşı geliştirdiği bir aidiyet bilinci, toplumsal kimlik kavramı ile ifade edilir.

Birey; kendi toplumu ve diğer toplumlar arasındaki benzerlikleri, karşıtlıkları, çatışmaları toplumsal kimlik bilinci ile anlamlandırarak toplumsal kimliğe ve toplumsal kimliğin getirdiği dinamizme dâhil olur. Toplumsal kimlik, çoğu zaman bireyin bilinci dışında bir işlev kazanarak bireyin davranışlarına, varlığına, seçimlerine ve hayat tarzına hükmeder.

Toplumsal kimliğin; toplumu oluşturan bireylerin müşterek geçmişine, söz konusu toplumun tarihine ve toplumu oluşturan bireylerin ortak atalarına ait unsurlara dönük bir yönü vardır. Toplumsal kimlik; birtakım semboller, anılar, sanat eserleri, töreler, alışkanlıklar, değerler içerir. Bu nedenle toplumsal kimliğin; inançlar ve bilgilerle yüklü bir gelenekten, geçmişin mirasından, kısacası toplumsal hafızadan hareketle inşa edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü toplumu oluşturan bireyler; ortak geçmişlerini toplumsal hafıza içinde barındırır; günün gereklerine uygun olarak bugüne ve yarına taşır. Taşınan geçmiş,

toplumu oluşturan bireylerin birbirlerini bu ortak geçmişte tanımlarını sağlar. Tanınan bu geçmiş ise toplumun dinamiklerinin ve kültürünün gerektirdiği eylemler çerçevesinde yorumlanır. Dolayısıyla toplumsal kimliğin inşasında toplumsal belleğin en azından belli bir ölçüde dolmasını sağlayacak kadar bir zaman birikimine ihtiyaç vardır. Bu durum bize, toplumsal kimlik inşasının uzun vadede oluşabilecek bir nitelikte olduğunu gösterir.

Toplumsal kimlik bu bağlamda; ortak tarihi, kültürü, dini, dili, geleneği, göreneği ve ülküyü paylaşmakla birlikte bu paylaşımın sürdürülmesine yönelik arzuyu ve iradeyi taşıyarak birlikte yaşayan insan topluluğunu ifade eden millet kavramı ile paraleldir. Devletlerin insan unsurunu oluşturan milletler, devlet tarafından kendilerine tanınmış haklar ve yüklenmiş sorumluluklar ile donatılır. Bu durum ise vatandaşlık kavramı ile açıklanır. Bu nedenle toplumsal kimlik, aynı zamanda vatandaşlık alanının içinde hareket eden bir toplumsal ve siyasal gerçekliktir.

Toplumsal kimlik, toplum içinde bireyler tarafından oluşturulan gruplar aracılığı ile de beslenir. Birden fazla bireyin; müşterek bir amaç, fiil, ideoloji, duygu, düşünceyi paylaşmak suretiyle bir araya geldiği topluluklar grup olarak adlandırılır. Gruplar, faaliyetlerini icra ederken bireyler nasıl grupları oluşturarak ve gruplara misyon yükleyerek grupların varlığını etkiliyor ise; müşterek değer ve emeller doğrultusunda bir araya gelerek faaliyetlerini icra eden bireylerin değer, duygu ve düşünceleri de gruba yüklenen misyon ve grup içinde faaliyet gösteren diğer bireylerin bu faaliyetler kapsamında taşıdıkları vizyondan etkilenmesi de kaçınılmaz olacaktır.

Toplumsal kimliğin oluşum sürecinde; toplumsal kimliğin millet ve vatandaşlık kavramları ile yakından ilişkili olduğu hususları da göz önünde bulundurulduğunda toplumsal kimliğin diğer toplum ve toplumu oluşturan bireylere zarar vermeksizin oluşturulması gerekmektedir. Aynı zamanda çeşitli toplumsal kimliklerin tanınmasına yönelik talepler bakımından bu kimliklerin; toplumların sahip olduğu temel değer

ve kurucu ilkeler ile çelişkili olmaması, toplumsal bütünlüğe katkı sağlayabilir oluşları dikkate alınmalıdır. Toplumsal kimliklerin tanınması hususunda; “toplumsal kimlik ambalajı” ile gizlenmiş, diğer toplumların varlığına kast eden bölücü, yıkıcı ve zararlı faaliyetlerde bulunan insan topluluklarının kimliklerinin tanınması da söz konusu kasta iştirak etmekten başka bir durum oluşturmayacaktır.

Bireysel Kimlik

Sosyalist bir toplum düzeninde; toplumsal kimlik ve toplumsal kimliği oluşturan öğeler bireye aksettirilir. Bu nedenle bireyin toplumla eş değer ve bütün tutulduğu sosyalist bir toplum düzeninde bireysel kimlik kavramından bahsetmenin mümkün olmayacağı açıktır.

Liberalizmin bir ürünü olarak küreselleşme; yalnızca piyasaları, üretim ilişkilerini, ticari faaliyetleri ve medya, internet, sosyal ağ gibi iletişim olanaklarını etkilemekle kalmayan; bireylerin kişisel hayatlarını, düşüncelerini, değerlerini ve mahremlerini farklı biçimlerde etkileyen bir olgudur. Bireyler arasındaki bilgi aktarımı ve etkileşimin boyutu küreselleşme ile birlikte giderek artmaktadır. Buna bağlı olarak bireylerin, kendileri hakkındaki görüş ve algılarına yönelik düşünceleri sabit kalmamakta; bireysel kimlik tanımları dinamik bir yapıya kavuşmaktadır. Küreselleşme öncesi gelenek, görenek, anane, etnik köken, dini inanç gibi değerlerin bireysel kimlik tanımında daha etkin bir role haiz olduğu; bu durumun bireyin, bireysel kimlik tanımında sınırlama yarattığı, kimliklerinin içinde doğdukları toplum ile biçimlendiği görülmektedir. Küreselleşme öncesinde seçenekleri söz konusu değerlerle sınırlanmış bir birey, doğumla edindiği cinsiyet, maddi olanak, sosyal konum gibi statülere tabii kalmakta iken; küreselleşme ile birlikte bireylerin kim olduklarına karar verme özgürlükleri ve tanımlama yönteminde çeşitlilik elde etmeleri, gelenek ve yerleşik değerlerin etkisinin önemli ölçüde azalması ile mümkün olmuştur.

Bireysel kimliğin, toplumsal kimliği oluşturduğu düşünüldüğünde; toplumsal kimlikten kopuk ve bağımsız bireylerin toplum olarak

nitelendirilmesinin mümkün olmadığı, yalnızca “kalabalık” teşkil edeceği açıktır. Bireylerin, içinde bulundukları toplumdan etkilenmemeleri ve kendilerini içinde bulundukları toplumdan bağımsız olarak tanımlamaları ne kadar imkânsız ise bağımsız ve ayrı hareket etmeleri de o kadar imkansızdır. Küreselleşmenin getirdiği bireyler arasındaki yoğun, çok yönlü ve kapsamlı etkileşim ile birlikte bireysel kimliğe dâhil edilebilecek nitelik ve isimlendirmelerin sınırsızlığı karşısında dahi bireyler, dâhil oldukları toplumlar ile aidiyetlerini korumaktadırlar. Aidiyet duygusunun yüksek olması, bireyleri toplum ile bütün ve güvende hissettirir. Son zamanlarda bireysel kimliğin toplumun değerlerinden tamamen bağımsızlaşmasına, tamamen bireyselleşmesine yönelik bilinçli çalışmalar; toplumsal kimliğin millet ve kültür kavramları ile yakından alakalı olması nedeniyle bu değerlerin varlığına da tehdit oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- İÇLİ, G. (2015). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- ŞAHİN, F., & YORGANCILAR, S. (2019). *Sosyoloji*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- TEZCAN, M. (2016). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- ZENCİRKIRAN, M. (2017). *Sosyoloji*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Dalbay, R . (2018). “KİMLİK” ve “TOPLUMSAL KİMLİK” KAVRAMI. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (31), 161-176. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbe/issue/38551/365264>
- Aşkın, M . (2010). KİMLİK VE GİYDİRİLMİŞ KİMLİKLER. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (2), 213-220. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/2820/38014>

MİLLÎ EDEBİYAT VE CUMHURİYET DÖNEMİ EDEBİYATI'NDA MİLLÎ KİMLİK AKTARIMI

Kürşat AYANOĞLU

Kimlik

Kimlik; bir bireyin veya toplumun kendini nasıl gördüğü, kendisine nasıl yer edindiği ile ilgili bir kavramdır. Bireyin veya toplumun yaşam tarzını, üslubunu yansıtır; toplumsal ve bireysel hayatın bir göstergesidir. “*Kim?*” sorusuna verilen cevaptır. Kimlik, bir tarihsel olgu olup tarihi süreç içerisinde gelişir ve değişir. Bir sürekliliği ifade etmektedir.

Kimlik inşası birey ve topluma bağlı olmakla birlikte süreçten de etkilenmektedir. Bu süreç içerisinde kimliği oluşturan birçok etken bulunmaktadır. Gelenek-görenek, tarih, din, ekonomi, siyaset, sanat, coğrafi bölge gibi etmenler bireysel ve toplumsal kimliğin oluşma sürecinde büyük etkiye sahiptir.

Edebiyat ve Kimlik

Kimlik oluşumunda etkisinden söz edebileceğimiz hatta bir hayli öneme sahip olan bir diğer etken de edebiyattır. Edebiyat, toplumun ve bireyin kimliğini edinme ve değiştirme süreçlerinde aktif olarak rol almaktadır. Tüm kimlik alanlarına doğrudan bir etkinin varlığından söz etmek mümkündür. Bu yönüyle edebiyata sadece estetik çerçevesinden

bakmamak gerektiğini göstermektedir. Yalnızca duygu ve düşüncelerin estetik bir üslup ve biçimle aktarımı olduğu düşünülmemelidir. Edebiyat, okurlarıyla iletişime geçerken bir duygu ve düşünceyi aktararak onları etkiler. İnsanların geçmişe, bugüne ve geleceğe bakışını; düşüncelerini, hayat tarzlarını doğrudan etkilemektedir.

Edebiyat, bireyin veya toplumun kimlik edinme sürecindeki en önemli yardımcılardan biridir. Toplumun, ulusun, milletin kültürel belleği, yaşantısı edebiyatın içerisinde yer alır. Geçmiş tarihiyle kurduğu ve kuracağı iletişim, geleceğe yön verecek fikirleri ve beklentileri, bugünkü hisleri ve düşüncelerine kadar bir millet edebiyat ile gelişir, büyür ve kendini fark eder. Edebiyat, milletin tarihi, günlüğü, anı defteri gibidir. Bu yönüyle milletin aynası olma özelliğini de taşımaktadır. Düz yazıların tarihi ve sosyolojik ayna özelliği taşımasının yanında bir roman veya şiir de yazıldığı zamana ait bir kronolojik belge, biyografi, günlük özelliği taşımaktadır. Yazıldığı dönem ve toplum hakkında bize birçok bilgi verirken belge niteliği de bulunmaktadır. Böylece milletin kimlik oluşumuna önemli ölçüde katkısı vardır.

Edebiyat bütünüyle, milletlerin yaşantısında, fikri oluşumunda, millî kimlik algısında derin etkiler bırakır. Millî kimliğin oluşması sürecinde edebiyat büyük bir görev üstlenmiştir. Millî kimlik ve bilincin ana kaynağı olan edebiyat, böylece milleti temsil etme yetkisini elinde bulundurmaktadır.

Edebiyat, belli bir kültürel belleğe ve zemine dayanarak ortaya çıkar. Geliştirildiği toplumsal yapı, siyasi, dini ve ekonomik şartlar gibi birçok etmenden etkilenmektedir. Bu şartların edebiyatı etkilediği gibi edebiyat toplumu derinden etkilemekte ve biçimlendirmektedir. Bu sebeple edebiyat ile toplum arasında karşılıklı bir etkileşim ve sıkı bir bağ vardır. Edebiyat toplumun ve bireylerin sorunlarını yüklenmekte ve bu sorunların çözümü için önemli bir rol üstlenmektedir.

Gözünü bireyin iç dünyasına ve toplumun yapısına çevirmiş olan

yazar veya şair gördüklerini, hissettiklerini tekrar topluma sunarak adeta topluma bir ayna tutmaktadır. Bulunduğu toplumdan ve bu toplumun kültüründen ister istemez etkilenerek eseri bu şekilde kaleme almaktadır.

Edebiyatın kimlik oluşumu ve gelişimi ile arasındaki ilişki yadsınamaz bir gerçektir. Bu yönüyle edebiyat topluma bir yaşam tarzı ve kimlik önerisinde bulunmaktadır. Edebiyat, bireylere yeni bir kimlik sunarak toplumun yaşam tarzını şekillendirmektedir. Dolayısıyla hayatımızın tam ortasında bulunmakta ve yaşamımızda söz sahibi olmaktadır. Hiçbir edebiyat eseri yoktur ki belli bir dünya görüşünü savunmasın, bir ideolojiyi haykırmasın veya farklı görüşlere ve ideolojilere herhangi bir tepkide bulunmasın.

Edebiyat, insana, insanın hayatına ve millete çeşitli öneriler getirmektedir. Bu önerileri bazen açıktan açığa sunar bazen ise sembolik bir dil kullanarak ortaya çıkarır. Edebiyatın bu önerilerine karşılık olarak toplum da anlatılan olayları yaşamaya, karakterlerin şekline bürünmeye başlar. *“İnsanlar, kendi hayatlarını roman kahramanlarının hayatlarına benzetmek ister.”*¹ Bazen yazarın yaşanılanı anlatmasıyla kimi zaman da okurun yazılanı yaşamak istemesiyle edebiyattaki eserlerin içeriği yaşanmışlıklarla doludur. Eserlerde anlatılanlarla gerçek hayatta sıkça karşılaşabiliriz.

Türk Edebiyatı’nda Millî Kimlik

Edebiyatın bu kimlik oluşturma ve geliştirme gücü Türk edebiyatı özelinde de değerlendirilebilir. Türk edebiyatının genel olarak millî kimlik ve kültür oluşumunda önemi oldukça büyüktür. Edebiyatımızın tüm dönemlerinde toplumsal sorunlar ve gereklilikler göz önüne alınarak eserler ortaya koyulmuştur. Böylece Türk edebiyatı, yazıldığı döneme ilişkin bize ipuçları veren birer kaynak niteliğindedir.

Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı da bu anlamda

¹ Well – Warren, 1993: 102

topluma, toplumun ihtiyacı olduğu zamanda, sorunlarına yönelik yeni bir yol haritası niteliğinde yeni bir kimlik sunmuştur. Sosyal ve siyasi olayların bilhassa yaşandığı bu iki kritik dönemde millî kimlik oluşumu için bu kimliğe sahip sanatçılarımız gerekli çabayı göstermişlerdir.

Millî Edebiyat Dönemi ve Millî Kimlik

Osmanlıcılık, İslamcılık, Batıcılık gibi siyasi ve edebi etkisi bulunan akımların bu etkisini kaybettiği dönemde Türkçülük fikri edebiyatta önemli yer tutmaya başlamıştır. Türkçülük, Turancılık fikrine sarılarak yönlerini tayin eden, millî kimliğe sahip Millî Edebiyat yazarları; önceki dönemlere nazaran birçok yeniliğe imza atmıştır. 1911 yılında Genç Kalemler Dergisi etrafında şekillenen ve yaygınlaştıkça kabul gören, kabul gördükçe topluma nüfuz eden Millî Edebiyat, Cumhuriyet Dönemine kadar nüfuzunu sürdürmüştür; bu dönemde bile etkisi devam etmiştir.

Cumhuriyet Döneminde de yine bu dönemin zevk ve anlayışında eserler gelişmeye devam etmektedir çünkü Millî Edebiyat, millî benliğine, millî kültürüne sarılarak ve ondan yararlanarak ilerlemeyi, gelişmeyi amaçlamaktadır.

Millî Edebiyat sanatçıları, Batıyı körü körüne taklit etmeye karşı çıkmışlar ancak Batılı türler olan bazı türleri de edebiyatımıza katmakta yarar görmüşlerdir. Yeni Lisan gibi önemli bir hareketi başlatarak dilde sadeleşmeyi savunmuşlardır. Bu dönemde süslü, ağır dilden uzak; halk diliyle, sade eserler verilmiştir. Kendilerine kaynak olarak millî kültürlerini ve tarihlerini görmüşlerdir. Millî Mücadele de eserlerde işlenmiştir. Sanatçılar dönemin sosyal sorunlarını da ele almışlardır. Önceki dönemlerde yüzeysel işlenen Anadolu ve Anadolu halkı bu dönemde yoğun olarak işlenmiştir. Sadece “*aydın tabaka*”yı ele almamış, toplumun her kesimine başarıyla ulaşmışlardır. Batı taklitçiliğinden kaçınılarak yerli ve millî bir edebiyat anlayışı geliştirilmiştir. Dil birliğini millet anlayışının temeli olarak gören Millî Edebiyat sanatçıları Türkçeyi bi-

lim ve sanat dili haline getirmek, dil bilinciyle millî kimlik oluşumunu sağlamak istemişlerdir.

Millî Edebiyat döneminin kimlik yapısını incelemesini netleştirmek açısından ünlü düşünür, sosyolog Ziya Gökalp'in kimliği kültür yönünden ele aldığı "Hars ve Tezhîp" başlıklı yazısını paylaşmakta fayda vardır:

"Fransızca "culture" kelimesinin iki ayrı manası vardır. Bu manalardan birini "hars", diğerini "tehzîb" tabiriyle tercüme edebiliriz. "Hars" hakkındaki bütün su-i tefehhümler(Yanlış anlaşılma) Fransızca "kültür" kelimesinin böyle iki manalı olmasındandır. O hâlde, biz lisanımızda, bu iki manayı, "hars" ve "tehzîb" kelimeleriyle ayırırsak, kendi memleketimizde bu su-i tefehhümlere nihayet vermiş oluruz. Hars ile tehzîb arasındaki farklardan birincisi, harsın "demokratik", tehzîbin "aristokratik" olmasıdır. Hars, halkın ananelerinden, teamüllerinden(iş, bir işin oluşu, yerleşmiş olan örf, âdet), örflerinden, şifahi(ağızdan, sözlü) veya yazılmış edebiyatından, lisanından, musikisinden, dinînden, ahlakından, bedii(güzel, güzellik) ve iktisadi mahsullerinden ibarettir. Bu Bediaların(Estetik değeri yüksek olan sanat eserleri) hazine ve müzesi halk olduğu için, "hars" demokratiktir. Tehzîb ise, yalnız yüksek bir tahsil görmüş, yüksek bir terbiye ile yetişmiş hakiki münevverlere(Aydın) mahsustur. "Manner Arnold'un "tatlılık ve ziya(ışık) mezhebi" tabiriyle ifade ettiği meal, "tehzîb"in tarifi demektir. Tehzîbin esası, iyi bir terbiye görmüş olmak; makulatı(akla uygunluk), güzel sanatları, edebiyatı, felsefeyi, ilmi ve hiçbir taassup(bağnazlık) karıştırmaksızın dinî, gösterişsiz, samimi bir aşk ile sevmektir. Görülüyor ki tehzîb hususi bir terbiye ile husule(üreme, türeme, çıkma) gelmiş hususi bir duyuş, düşünüş ve yaşayış tarzıdır.

Hars ile tehzîbin ikinci farkı birincinin "millî", ikincinin "beynelmilel(milletlerarası)" olmasıdır. Bir insan, harsın tesiriyle, belki de yalnız kendi milletinin harsına kıymet verir. Fakat, tehzîb görmüşse başka milletlerin harslarını da sever ve onların lezzetlerini de tatmaya

çalışır. Binaenaleyh(bundan dolayı), tehzib, temas ettiği insanları, biraz insanîyetçi, biraz müsamahakâr, her ferde, her millete karşı hayırhah(iyiliksever) ve “iktitaıfçı(devşirme)=eclectique” yapar.

Harsla tehzibin bu ikinci farkı, bizi “millîyetçilik” ve “beynelmileliyetçilik(milletlerarasıcılık)” meselesinin tamikine(derinleştirilme) sevk ediyor. (Millet), aynı harsta müşterek olan fertlerin heyet-i mecmuasıdır(bir şeyin toptan hâli, umumi görünüşü). “Beynelmileliyet, aynı medeniyette müşterek olan milletlerin heyet-i mecmuasıdır. Beynelmileliyet, “medeniyet zümresi” de denilebilir.

Fakat, medeniyet zümresini, hususi bir medeniyete mensup milletlerin heyet-i mecmuası gibi telakki(alma, kabul etme) etmeyen adamlar da vardır. Bunlara göre, ayrı ayrı medeniyetler yoktur, bütün insanların mecmuu(toplam), bir tek medeniyet zümresinden ibarettir ve bu bir tek medeniyet zümresi, milletlerden değil, fertlerden mürekkeptir(iki veya daha çok şeylerin karışmasından meydana gelen). Bu fikirde bulunan insanlara “kozmpolit” adı verilir. Kozmpolitler, “milletim nev-i beşerdir(insan cinsi, bütün insanlar), vatanım ruy-i zemin(yeryüzü)” diyen dünyacılarıdır. Bunların medeniyet zümresi hakkındaki telakkileri(anlayış), millîyetperverlikle itilaf(uygunluk, uyuşma) edemez. Çünkü millîyetçilere göre, beşeriyet(insanlık), hayvanat ilminde sair(diğer) hayvan nevileriyle(cins, tür) beraber tetkik(dikkatle araştırma, inceleme) olunan (beşer nevi)nden ibarettir. İctimai(sosyal) fertler demek olan (insanlar) ise, milletler hâlinde yaşarlar. Türkçülük (millet) esasını kabul etmeyen hiçbir sistemle itilaf edemeyeceğinden kozmpolitleri içine alamaz.

Beynelmileliyetçiliğe(milletlerarasıcılık) gelince, bu tamamen kozmpolitliğin zıttıdır. Çünkü beynelmileliyetçilere göre, medeniyet zümresi bütün insanların heyet-i mecmuası(bütün) demek değildir. Zaten medeniyet bir değil müteaddiddir(çoğalan, çok, birkaç). Her medeniyetin kendisine mahsus bir camiası yani bir medeniyet zümresi vardır. Aynı zamanda, bu medeniyet zümreleri fertlerden değil, milletlerden

mürekkeptir(iki veya daha çok şeylerin karışmasından meydana gelen). Medeniyet zümresi bir cemiyete benzetilirse, onun fertleri de milletler olur. Medeniyet zümresine (Milletler Cemiyeti) denilmesi bundandır.

[Fakat, bu “Milletler Cemiyeti” tabiri doğru değildir. Çünkü, cemiyet, müşterek bir vicdana malik(sahip) olan tam bir zümre demektir. Müşterek vicdan, harstan ibaret olduğu için, (cemiyet), kadrosuna girebilecek zümreler, ancak milletlerle onların cürsumeleri(kök, dip) olabilirler. Diğer taraftan, birçok cemiyetleri içine alan daha büyük zümrelere “camia” namı verilir. O hâlde, “Milletler Cemiyeti” yerine “Milletler Camiası” demek daha munasıptır.]

Bu ifadelerden anlaşıldı ki her medeniyet zümresi, bir beynelmileliyet dairesidir. Bir cemiyetin millî bir harsı(kültür) olması, onun beynelmilel(milletlerarası) bir medeniyete de mensup olmasına mani değildir. Medeniyet, aynı beynelmileliyet mensup milletlerin arasında müşterek bulunan müesseselerin(kurum, kuruluş) heyet-i mecmuası(bütün) demektir.

Demek ki bir, beynelmileliyet dâhilinde, hem onu terkip(birleştirme) eden bütün milletlere şamil(kaplayan, çevreleyen) müşterek bir medeniyet, hem de her millete has millî harslardan mürekkep(oluşmuş) bir harslar koleksiyonu vardır. O hâlde, biz Avrupa medeniyetine girdiğimiz zaman, yalnız beynelmilel(milletlerarası) bir medeniyete varis(-mirasçı) olmakla kalmayacağız; aynı zamanda medeniyetdaşımız olan bütün milletlerin hususi harslarından da telezzüz etmek(lezzet almak) imkânına sahip olabileceğiz. Millî bir cemiyet, nasıl, taksim-i amal(iş bölümü) ve ihtisas(uzmanlık) tarikiyle(yol) mesleki zümrelere ayrılmışsa, beynelmilel bir camia da âdeta beynelmilel(milletlerarası) bir taksim-i amalin ve beynelmilel ihtisasın hükmüne tabi(boyun eğen, mensup kalan) olarak, millî ve hususiyyül-mahiye(özel nitelikte) harslara ayrılmıştır.

Eski zamanlarda esnaf dernekleri, main(saf) zamanlarda “ari-

fane(harîfâne)” ziyafetleri yaparlardı. Her hurfetdaş(meslektaş), kendi evinde en iyi yapılan yemeği yaptırır, hurfetdaşlar, kırdı yahut bir evde birleşerek bu yemekleri beraberce yerlerdi. Medeniyet zümresinin beynelmilel münasebetleri de bir arıfane ziyafeti gibidir. Her millet, bu ziyafete kendi harsını(kültür) götürerek bütün milletlerin harslarından tezvîk(tattırma) etmek hakkı iktisab(kazanma, edinme) eder. Şu kadar var ki, yalnız millî harstan hoşlanan (millî zevk) ile, yabancı harslardan hoşlanan (harici zevk)i birbirine karıştırmamalıdır. Avrupa'nın bütün milletlerinde gördüğümüz normal numuneye göre her milletin aslı ve daimi olan zevki, millî zevkidir; harici zevk ancak tali(sonradan gelen, ikinci derecede olan) bir derecede kaldığı zaman makbul olabilir. Eski Osmanlı hayatında ise iş böyle değildi. Havas(saygın olanlar) sınıfında harici zevk, aslı ve daimi zevk hâlini almıştı. Millî zevke gelince, tali bir kıymetten bile mahrum bırakılmıştı.

Bu sebeple eski edebiyatımız Acem zevkinin, Tanzimat Edebiyatı da Fransız zevkinin mahsullerinden ibaret kaldı ve şimdiye kadar bizde millî bir edebiyat husule(üreme, türeme, çıkma) gelmedi. O hâlde, teh-zib, böyle marazi bir hâl aldığı zamanlar muzır(zararlı, zarar veren) olur. Bir teh-zib millî harsın hukukuna riayet ettiği müddetçe normaldir, millî harsın haklarını çiğnemeye başladığı andan itibaren, hasta ve ma-lul(illetli, sakat) bir teh-zib mahiyyetini(bir şeyin aslı, esası) alır.

Görülüyor ki, Türkçülük bütün aşkıyla yalnız kendi orijinal harsına meftun olmakla beraber, şoven ve mutaassıp da değildir. Avrupa medeniyetini tam ve sistematik bir surette almaya azmettiği gibi hiçbir milletin harsına karşı istiğna(çekinme) ve istihfâfı(küçük görme) da yoktur. Bilakis, bütün harslara kıymet veririz ve hürmet ederiz. Hatta birçok itisaflarına(doğru yoldan sapma, yolsuzluk etme) hedef olduğumuz milletlerin bile, siyasi teşkilatlarını sevmemekte devam etmekle beraber; medeni ve harsî eserlerine meftun(gönül vermiş, tutkun) mü-tefekkirleriyle(düşünen, düşünce sahipleri) sanatkârlarına hürmetkâr kalacağız”

Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı ve Millî Kimlik

Bu dönemde de millî kimlik oluşumunun sağlanması için çalışmalar sürdürülmüştür. Yazı diliyle konuşma dili arasındaki fark yok denecek kadar azalmış, dilde sadeleşme çalışmaları devam etmiştir. Gerçekçi bir anlayışla toplumsal konular ele alınmıştır. Aruz ölçüsü yerine hece ölçüsü kullanılmaya başlanmış, şiirlerin daha çok serbest ölçüyle yazılması sağlanmıştır. Öğretici metin türleri önem kazanmıştır. Temelinde İstiklal Savaşı, Cumhuriyetin kuruluşu, Atatürk ile ve inkılapları olduğu için Cumhuriyet edebiyatı bu konularla bağlantılıdır. Millî duyguya yönelik eserler verilmeye devam edilmiştir. Yine halkın her kesimi edebiyata dâhil olmuştur. Yeni kurulan devleti, inkılapları halka tanıtmak ve benimsetmek amaçlandığından sanatçılar bu dönemde devlet ile halk arasında bir köprü görevi görmüştür. Yeni ve eski tartışmalarına Türk Dil Kurumu kurularak nokta konulmuş ve Türkçeleşme hareketi yol bulmuştur.

Sonuç

Tüm bu özellikleriyle gerek Millî Edebiyat Dönemi gerekse Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı, millî kimlik oluşumu ve gelişiminde büyük bir katkı sağlamıştır. Türk milletin ihtiyacı olduğu zamanda topluma gerekli olan millî kimlik ve millî kültür aşısını yükleyerek milleti ayağa kaldırmış; yıkıldığı yerden yeni bir yolla özüne döndürerek kalkmasını sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Köksal Alver, Edebiyat ve Kimlik, 2006

Ayşe Demir, Millî Kimlik İnşasında İleri Bir Hamle: Yeni Lisan Millî Eğitim Bakanlığı, 11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı

Millî Eğitim Bakanlığı, 12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı

GÖKALP, Z. (1923), Türkçülüğün Esasları, Hars ve Tezhip, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir: 2019

AZERBAYCAN'DA MİLLİ KİMLİK TANIMI

Ömer YILDIZ

“Bir kere yükselen bayrak bir daha inmez...”

Mehmet Emin RESULZADE

Kafkasya'nın gözbebeği, iki devlet tek millet sözüyle kardeşliğin mührünü vurduğumuz, odlar yurdu, Oğuz diyarı AZERBAYCAN...

Kafkasya'nın güneyinde yer alan Azerbaycan; coğrafi açıdan, Avrupa, Orta Doğu ve Asya gibi üç büyük gücün kesişme noktasında bulunmaktadır. Bu bağlamda Azerbaycan, jeopolitik açıdan önemli bir konum olarak dikkat çekmektedir. Bölgesel olarak etkileşim altında bulunan bu coğrafya, Hazar Denizi'ne kıyısı olan, zengin petrol ve doğal gaz yataklarına sahip olan bir bölgedir. Çağın getirdiği süreçte oldukça önem arz eden bu kaynaklar da büyük güçlerin dikkatini çekmektedir. Dönüşen çağ, sömürgeciliği emperyalizme dönüştürerek, güç kazanımı için rotayı da kaynak açısından zengin bölgelere yöneltmiştir. Hal böyle olunca Azerbaycan topraklarında işgal, soykırım eksik olmamıştır. 17. Yüzyılda Rus postalları ana vatan parçalarımızdan olan Azerbaycan'ın mahremine ayak basmıştır. Ezelden ebede Türk yurdu olarak tanımla-

duğumuz kardeş ülkemiz, bir dönem Sovyetlerin baskıcı idaresine mahkum kalmıştır. Sömürgeciliğin aktif olduğu yıllardaki bedensel zulmün, gelişen çağ ile birlikte emperyalizme geçişi; bedensel baskıyı kimliksel boyuta taşımıştır. İşgaller, hem fiziki hem tipolojik yıkım politikaları ile sürdürülmüş ve inşa stratejileri uygulanmıştır. Bu durum da kimliksel baskıları doğurmuştur. Sosyalist rejimin kanlı ve baskıcı tutumunu itina ile sergileyen Rusya’da Azerbaycan ve işgal ettiği Türk Coğrafyasında, işgalini kimliksel bozgun ve yeni bir kimlik oluşturma politikalarıyla yürütmüştür. Bir toprağa tamamen sahip olmanın ana koşulu, o toprağın sahibi ile olan bağını koparmaktır. Rusya da Türk Coğrafyasını işgal ettiğinde, öncelikle Türk’ü kimliği ile koparmak istemiştir ve ardından da Türkler ve özellikle Türkiye ile arasına derin uçurumlar koymayı öne süren politikaları benimsemiştir.

Bu baskı atmosferinde varlık sürdüren Azerbaycan’ın kimlik meselesi, etkenler arasında ele alınması gereken önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gün baktığımızda, süreç içerisinde yoğun baskıya maruz kalmış ve kimliksel erozyonlara tabi tutulmuş olan Azerbaycan, köklü kimliğinden geniş anlamda taviz vermemiştir. Ancak derinlemesine sosyolojik bir tahlil yapıldığında bölgede Rus etkisinin kimliksel erozyonu hissedilmektedir. Türk Milletine vatan olan ve bayrağı altında Türkleri toplayan Azerbaycan halkı için söylemsel uzaklaştırmalara dahi gidilmiş, “Azeri” gibi inşacı adlar türetilmiştir. Tüm bunlar kimlik erozyonunun etkisel rüzgarlarının oluşturduğu, yıkıcı söylemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette ki kadim Türk varlığının köklü kimlik yapısı, bozgunlara karşı gardını alan, kimliksel saldırılar karşısında kimliğe daha sıkı tutunan bir milliyetçiliği benimseyen sağlam bir yapıdır. Bu koşullarda, Rus coğrafyasından esen sert rüzgarlar etken olsa da değişim sağlayamamış, millî şuur engeline takılmıştır. Bu gün Azerbaycan halkı kendini “Azerbaycan Türkü, Azerbaycanlı” olarak tanıtmaktadır. Coğrafi bir anlam içeren Azerbaycan sözü, zamanla büyük ölçüde ideolojik nedenlerden bir milletin adı oluşmuş-

tur. Azerbaycan adının oluşumunda belirgin olan coğrafya, buradaki toplumun oluşumunda da etkili olmuştur. Yani, hem ülke olarak, hem de toplum olarak Azerbaycan'ın oluşumunda coğrafya, sosyolojik denge bakımından birinci dereceden etkilidir (Süleymanlı :2006).

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti

Azerbaycan demokratik cumhuriyeti dediğimiz zaman aklımıza gelen ilk isim şüphesiz Mehmet Emin Resulzade'dir. 28 Mayıs 1918 yılında kurulmuş olan cumhuriyet, Müslüman doğunun ilk demokratik cumhuriyeti kabul edilir. Azerbaycan'ın millî kimliğinin kavramlaşmasında büyük bir öneme sahip olan Resulzade, bağımsızlık yolunda birçok çile çekmiştir. Çarlık Rusya'sı zamanı Bakü'de dünyaya gelen Azerbaycan Türklerinin millî istiklal lideri Resulzade, Çarlık Rusya'sına karşı birçok rejim aleyhtarı birçok çalışma yürütmüştür. Müsavat partisine üye olmuş ve 1917 yılında bu partinin genel başkanlığına getirilmiştir. Bu parti Azerbaycan'ın en eski siyasi partisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Parti, Azerbaycan'da milliyetçi hareketlerin doğru ve isabetli bir şekilde yönlendirilmesi için kurulmuştur.

1917 yılında Petrograd'da zafer kazanan Bolşevikler, iktidarı Sovyetlere vermiştir. Stalin ve Lenin, Rusya milletleri Halk Beyannamesi'nde *“Rusya halkları kendi mukadderatlarına bizzat kendileri hakim olacak ve istedikleri takdirde Rusya'dan tamamıyla ayrı, bağımsız devlet kurabilecekler.”* beyanıyla Azerbaycan Türkleri faaliyetlerine hız vermiştir. 28 Mayıs 1918'de *“Hükümetin 9 Kasım 1918 tarihli oturumunda;*

“Azerbaycan Millî Şura'sının 16 Kasım 1918'de toplanmasına ve yapılacak toplantıya azınlık temsilcileriyle, halkın çeşitli tabakalarından seçilecek temsilcilerin de katılmaları” kararı alındı. Bu karar gereği 7 Aralık 1918'de toplanan parlamentonun ilk oturumunda kürsüye çıkan Mehmet Emin Resulzade, konuşmasını; “Bir kere yükselen bayrak bir daha inmez!” diye haykırarak tarihe geçen sözlerle bitirdi.

Açılışın ardından Fethi Ali Han istifa etti. Fakat parlamento aynı gün yeniden hükümeti kurma görevini ona verdi. 22 Aralık 1918’de kurulan hükümet 19 Nisan 1919 tarihine kadar çalışmalarını sürdürdü. Bu tarihten sonra Nesip Yusufbeyli başbakanlık görevini yürüttü. Hükümet merkezi başlangıçta Gence idi. Bu hükümet ilk olarak İstanbul yönetiminin kendisini tanımasını ve asker göndermesini talep etti. İstanbul Hükümeti, bu teklifi hemen kabul ederek Azerbaycan’da bulunan Nuri Paşa’yı buradaki orduların komutanlığına atadı. Nuri Paşa komutasındaki Kafkasya İslam Ordusu, 400 subay ve 10 bin askerden oluşan Türk kuvvetiyle Bakü’yü kuşattı. Kafkasya İslam Ordusu, Ermenilerin desteklediği Bolşevikleri yenerek 15 Eylül 1918’de Bakü’yü kurtardı. Fakat Mondros Mütarekesi’nin 11. Maddesi gereği Türk Ordusu 30 Ekim 1918’de Azerbaycan’ı boşaltmak zorunda kaldı. Osmanlı’nın çekilmesinin ardından İngilizler bölgeye geldi ve kısa süreli olsa da İngilizler Bakü’ye hâkim oldular. Ancak Müsavat Partisi, çalışmalarına devam etti ve teşkilatını kurdu ve Azerbaycan’ın istiklalini muhafaza etmeyi başardı. Özellikle Azerbaycan Halk Cumhuriyeti’nin 1919 yılı nisan ayında kurduğu Millî Azerbaycan Ordusu, kısa zamanda başarılar elde ederek bölgede hâkimiyetini sağladı” (Mehmetzade, 1991;113-114)

Sovyet Rusya’sı Dönemi ve Azerbaycan’ın Millî Kahramanı Ebulfez Elçibey

Bolşevik ihtilaliyle Çarlık Rusya’sının devrilmesi üzerine 1918’de Sovyet Ordusunun saldırısıyla Azerbaycan yeniden Rus hakimiyetine girmiştir. Sovyet hakimiyeti zamanı siyasal olduğu kadar toplumsal açıdan da sıkıntılı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Sovyetler kandaşlarımızı ilk başta ‘Türk’ diye anarken daha sonra ‘Azeri’ olarak nitelendirmiştir. Hazar denizine hakim olmak isteyen Rusya’nın bu politikasının amacı Azerbaycan’ı kimlik bunalımına girmesini sağlamaktır. Son asırda Sovyet Azerbaycan’ında ‘Türk Halkı’, ‘Türk Dili’ gibi ibarelerin çıkarılıp yerine ‘Azerbaycan halkı’, ‘Azerbaycan dili’, ‘Azeri’ gibi Millî kimlikten uzak ibareler kullanılmaya başlanmıştır.

Sovyetler böyle yaparak yeni bir tarih açıklama metodu geliştirmeye çalışmış yani işgal ardından izledikleri inşacı politikaları uygulamaya koyulmuştur.

Bu koşullar karşısında gerek millî kimliğin korunmasında gerek de siyasi mücadelede ilk akla gelen isim Ebulfez Elçibey olarak tarihe kazanmıştır. Azerbaycan'ın bağımsızlığı uğruna birçok mücadele vermiş olan Elçibey, aktif siyaset hayatına Azerbaycan Halk Cephesi partisinin başına geçerek başlamıştır. Elçibey'in gayretleri ile SSCB'nin 1990 yılında dağılmasının ardından, 1991 yılında Azerbaycan resmen bağımsızlığını ilan etmiştir. 7 Haziran 1992 yılında Ayaz Muttalibov'un kısa süren cumhurbaşkanlığının ardından, Elçibey Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin 2. Cumhurbaşkanı olmuştur.

Millî kimlik inşası olarak adlandırılabilen Sovyetler sonrası süreç, Azerbaycan'da zaten var olan Azerbaycanlı kimliğinin yeniden tanımlanması sürecidir. Sovyetler döneminde olduğu kadar, günümüzdeki bağımsız Azerbaycan'da da 'Rus kimliği ile 'Türk' kimliği rekabet halindedir. 'Azerbaycan Türkleri', 'Azerbaycanlı' ve 'Azeri' tanımlamaları çerçevesinde farklı tartışmalar yaşanmaktadır. Ulusal kimliğin nasıl tanımlandığı, Azerbaycan'ın dış ilişkilerinde izlemekte olduğu ve gelecekte izleyeceği rotayı da yakından etkilemektedir. Gerek Ermenilere gerekse Ruslara karşı verilen mücadeleler, Azerbaycan Türklerinin millî kimliklerine daha sıkı sarılmasına etkili olmuştur. Sovyet döneminde desteklenmiş 'Azerbaycanlılık kimliği' üzerinde denenmeye çalışılan bir devlet siyaseti olarak belirlemişlerdir. Öte yandan Azerbaycanlılığın bir devlet ideolojisi olarak en yüksek seviyede belirlenmiş olduğu bir ortamda birçok bağlayıcı ve tarihi olgular kaybedilmiş olsa da Türkiye ile olan yakın ilişkilerde bütünleyici olacak bir "Türklük" kimliğine yapılan vurgu, her iki ülke kamuoyuna verilmiş mesaj olarak karşımıza çıkmaktadır.

Rusya'nın yıkıcı stratejileri karşısında, bölgenin ev sahibi olan Türk Milletinin, sağlam kültürü ve kimlik yapısı, etkisel rüzgarla-

ra karşı kendini korumayı başarmıştır. Türk tipolojisine bakıldığında, millî şuur, milliyetçilik gibi aidiyet tavırları, sonradan kazanılma değil, karakteristik bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani Türk Milliyetçiliği, Fransız İhtilali'nin küresel anlamda estirdiği ulusalcı rüzgarlarla var olmamıştır. Türk Milliyetçiliği Türk Milletinin varlığı ile var olmuş, milletin kültür kaidelerine ve devlet felsefesine sinmiş bir tipolojik özellik, tavır olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel anlamda ulusalcı rüzgarların estiği dönem ise, varlığına saldıran düşmanla burun buruna gelen Türk Milleti; tüm Türk Coğrafyalarında, doğal olarak sergilediği millî duruşu ve milliyetçi safı, kavramsallaştırarak Türk Milliyetçiliği ve Türkçülük boyutuna erdirmiştir. Türk'ün ana yurtları olan Anadolu, Türkistan ve Kafkasya'da mahreme el uzatan düşmana karşı Türk Milleti, millî benliğine sarılarak, etkilere karşı kimliğini bırakmak yerine etkiler karşısında kimliğini gard edinmiştir. Azerbaycan'da Rusya'nın derin soluğu kimliğinin üzerindeyken, kimliğini ciğerleri olarak konumlandırmış ve kimliği ile nefes alarak bu günlere varmıştır. Bu gün hala vatan parçamış olan Karabağ'ın türkülerini yakıyor ve nihayetinde türkülerimizdeki göz yaşlarını silerek vatan parçamıza kavuşuyor isek; bu azmin en büyük sebebi Türk kimliğine olan bağlılık ve millî şuurun diri kalışıdır. Azerbaycan Rusya'nın kimlik erozyonu karşısında varlığını kaybetmeyerek direnmiş ve bu gün kimliğine sahip çıkarak işgal altındaki vatan toprağını da geri kazanmıştır. Azerbaycan'ın kimlik hususunda, süreç bağlamında yapılan tüm değerlendirmeler; bu gün Azerbaycan'ın Türkiye ile olan derin bağı üzerinden yapılmalı, Karabağ üzerinden değerlendirilmeli ve sonucun köklü ve kaybedilmemiş bir "Türk Kimliği" olduğu okunmalıdır.

KAYNAKÇA

SÜLEYMANLI, Ebulfaz (2006), Milletleşme Sürecinde Azerbaycan Türkleri, İstanbul: Ötüken Neşriyat

MEHMETZADE, Mirza Bala(1991), Milli Azerbaycan Harekatı, Ankara: Azerbaycan Kültür Derneği Yayınları

TÜRK DÜNYASI ROMANI VE MİLLÎ KİMLİK

Deniz GÜZELAY

1. Türk Dünyası ve Türk Kimliği

Kimlik, üzerinde epey konuşulmuş bir kavramdır. Bu konu ile ilgili düşünen, yazan ve kafa yoran birçok bilim insanı; kimliğin tanımı ve kapsamı hakkında çeşitli yorumlar yapmıştır. Ancak terim olarak kimlik kavramını ilk ortaya atan John Locke'un kimlik tanımı ise “hatırlama, idrak ve şuur” üzerine kuruludur.

Türk kimliği de tarihin bize bir armağanı, geçmişin bugünümüzdeki yüz akıdır. Kimliği muhafaza etmek, gelecek nesillere tanıtmak ve aktarmak ise bir bağımsızlık meselesidir. Çünkü günümüzün küresel dünyası, emperyalizmin hedef tahtasına kimliği koymuştur. Kimliği unutturma bir başka deyişle asimilasyon politikaları yıllardır konuşulan ve örneklerine sık rastlanan bir meseledir. Elbette bu hususta bizi ilgilendiren bir kısım da vardır. Türkistan coğrafyasının SSCB dönemi başta olmak üzere öncesinde ve hâl-i hazırda böyle bir politikaya maruz bırakıldığını söylemek mümkündür. Bahsettiğimiz politikalar ise müzik zevkleri yahut giyim tarzları ile sınırlı kalmamıştır. Şu an Türkistan coğrafyasında beş adet bağımsız devletimiz mevcuttur, düşmanın değirmenine su taşıyan çevreler tarafından beş adet ayrı millet olduğu dillendirilmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi mevzubahis kimlik yok

etme politikaları, kültürel ve etnik bölücülük safhalarına ulaşmıştır. Düşmanın derdi Türk'ü ayırmak, Türk'ü Türk'ten uzaklaştırmaktır.

Aslında genel çerçevede bu bir savaştır. Kimliklerin, kültürlerin, fertlerin ve şuurun savaşıdır. Türk dünyası, sadece Türkistan coğrafyasında değil dünyanın muhtelif bölgelerinde bu politikayla uğraşmaktadır. İran'ın Güney Azerbaycan Türklerine yaptıkları ortadır, Çin'de Doğu Türkistanlı kardeşlerimizin çektiği zulüm apaçıktır. Balkanlardaki durum herkesin malumudur. Bu saldırılar yalnız oradaki soydaşlarımızın, politikalara ve zulme maruz kalan kardeşlerimizin derdi değildir. Hedef Türk kimliği, engellenmek istenen Türk birliğidir. Gayet açık olan bu kötü niyet, Türk milliyetçilerini de Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni de yakından ilgilendirmektedir.

Millî bilinci oluşturmak, kültürü yaşatmak ve kimliği korumak için Türk milletinin bağrından birçok fikir insanı, yazar ve hatta komutan yetişmiştir. Şuur abidesi, Türk milletinin daimî bekçisi olan bu kimseler; kimliğin muhafaza edilmesi için epey mühimdir. Kuvvetli kalemli, askeri dehalı ve ülkücü dava adamları olan milletler vereceği mücadelede daha güçlüdür. Yıllardır asimilasyon ile savaş veren soydaşlarımız da nice büyük isimleri, kelimeleri ile davalarını tebliğ eden yazarları çıkarmıştır. Bu büyük dava insanların fikirlerini tanımak, kitap ve yazılarını okumak ise her şeyden evvel bir sorumluluktur. Görmediğimiz, güzelliklerine canlı olarak şahitlik edemediğimiz coğrafyaları tanımak ancak böyle mümkün olacaktır. Yıllardır etkisi altında olduğumuz kültürel emperyalizmi kırmak için tek çıkar yol da budur. Denklem ortada, problem açık, çözüm ise bellidir. Onlar birbirimizden koparmak için aramıza nifak tohumu ektikçe biz filizlenmemiz şarttır. Onlar Türk'ü silmeye kalktıkça biz daha güçlü haykırmamız lazımdır. Onlar Türk birliğine engel oldukça, Türk milliyetçiler Turan yolundaki engelleri birer birer yıkmalıdır. Karabağ zaferi bunun bir işaretidir, Türk dünyası silkelenmekte, titremekte ve özüne dönmektedir.

2. Kimliği Yaşatma Bakımından Eserlerin Önemi

Türkistan coğrafyasının edebiyat sahası da millî kimliğin öneminin farkındadır. Edebiyat, insanlarla iletişim kurma noktasında kullanışlı ve faydalıdır. Fikirler bu yolla aktarılmakta, mefkurelerin tebliği bu şekilde yapılmaktadır. Cengiz Dağcı'dan Cumabayev'e, Ayaz İshaki'den Vahapzade'ye birçok isim Türk kimliği ve bilinci için yazılar kaleme almıştır. Birazdan örnekleriyle anlatacağımız, romanlarda yaratılan karakterlerin mesaj vermek için kullanıldığını söylemek mümkündür. Fikri yazıların yanı sıra edebi olarak adlandırabilecek, bir sanat icra edilen alanlarda da bu tarz mesajların verilmesi son derece değerlidir. Bahsettiğimiz eserler kalıcıdır, nesilden nesle aktarılacak birer mirastır. Ne yazık ki sizlere hepsini anlatmak şu an için elimizden gelen bir iş değildir bu sebeple seçtiğimiz iki yazardan hareketle yapacağımız genellemeler, Türk dünyasındaki roman türünde eserlerin muhteviyatı ve gayesi doğrultusunda fikir sahibi olmamıza yarayacaktır.

2.1 Cengiz Dağcı Eserlerinde Türk Kimliği

2.1.1 Cengiz Dağcı'nın Türk ve Türkiye Hayranlığı Ekseriyetinde Oluşturduğu Türk Kimliği

Cengiz Dağcı kimlik arayışındaki belirsizliği kaleme aldığı romanlarıyla, mensup olduğu Türklük kavramlarını sık sık dile getirmekle çözmüş olduğu görülmektedir. Yazar yazmış olduğu “Korkunç Yıllar” romanının daha ilk satırlarında Türk kimliğiyle karşımıza çıkmaktadır. Cengiz Dağcı 1956 yılında yazdığı “Korkunç Yıllar” romanını basılmak üzere gönderdiği Yaşar Nabi Nayır'a yazdığı mektuptaki cümlede, Türk olduğunu şöyle dile getirmiştir: *“Elhamdülillah Türküm, Müslüman'ım ve bu notlarımda yazdıklarımın hepsinin de hakikat olduğuna yemin ederim.”*

Milliyetçi yazar adını bilmediği Türkiye'den gelen çiçeklere gösterdiği sevgi Türklüğe olan mensupluğun ve sevginin bir başka göstergesidir. Yazar bu çiçeklerin özellikle Türk çiçeği olduğu ve Türkiye'den geldiği için gösterdiği hassasiyeti şu şekilde ifade etmiştir: “Türkçe isimlerini bilmediğim iki çiçek ekim üç yıl öncesi karşiki çitin dibi-

ne. Çiçekçinin verdiği malumata göre Türk çiçekleriymiş; Türkiye’den getiriliyormuş. Yerden yarım metre kadar yüksek, eğreltileri hatırlatan koyu yeşil yaprakları arasındaki dalların ucunda zurna biçiminde çiçekleri pembemsi kıvırmalı. Bahçemin en güzel yerine ekdim. Geçen yılın yazı ilk kez çiçeklendiler. Çiçeğin ismini öğrenirim diye tanıdıklara sordum soruşturdum; bilen bir kimse çıkmadı. Nihayet kütüphanede çiçek kitapları arasında Latin ismini buldum: *incarvillea delavayi*- burada *gloxinia* denen çiçeğin benzeri. Ama ismi önemsiz. Çiçekler Türk çiçeği; bu yetiyor bana. Yaz boyu her akşam suladım, üzerlerine eğilerek okşadım; okşarken akrabayız, kardeşiz diye fısıldadım bile çiçeklere” Cengiz Dağcı’nın bu çiçeklerde sırf Türk adı geçtiği için çiçekler üşümesin diye 1987 yılının aralık ayında onları nasıl koruyup kolladığı ve düşündüğü yazarın bilincindeki Türklük kavramına sahipliğin bir başka yansıması olarak gösterilebilir: “Geceleyin ayaz bastı; sıfırın altında altı derece. Sabahleyin bahçeye çıktığımda çimlik, gümüşsü kırağı örtüsüyle örtülüydü güneş ışınlarında. Dosdoğru Türk çiçeklerine yöneldim. Soğuğa dayanıklı olduklarını bilmeme rağmen, üzerlerini saman çöpleriyle örttüm. Kim bilir, geceleyin ayaz basar belki gene. Ya da kar yağar. Üşümesinler benim Türk çiçeklerim”¹ Cengiz Dağcı Türk’e ve Türkiye’ye bu denli hayran bir kalemdir. Elbette bu hayranlık, Cengiz Dağcı’nın fikri zeminin bir yansıması, bilinçli bir Türk olmanın da vesikasıdır. Dağcı’nın işlediği ve aktardığı, muhafaza etmek için çırpındığı millî kimlik bu minvalde vücut bulmuştur.

2.1.2 Cengiz Dağcı Romanlarında Türk Kimliği

Cengiz Dağcı “Korkunç Yıllar” romanında Sadık Turan’ın babasının dilinden Türklük soyuna mensupluğunu dile getirmiştir. “Sen benim evladım olmakla beraber bu toprağın bu yıkıntıların bir parçasısın... Seni bu toprak doğurdu, büyük bir milletin zengin geçmişi seninle beraber. 94 ABİD Bahçesaray’dan Kaşgar’a kadar minarelerimiz uzanıyor. Bize Tatar diyorlar, Çerkez diyorlar, Türkmen diyorlar, Kazak

¹ http://www.avrasyad.com/Makaleler/1605017038_b%20abid%20son%20k%4b1s%4b1m%2088-98.pdf

diyorlar, Özbek diyorlar, Azer diyorlar, Karakalpak, Çeçen, Uygur, Kabardı, Başkırt, Kırgız diyorlar. Bunlar hep yalan! Deniz parçalanmaz. Biz Türk-Tatarız. Bunu senin kalbinin bildiği gibi, her Başkurt, her Kırgız, her Kazak'ın, Kırgız'ın da kalbi bilir. Kalbinin hisleriyle hareket et. Dünyanın boş hırslarına kapılma...”

Sadık Ruslarla beraber Almanlara karşı savaşırken bir Alman askeri tarafından esir edilirken kendisini kurtaran unsurun Türklük olduğunu dile getirmiş, Alman askerinin siz kimsiniz sorusuna şu cevabı vermiştir:

Hep Türkistanlı, birader, dedi, bundan sonra Tatar, Kırgız yok, hep Türkistanlı... Geçen gün Berlin'den gelen Tokay Bey söylemedi mi bunu? Sen neredeydin? Hepimiz Türkistanlıyız, kan kardeşiyiz diye ne güzel sözler söyledi. Baba adam ha! Göreceksin; o, bir gün, halkı sefaletten nasıl kurtaracak... Türkistan toprağında Rus gavurunun ayak izini bile bırakmayacak...” Burada Cengiz dağcı, Sadık karakterinin babasının daha önce söylediklerine benzer bir cevapla okuyuculara bir mesaj vermiştir. Dağcı, Türk soyunun birleştirici unsur olduğunu, en başta anlattığımız, yapay etnik bölücülükle ortaya çıkan milletlerden daha üst bir kimlik olduğunu anlatmıştır.

Türkiye'nin önemi romanlarda da nakış nakış işlenmiştir. Türk kimliği, romanlarda yaratılan bilge karakterlerle okurlara aşılarmaya çalışmıştır.

- *Ve nasıl şaşmazsın, Sadık, kampın en kenarında yüksek dağ eteğindeki üç barakada, üç Türk bayrağı! Evet, Türk bayrağı!... Bütün bayraklardan yüksekte, bütün bayraklardan şanlı, bütün bayraklardan güzel üç bayrak!... Türk bayrakları beni şaşırtmıştı. Evet, Türkler! Ama nasıl? Nereden? Hemen barakalara koşmuştum, heyecan içinde, Türk araştırıyordum. Üç baraka da ağızlarına kadar Türk doluydu Genç, ihtiyar, çocuk, kadın, hepsi Türk, bizim Türkler, Kırimlılar... Barakanın önünde, yamalı ama temiz gömlekli, koçboynuzları gibi burma, beyaz bıyıklı, Ali Amca diye çağrılan bir ihtiyar, bir grup genci etrafına almış, nasihat ediyordu;*

-Kimin ağzında Rusça bir söz, bir kelime çıkacak olursa, gözünü patlatacağım onun; derisin yüzüp leşini gübreye gömeceğim... Anladınız ya! Amerikalı, kimsin diye sorarsa lamı cimi yok! Türk'üm Vesselam. Amerikalı, nerelisin diye sorarsa gene lamı cimi yok: Türkiyeli! Eskişehirli, Ankaralı, Türkiyeli, vesselam. Hem barakadan çok uzaklaşmayın!"

Verdiğimiz örneklerden de görüldüğü üzere, Cengiz Dağcı'nın sadece bir romanında bile Türklüğe olan aidiyet duygusunun vurgulandığı ve anlatılmaya çalıştığı aşikardır. Bahsettiğimiz coğrafyalar için bu meseleler mühim ve değerlidir. Aynı zamanda, Dağcı'nın Türkiye'ye olan sevgisi ve Türkiye'den beklentisi de mevcuttur. Buraya taşıdığımız alıntı parçalar, Türk milliyetçiliğinin Turan yolundaki mihenk taşları, olaylara karşı bakış açıları ve soydaşlarımıza karşı olan duyarlarıdır.²

2.2 Ayaz İshaki'nin Eserlerinde Millî Kimlik

2.2.1 Ayaz İshaki'nin Üyge Taba romanında Türklük Algısı

Üyge Taba romanı, bir yöneliş/öze dönüşü ifade etmektedir. Evinden ayrı geçirdiği onca yıldan sonra evine dönen bir generalin hikâyesi olan roman aynı zamanda bir yöneliş ifade etmektedir. Ev, dar kapsamında özlenen yuva, geniş manada da "Turan" ülküsüdür. Bahsettiğimiz yöneliş, kitap karakterinin mensup olduğu millete, Türk kimliğine doğrudur. Kitabın baş kahramanı Miralay, kimliksizleştirme siyasetine uğrayan milyonlarca Türk'ü temsilen oluşturulmuştur. Dolaşısıyla romanı okurken ve tahlil ederken göz önünde bulundurulması gereken nokta da tam olarak budur.

Miralay gibi birçok Türk, aslından uzaklaştırılmak istenen, hafızasını tamamen yitiren, ölünceye kadar geçmişini hatırlamayan bir "mankurt", yani geçmişini bilmeyen bir köleye dönüştürülmek istenmiştir. Ancak bireyin yaşadığı bu ontolojik kopukluk, belleğinde hâlâ saklı duran millî değerlerin anımsanmasıyla giderilir. Ölmezoglu ailesi, yaşattığı millî ve dinî gelenekleriyle bu anlamda, Miralay'ın uyanı-

² http://www.avrasyad.com/Makaleler/1605017038_b%20abid%20son%20k%-c4%b1s%c4%b1m%2088-98.pdf

şını sağlamada önemlidir. Miralay, Ölmezoğlu ailesinin evinde geçirdiği anlarda kendi “ben”ini keşfeder. Ölmezoğlu ailesinin kızlarından Esmâ piyanonun başına geçerek “Aksak Timur Marşı”nı çalmaya başlar: “Bu marşın kuvvet ve azameti Demir Ali’nin maneviyatını altüst etti. Onu gene bir Miralay yaptı. O artık süvari alayına kumanda etmekte idi. Aksak Timur’un askeri manevralarını hayalinde canlandırdı ve kendi askerine Rus üniforması değil, Harbiyede iken Timur’un harp tarihini okuduğu zaman gördüğü, Çağatay elbiselerini giydirmişti.” (s. 29) Miralay’ın geçmiş ile şimdi arasında kurduğu bu zamansal bağ ondaki varoluşsal boşluğun dışı vurumudur. Farkındalık olgusuyla bu boşluğu tamamlama yoluna giden Miralay, kendinin ve halkının millî uyanışına zemin hazırlar. Birey, ait olduğu kültürün örf adet ve geleneklerine sıkı sıkıya sarıldığında özünü yitirmez. Bu kültürel kodlar, bireyin varlık alanını genişletmesine olanak sağlayarak çağın ruhuna uygun hareket etmesine yol açar. Rusların baskıları neticesinde kendi halkına karşı savaşmak durumunda bırakılan Miralay, Ermenilerce satılmaları ve Rus komutanlar önünde Türk kızlarının dansöz olarak oynatılması karşısında içinde yavaş yavaş kaybolmaya başlayan Türklük duygusunun farkına varır: “Aldığımız haberlere göre Rusların işgalinde bulunan Türk vilayetlerindeki yetim ve dulların sayısı yirmi beş, otuz bin’e balığ olmuş. (...) Ermeni gönüllüleri o yetim ve biçarelerimizi kafiye kafiye kılıçtan geçiriyorlar, kadın ve kızlarımızı tahkir ve telvis ediyorlar ve kızlarımızı şehirlere ve köylere getirip cariye ve metres olmak için satıyorlar.” (s. 40) Varlık alanları tecavüze uğrayan Türk kızlarının içinde bulunduğu kaotik durum karşısında Miralay, kendini suçlu olarak görür. Miralay’ın yaşadığı bu yıkım ve üzüntü, içinde saklı duran millî heyecanın uyanmasına yol açar: “Kalbinin bir köşesinde yıllardan beri dokunulmadan kalmış yalnız şu dakikalarda büyük bir galeyan ve taşkınlıkla uyanmış olan milliyet duygusu ve Türk damarı artık harekete geçmişti. Bu yeni duygu onun uyumuş vicdanını kırbaçlamaya başladı.” (s. 42) İçerde saklı duran “Türk damarı”nın harekete geçmesi hem yaşadığı anlık çöküntü, hem de dinlediği Türk ezgilerinin

*ruhunu uyandırmasıyla gerçekleşir. Miralay'ın uyanışıyla kendi gerçekliğinin farkına varır ve Türklük algısıyla kendini ontolojik olarak yeniden kurar.*³

Anlattığımız roman, Ayaz İshaki'nin Türk kimliğinin yeniden inşasını, vatan-hürriyet gibi Türklük için ehemmiyet teşkil eden kavramları ilmek ilmek işlemiştir. Miralay karakteri, çığlıkları sessizliğin içinde kaybolan birçok soydaşımızın sesi olmuştur. Millî ve dini bir uyanışı desteklemesi ve tetiklemesinin yanı sıra Türklük bilincini yerleştirecek mesajlar içermesi bakımından da kıymetli bir eserdir.

Türk dünyasının farklı bölgelerinde yaşayan soydaşlarımız, zulüm ve baskılarla dolu bir asimilasyon politikasına maruz kalmıştır. Düşmanın bu tavrıyla mücadele birçok alanda farklı niteliklerle verilmiş ve hâlâ da verilmektedir. Türk milliyetçilerinin Turan'a giden yolda bu meseleleri yakından takip ve analiz etmesi gerekmektedir. Güçlü ve lider ülke Türkiye, her mazlumun umudu, Turan yolunun yol başçısı olacaktır.

Kimliksizleştirme, özünü unutturma, etnik ve kültürel bölücülük gibi kaçak dövüş unsurlarıyla mücadelemiz dün olduğu gibi bugün de sürmektedir. Bugün devam eden mücadelemizin istikametini de Cengiz Dağcı gibi Ayaz İshaki gibi ve ismini sayamadığımız nice güçlü kalem gibi kilometre taşları belirlemektedir. Bu yüzden saydığımız yahut sayamadığımız kim varsa okumalı, bilmeli ve yakından tanımalıyız.

Türk'ü Türk'e dost etmeli, el ele gönül gönüle Türk birliğine gitmelidir. Yolumuz Turan yoludur, andımız Türk andıdır.

KAYNAKÇA:

DAĞCI, Cengiz, (1998), Hatıralarda Cengiz Dağcı, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

http://www.avrasyad.com/Makaleler/1605017038_b%20abid%20son%20k%c4%b1s%c4%b1m%2088-98.pdf

http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/samet_azap.pdf

İshaki, Ayaz, (1967), Üyge Taba

³ http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/samet_azap.pdf

ATATÜRK VE TÜRK MİLLÎ KİMLİĞİ

İsmail Burak TATLI

“Gazi Mustafa Kemal Atatürk Türk milletinin ve Türkiye Cumhuriyeti’nin iftiharî olmakla birlikte ortak değeri, ortak iradesi, ortak seslenişidir.

Onu anlamak demek Türkiye Cumhuriyeti’ni anlatmak demektir.

*Onu tanımak demek geçmişle geleceği, istiklal ile istikbali, huzur ile refahı aydınlık bir ufukta buluşturmak, **milletin ruh köküyle** birleştirmek demektir.”*

LİDER DEVLET BAHÇELİ

Giriş:

Bir olayı anlamlandırmak için olayın çıkış noktasına, bir kişiyi anlamak için ise kişinin doğuş dönemine bakmak gerekmektedir. Bu nedenle Atatürk’ü anlamak için onun doğduğu ve büyüdüğü dönemin şartlarına bakmak son derece mühimdir.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün doğduğu dönemde Osmanlı bir kimlik bunalımına girmişti. Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün doğumundan hemen önce son bulmuş bir dönem olan Tanzimat döneminde Osmanlıcılık fikri ağır basmaktaydı. Azınlıkların isyanları

ve ardından kurdukları devletler yüzünden Osmanlı hızlı bir bölünme yoluna girmişti. Bu durum ilerleyen dönemlerde Osmanlılık fikrinin batışı, Osmanlı İmparatorluğu'na yeni bir yol haritası çizmeyi meşru hale getirmişti. Osmanlılık fikrinin Balkanlarda çökmesinin ardından İslamcılık fikri devlette hakim fikir olmuştu. Osmanlı İmparatorluğu içindeki Müslüman Arapların Medine Müdafaasında Hristiyanlar ile birlikte hareket ederek gerçekleştirdikleri ihanet ile birlikte İslamcılık fikri de reel politik olarak devlet ricali arasında terk edildi. Devletin yeni yol haritası çizilmesinde bütün bir asra damgasını vuracak olan Türkçülük düşüncesi kendisini göstermişti. Bu olayların gerçekleştiği dönemleri yaşayan Gazi Mustafa Kemal Atatürk dönemin şartlarıyla da bağdaşık olarak fikri bir olgunluk kazanmıştı. Gelişimin çocukluk dönemlerinde gerçekleştiği düşüncesini ele aldığımızda; Atatürk'ün *"Bedenimin babası Ali Rıza Efendi, hislerimin babası Namık Kemal, fikirlerimin babası ise Ziya Gökalp'tir."* sözleri kendisinin küçüklüğünden itibaren Türkçülük düşüncesi üzerinde fikri bir gelişim gösterdiğine vurgu yapmaktadır.

Tüm bu olaylar Atatürk'ün fikri olarak gelişmesindeki ve Türkiye'ye, Türk milletine bir millî kimliğini yeniden kazandırmasındaki temel taşlardır.

Millî Kimlik Nedir?

Özellikle son zamanlarda dillerde çokça dolaşan Millî kimlik, TDK'da şu şekilde açıklanmaktadır: *Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimi, dil, töre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünü, millî hüviyet.*¹

Yani kısaca yorumlayacak olursak Millî Kimlik bir milletin özüdür. Milliyetçiliğin yapı taşı ve toplumun en önemli değeridir.

Türk Millî Kimliği

Tarihin eski dönemlerinden itibaren insanlar belirli bir kimliğe

¹ <https://sozluk.gov.tr>

sahip olmuşlardır. Kimlik bağlamında merkezde bireyler değil, bağlı bulunan gruplar yer almıştır. Yani insanlar kendilerinden yola çıkarak kimliklerini açıklamamışlar, bunun yerine bağlı oldukları gruplar(milletler) bağlamında kimliklerini ifade etmişlerdir (Türkbağ, 2003: 210). Türk milleti ise millî kimliğini tarihten, geleneklerinden ve törelerinden alarak oluşturmuşlardır. Devletimizin kurucusu büyük Atatürk, “millî kimlik” ve “millî kültür” konularında, Türk tarihinin bütünlüğü ve Türk devletinin devamlılığı ilkesinden harekede, millî kimliğimizin oluşmasını tarihsel sürecin bir sonucu olarak değerlendirir.² Yani Türk milletinin millî kimliğinin oluşumunda Türkiye Cumhuriyeti’nin milliyetçi temelli yönetimi etkin olmuştur. Milliyetçi temelli Türkiye Cumhuriyeti’nin gelişimi tüm dünyada gözleri kamaştırmıştır. Öyle ki yeni savaştan çıktıkları halde Yunan Gazeteci Tomas Ath. Vaidis bu durumu şöyle yazmaktadır: *İhtilalciler ve tabi ki Mustafa Kemal, Yeni Türkiye’nin sıkı bir milliyetçilik temeli üzerine kurulması gerektiğini anladılar...*

Böylece Mustafa Kemal, millî bilincin kuruluş noktasından hareketle, millî devletin kuruluşu işine kendini verdi. Sembolik bir hareketle işe başladı. İstanbul’u kendi halinde bırakarak, devletin başkentini resmen Küçük Asya’nın ortasındaki bozkıra Ankara’ya taşıdı. Bu şekilde Türklere, tam bir güvenliğin saygı uyandıran bir gururunu veriyordu... Bu sayede Mustafa Kemal, Çankaya’nın tepesinden, Türk Milleti adına büyük devletlerle yüksek ve onlara utanç verecek bir tonda konuşabilirdi. Bundan sonra yabancı okullar kapatıldı, kalabalık isimli papazlar kovuldu, ayrıcalıklar kaldırıldı, mallar devletleştirildi ve her şey Türkiye’nin oldu. Bu bakımdan, Yunanlı olan bizler için her ne kadar acı ise de Mustafa Kemal’in Türkiye’de yerleştirdiği milliyetçilik anlayışı olmasa yeni Türkiye’nin kuruluşunun daima boş ve aynı zamanda derin ve gerçek anlamı olmayan laftan ibaret bir iş halinde kalacağını kabul etmemiz gerekir.

² İbrahim İslam, Atatürk, Cumhuriyeti ve Millî Kimlik, s. 769

Bu milliyetçi temelli yönetimde Türk Millî Kimliği'ni yeniden diriltmek için yapılan yeniliklere örnek verecek olursak; Sahte hocaların fetva ve dini kötü niyetlerinde kullanmasının önüne geçmek için Diyanet İşleri Başkanlığı'nı kurması, Kuran'-ı Kerim i meal ettirmesi, Yeni Türk Alfabetine geçiş, Türk Dil ve Türk Tarih Kurumu'nun açılması, Medeni Kanun ile Kadın Hakları'nın korunması diyebiliriz. Bu durumların tamamı Türk'ün özüne dönüş yani Millî Kimliğin inşası olarak bir noktada birleşmektedir.

Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı:

Gazi Mustafa Kemal Atatürk açtığı kurumlar ile dine önem verdiği kadar milletin dinini özgürce ve en temiz şekilde yaşamasına da önem vermiştir. Atatürk'ün *“Din insanların gıdasıdır. Dinsiz adam boş bir eve benzer. İnsana hüznün verir. Mutlaka bir şeye inanacağız. Bu dinlerin en sonuncusu elbette en mükemmeldir. İslam dini hepsinden üstündür.”*³ sözünde bu durumun beyanına rastlanabilir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk milletin dini en güzel şekilde yaşayabilmesi ve yalancı hocaların aldatmalarından milleti muhafaza etmek için devlette dini açıdan milletin faydasına olacak her kurumu tek merkezden yönetecek olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nı kurmuştur.

Kur'an-ı Kerim'in Meal ve Tefsir Edilmesi:

Elbette Allah dostu olan bir çok din alimi müstesna hoca vardır. Lakin Devlet karar alırken iyilerden ziyade vatandaşını korumak maksadıyla her olasılığı düşünür. Bu sebeple dinimiz üzerinden hoca görünümlü ajanların, Arapça bilmeyen bu nedenle de okuduğunda yüce kitabımız Kur'an - ı Kerim'i yani Hakk kelimini anlamayan milletimizin fertlerinin kandırmasının önüne geçmek, her Müslüman'ın yaratıcısının sözünü anlaması, emir ve yasaklarını en doğru kaynaktan öğrenmesi için Kuran Arapçadan Türkçeye çevrilmiştir. Kuran-ı Kerim bizzat Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından dönemin en büyük İslam

³ Kasapoğlu, a.g.e, s. 186.

Alimi kabul edilen Elmalılı Hamdi Yazır efendiye tefsir ettirilmiştir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk yedi madde ile nasıl bir tefsir istediğini ortaya koydu. Bu yedi madde daha sonra Diyanet İşleri Riyaseti ile Elmalılı Hamdi Yazır arasında imzalanan protokole konu. Atatürk, Diyanet'e gönderdiği yazıda özellikle iki maddenin üzerinde duruyordu. Yeni tefsir 'Ehli Sünnet' itikadına ve 'Hanefi' mezhebinin görüşlerine göre hazırlanacaktı. Diğer bir isteği de 'ibret ve öğüt mahiyeti taşıyan ayetlerin genişçe izah edilmesi' idi. Atatürk, hüküm içeren ayetlerin de Türk-İslam geleneği göz önünde bulundurularak yorumlanmasını arzu ediyordu. Ziya Gökalp bu durumun gerekliliğini Türkçülüğün esasları eserinde şu şekilde belirtmektedir: *"Dinî Türkçülük, din kitaplarının ve hutbelerle vaazların Türkçe olması demektir. Bir millet, dini kitaplarını okuyup anlayamazsa, tabiidir ki dininin hakiki mahiyetini öğrenemez. Hatiblerin, vaizlerin ne söylediklerini anlayamadığı surette de ibadetlerden hiçbir zevk alamaz. İmam-ı Azam hazretleri, hatta 'namazdaki surelerin bile millî lisanda okunmasının câiz olduğunu' beyan buyurmuşlardır. Çünkü ibadetten alınacak vecd, ancak okunan duaların tamamıyla anlaşılmasına bağlıdır..."*⁴

Yeni Türk Alfabesi:

Türkler hayatları boyu çeşitli alfabeler kullanmışlardır. Bu sürekli alfabe değişimine Türklerin konargöçer bir yaşam tarzını benimsemeleri ve dönemin şartlarına göre gelişen zorunlu göçlerin neden olduğunu söylemek mümkündür. Gazi Mustafa Kemal Atatürk döneminde yapılan bu inkılap özellikle dilde öze dönüş için son derece mühimdir. Kimi durumlarda Latin Alfabesi olarak adlandırılrsa da alfabe üzerindeki kimi düzenlemeler ve Türkçede yapısal bütünlüğü sağlayan durumlardan dolayı Yeni Türk Alfabesi demek en doğrusudur. Arap Alfabesinin Türkçenin yapısına uymaması ve gerekli sesli harfleri karşılayamamasının da büyük etkisi ile 1 Kasım 1928 tarihinde Türk Harf

⁴ Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Dini Türkçülük, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2019), 172

inkılabı yapılmış; Arap alfabesinden Yeni Türk Alfabesine geçilmiştir. Atatürk bu durumun gerekliliğini şu sözüyle açıklamaktadır: “*Daha çocukken, dersler, kitaplar arasında yuvarlanırken hissederdim ki bu dilin bir şeye ihtiyacı var. O ihtiyacın ne olduğunu, nasıl elde edileceğini bilmezdim. Fakat mutlaka bir şey lâzım olduğunu duyardım.*” (1928 (İbrahim Necmi Dilmen, Cumhuriyet gazetesi, 10. 11. 1941))

Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları:

Osmanlı İmparatorluğu’nda devlet, çok uluslu bir yapıya sahip olduğu için millî bir tarih anlayışı oluşamamıştı. Genellikle İslamiyet’ten sonraki dönem ağır basmış, ağırlıklı olarak İslam tarihi işlenmişti. Dil tarihi aydınlatan ışık olduğu kadar, tarih de dili canlı tutan bir ruhtur. Haliyle İslamiyet öncesi Türklerin yeteri kadar araştırılamaması dilin canlılığını yitirmesine neden olmuştur. Atatürk, dili canlandırmak ve tarihi aydınlatmak için Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları’nı açmıştır. Türk Dil Kurumu’nun görevi “*Türkçenin yazılı ve sözlü kaynakları üzerine bilime dayalı araştırmalar yapmak; Türkçenin bilim, sanat, edebiyat ve öğretim dili olarak gelişmesini ve her alanda doğru kullanılmasını sağlamaktır.*”⁵ Türk Tarih Kurumu’nun görevi ise “*Türk ve Türkiye tarihini çağdaş sosyal bilim anlayışıyla araştırmak ve yaymak; bu alandaki araştırmaları desteklemek ve toplumdaki tarih bilincini geliştirmektir.*”⁶

Kadın Hakları:

Bilinen ilk Türk Devletleri’nde kadında verilen değer çok büyüktü. Kadın yönetimde söz sahibiydi ve kadının bu hakkı töre ile korunmaktaydı. Hakan sefere gittiğinde yahut rahatsızlandığında eşi tahta oturur ve belirli bir müddet devletin yönetimini elinde bulundururdu. Öte yandan kadına el kaldırmak büyük bir suç sayılmaktaydı. Kadına

⁵ <https://www.tdk.gov.tr/tdk/kurumsal/gorev-ve-hedef/>

⁶ Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Başkanlığı (2016), Faaliyet raporu: 2016, Erişim adresi <https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/2016faaliyetraporu.pdf>

karşı yapılan ahlaksız tutumların ölüme varan sonuçları vardı. Tek eşliliğin hakim olduğu Türklerde, Hükümdar dışında kimse ikinci bir eş alamazdı. Ancak ne yazık ki bu durum ilerleyen süreçte Türklerin başka bölgelere göç etmesi, yeni devletler, milletler, kültürlerle karşılaşması ile değişimler görülmüştür. Slavlar, Farslar, Hintler, Araplar, Latinler ve daha birçok milletin kültürü her defasında büyük bir imparatorluk kuran Türkler arasında yaygınlık kazanmıştı. Din emirleri çarptırılmaya, kültür gerekleri yerine getirilmemeye başlanmıştı. Bu durum Mehmet Akif Ersoy'un Safahat'ında şu şekilde yazılmaktadır:

“Haber aldık... O fakat sizce büyük bir şey mi?

On kadın dövse yorulmaz, benim İhsan Bey'im,

Bilirim ben ne tosundur.

– Hoca, bak, ben kızarım.

Size haltetme düşer... Dövmüş isem, kendi karım.

Keyfim ister döverim, sen diyemezsin: “Dövme!”

Misaller, örnekler Kayıp, bilinmeyen Din kaideleri

Bu, tecâvüz sayılır doğrusu haysiyyetime...

– Hangi haysiyyetin oğlum? O da varmış desene.

Beyimin şimdiki haysiyyet-i mevhûmesine

Diyecek yok... Yalınız rahat ararlarsa eğer,

Böyle külfetli kuyûd altına hiç girmeseler!

– Sen imam, saçmalıyorsun... Yetişir artık dur.

Beni isrâr ile da'vetteki maksad bu mudur?

– Haremin geldi demin ağlayarak, sızlayarak...

– Gözü çıksın domuzun, patlasın isterse bırak!

– Döveceksin, ne boşarsın? Boşadın, dövmek ne?

Hem günah hem de ayıp...

– Bakma onun sen sözüne,

Ne domuzdur onu bilsen!

– Nesi var, hırsız mı?

Yoksa yüzünüz mü?

– Değil hiçbiri... Lâkin canımı
 Sıktı akşam “Edemem, üstüme evlenme!” diye.
 Ne demek! Dörde kadar evlenir erkek, demeye
 Kalmadan başladı şirretliğe... Kızmaz mı kafam?
 – Kustuğun herzeyi yutsun diye, hey sersem adam!
 Dövüyorsun, boşuyorsun elin öksüz kızını...
 Haklı bir kerre ya! İnsan boşamaz haksızını.
 – Boşamaz? Amma da yaptın! Ya Şerîat ne için
 Bize evlenmeyi tâ dörde kadar emr etsin?
 İki alsam ne çıkar sâye-i hürriyyette?
 Boşamışsam canım ister boşarım elbette.
 İşte meydanda Kitap. Hem alırsız hem boşarız.
 – Dara geldin mi, Şerîat! Sus ulan iz’ansız!
 Ne zaman câmi’e girdin? Hani tek bir hayrın?”

Atatürk kadın haklarını korumak, çarpıtılarak yanlış yerlere çekilmek istenen durumları düzeltmek için 17 Şubat 1926’da Medeni Kanun’un kabul edilmesi ile kadına verilmesi gereken değer, hak ve hürriyetler kanunla sabitleştirilmiştir. Türk’ün özüne yakışır şekilde tasarlanan bu kanun; Ailede kadın-erkek eşitliği sağlandı. Evlilikte resmî nikâh zorunluluğu getirildi. Tek eşle evlilik esası getirildi. Kadınlara, istedikleri mesleğe girebilme hakkı tanındı. Mahkemelerde tanıklık yapma, miras ve boşanma konularında kadın-erkek eşit hale getirildi...

Sonuç:

Atatürk, her alanda millîleşmeyi temele alarak, Türk’ün millî kimliğini ilmek ilmek oyarak yeniden canlandırmıştır. Milliyetçi temelli kurduğu aziz vatan Millî Kimliğini kazanmış Türk Milleti ile ebediyen parlayacaktır. Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ü bu yazı vesilesi ile yâd ediyor, bıraktığı aziz devlete ve onun koruyucusu olan bireyleri yetiştiren Türk Millî Kültürü’ne ebediyen sarılacağımızı belirtiyorum. Ruhu Şad Mekânı Cennet Olsun!

Allah Türk’ü, Türk tüm mazlumları korusun.

KAYNAKÇA:

Akıncı A. (2011), Millî Kimlik İnşa Stratejileri (Türkiye Örneği 1839-1746), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. İrfan HAŞLAK)

Vaidis Thomas Ath. (2002) Bir Yunanlı Gazeteci Gözüyle ATATÜRK, 2. Baskı, Kum Saati Yayıncılık, İstanbul.

ATATÜRKÇÜLÜK, Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, Gnkur. Basımevi, Birinci Kitap, Ankara 1983

Ersoy, M.A. (1911), Safahat, Köse İmam, Seha Neşriyat, İstanbul 1994.

<https://www.tdk.gov.tr/>

<https://www.ttk.gov.tr/>

Gelecek sende BilgiOcakta

BUGÜNÜN GENÇLERİ, ÜLKEMİZİN GELECEĞİ
EĞİTİMİ DESTEKLEMELER
hepimizin önceliği

BİLGİ OCAKTA'DA NELER VAR?

- MEB ve ÖSYM sınavlarına hazırlık.
- Eğitici ve öğretici bilgi yarışması.
- En çok soru çözerek ödül kazanma şansı.
- Sıralama görme fırsatı.
- Köklerimizden güç alan metinler.
- Sıra dışı eğlenceli bilgiler.

Karekodu telefonunuza okutarak ulaşabilirsiniz.
<http://www.bilgiocakta.com>

Ülkü Ocakları Dergisi

Ülkü Ocakları Dergimizin
"Azerbaycan" dosya konulu
201. Sayısı **4 dilde** okurlarıyla buluşuyor.

Karekodu telefonunuza okutarak
ulaşabilirsiniz.
<https://ulkuocaklari.org.tr/dergiler>